

damnjan

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI, BEOGRAD — MUSEUM OF CONTEMPORARY ART, BELGRADE

R. Damnjan Svakodnevni ritual pijenja kafe, 1976. video

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI

RADOMIR DAMNJANOVIĆ DAMNjan

izložba

1958 — 1986.

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI BEOGRAD
SEPTEMBAR — NOVEMBAR 1986

MODERNA GALERIJA, LJUBLJANA
DECEMBAR 1986 — JANUAR 1987.

Izdanje

Muzej savremene umetnosti, Beograd

Za izdavača

Zoran Gavrić

Organizacija izložbe i uvodni tekst u katalogu

Ješa Denegri

Dokumentacija

Radmila Matić, asistenti Verica Španović i Milka Nenadić

Restauracija slika

Olga Tiranić, Snežana Marinković

Projekt kataloga

Miki Raković

Grafički urednik kataloga

Sovra Baraćković

Prevodirezimea

Ivan Vejvoda

Fotografije

Roberto Carsamæsch, Živojin Dacić, Giovanna Dal Magro,
Milan Jozić, Zoran Kršljin, Mirko Lovrić, Milena Maodus,
Vlada Popović, Slobodan Todorović, Alberto Tolot, Fedor
Vučemilović

Oprema eksponata

Mladen Trpeski, Rade Andrić, Branislav Stanojević

Tehnička saradnja

Nikola Kukolj, Zdravko Vranjković, Veljko Vidaković

Štampa

BIGZ, Beograd, Bulevar vojvode Mišića 14.

Tiraž

1000.

YU ISBN 86-7101-006-6

SADRŽAJ

Ješa Denegri

RADOMIR DAMNjanović DAMNjan —
NIČEG SUVIŠNOG U LJUDSKOM DUHU

7

BIOGRAFIJA

21

LITERATURA

27

KATALOG

37

REPRODUKCIJE

43

SUMMARY/RIASSUNTO

115

*Organizaciju izložbe i izdavanje kataloga omogućila je Republička zajednica kulture SR Srbije
Muzej savremene umetnosti zahvaljuje*

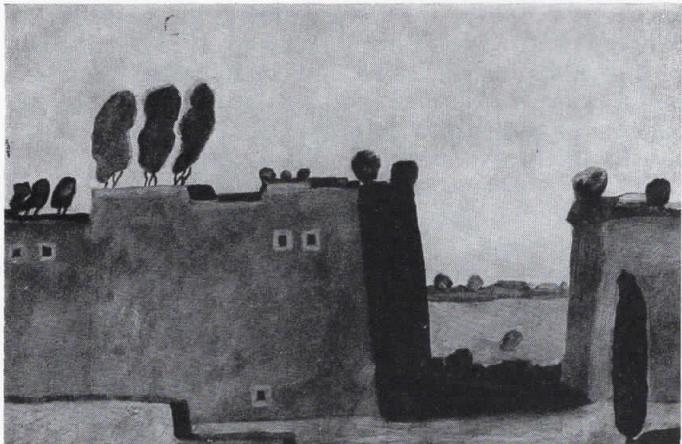
*Domu omladine, Beograd, Galeriji suvremenе umjetnosti, Zagreb, Muzeju na sovremenata umetnost,
Skopje i Narodnom muzeju, Beograd, kao i Vesni Andelković, Dunji Blažević, Aleksi Čelebonoviću,
Vukmanu Čoviću, Dragoslavu Damjanoviću, Andreji Damnjanoviću, Željku Krištoviću, Dragana
Lazareviću, Bodi Markoviću, Aleksandru Sekuliću, Srebrenku Stojičiću, Irini Subotić, Biljani Tomić,
Pavlu Ugrinovu i Miši Živančeviću, koji su pozajmljivanjem dela iz svoga vlasništva omogućili
organizovanje ove izložbe.*

Ješa Denegri

RADOMIR DAMNJANOVIĆ DAMNjan — NIČEG SUVIŠNOG U LJUDSKOM DUHU

Jedan od radova što ih je izložio na Bijenalu u Veneciji 1976. Damnjan je nazvao *Ničeg suvišnog u ljudskom duhu*, a isti je naziv potom dao i knjizi u kojoj je dve godine kasnije sabrao podatke i dokumente o svojoj aktivnosti u kontekstu »nove umetničke prakse«. No za Damnjana je ta tvrdnja — *Ničeg suvišnog u ljudskom duhu* — više od naziva jednog rada i jedne knjige: to je njegov temeljni *credo*, pozicija s koje posmatra životna zbivanja; ujedno, to je i deviza kojom nam pomaže u nastojanju sagledavanja i razumevanja problema njegove umetnosti. Parafrazirajući tu Damnjanovu tvrdnju mogli bismo reći da kao što nema ničeg suvišnog u ljudskom duhu, isto tako nema ničeg suvišnog u duhu, ponašanju, jednom rečju postojanju svakog, pa tako i ovog umetnika. Ovog, možda, posebno jer mu je delo — kada se danas pokuša videti u projekciji od skoro tri decenije rada — toliko složeno, prividno razdrobljeno, raznoliko u sredstvima i tehnikama, ne manje u sadržajima i značenjima, da je u prvi mah teško uočiti i reći šta čini okosnicu, neku vrstu »skeleta«, ovog opusa. Biće najsigurnije i najtačnije zaključiti da te okosnice, tog »skeleta« u Damnjanovom slučaju i nema: jer, svi su ti mnogobrojni radovi u raznim postupcima i jezičkim opredeljenjima, zapravo, podjednako rečiti i međusobno nezamenljivi dokazi jednog vrlo intenzivnog postojanja u umetnosti, to su reakcije na različite izazove u samom umetniku ili na zbivanja oko njega, drugim i autoru bliskim rečima, to su plodovi jednog duha kojem ništa nije bilo suvišno, a mnogo toga mu je bilo dostupno i potrebno.

Valja se, uostalom, oslobođiti predrasude da savremeni umetnik — onaj koji više od ostalih oseća i izražava ovo nemirno, nekonistentno i nekoherentno vreme — uopšte može i treba oformiti opus u kojem se, navodno, pravolinijski kreće od početništva do zrelosti. Ako je išta danas dovedeno u sumnju, to je načelo mehaničkog razvoja, evolucionizma, napretka po svaku cenu; to je zadatak konačnog stizanja do nekog idealnog cilja. Ponajmanje je to moguće (i ispravno) tražiti od umetnika i umetnosti: jer, za njih vladaju posve druga merila, a to su pre svega rizik, avantura, promena, obrt, poricanje, uživanje u krajnostima svih vrsta. Dakako i vrednost konkretnog rada, jer bez toga nema govora o umetnosti. Ali tu vrednost ne garantuju jedino »pozitivni« činioci kao što su nadarenost, tehničko znanje, istinska odanost pozivu umetnika; upliću se u nju (u tu vrednost) i oni prividno »negativni« no bez kojih savremena umetnost ne bi bila ono što jeste. To su sumnje, dileme, kolebanja; to su

Kalemegdan, 1955. ulje na platnu, 63×95 cm
Vl. D. Damnjanović, Beograd

svesna žrtvovanja postignutih rezultata u ime nečeg neizvesnog; to je ironični odnos umetnika prema daljoj i bližoj istoriji umetnosti, čak i prema samome sebi; to je umetnost kao svojevrsna »teorijska praksa«, umetnost kao svojevrsna »oslikovljena ideologija«; umetnost kao poistovećenje s egzistencijom itd., itd. Umesto nekog priželjkivanog (ali nepostojećeg) pravca, *labyrinth* je danas metafora u znaku koje valja videti tok putanje savremene umetnosti, a *nomadsко ponašanje* umetnika nije nikakav izuzetak, ponajmanje nekakav »prestup«, nego sudbina kakvu umetnik koji intenzivno živi u savremenosti više ne može da izbegne.

Ove je, možda odveć poznate, istine bilo potrebno reći upravo u slučaju Damnjana, jer je on umetnik u čijem se delu sve to vidi i prelama na jedan neprikriveni način. Prolazeći površnim pogledom kroz njegov opus moglo bi se nekome učiniti da je to opus sačinjen od mnoštva međusobno neusaglašenih fragmenata, od više različitih koncepcija umetnosti; čak i opus više različitih ličnosti. No pre će biti (i faktički jeste) opus *jedne* ličnosti koja je s najvećom otvorenošću i prema sebi i prema zbivanjima oko sebe prolazila ovim burnim vremenom i kroz više kulturnih prostora, ne štedeći se ni jednog časa nego izlažući se do kraja svim probama kojima se morao odazvati. Uostalom, umetnikovo i nije da misli o konačnom ishodu, ukoliko iskreno i spontano živi svaki trenutak svoje egzistencije. Ali kada se počnu posmatrati iz duže ili kraće istorijske distance, mnoge čestice odjednom stižu na neko svoje određeno mesto, pa tako danas i Damnjanovo umetničko kretanje sve jasnije pokazuje svoju opravdanu, čak i vrlo čvrstu unutrašnju uslovljjenost.

Odrastao i kao slikar formiran u Beogradu, Damnjan sredinom i krajem pedesetih godina deli životne, duhovne i kulturne prilike umetnika tadašnje mlade generacije: grad, školovanje na Akademiji, prva učešća na grupnim izložbama; sledi usputno pripadništvo grupi *Danas*, potom dva samostalna nastupa u Galeriji Grafičkog kolektiva. Pominjanje grada (Beograda) u ovim podacima ne želi biti slučajno: od samog početka (a takvim će, naravno, ostati do danas), Damnjan je umetnik posve urbanog mentaliteta, kulture, ponašanja, pogleda na svet i takvo poreklo njegove umetnosti rukovodiće ga u mnogim kasnijim odlukama. Jedan sasvim rani, još studentski *Kalemegdan* iz 1955. amblematska je slika njegove mladosti: motiv slike je karakteristično mesto grada u kojem Damnjan živi, no za njega je i u njegovo pred-

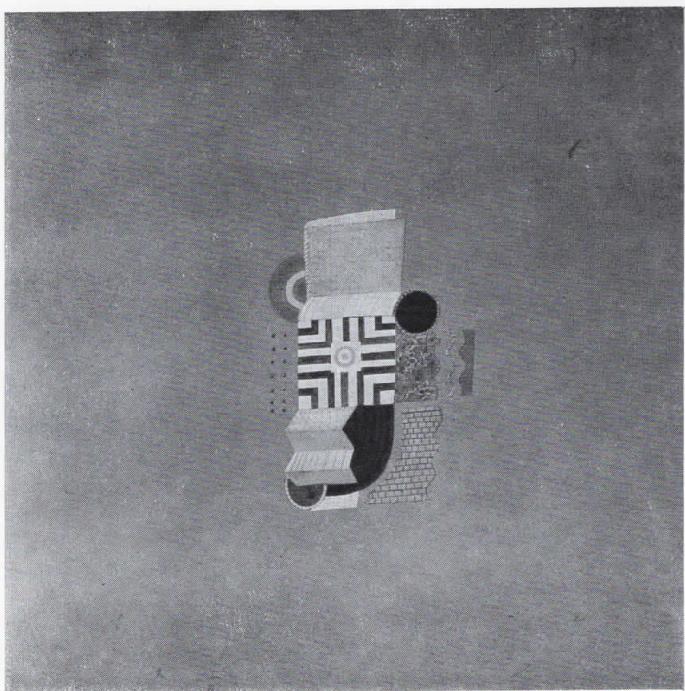
stavi to pre motiv iz priče, iz bajke, nego prikaz određenog lokaliteta. Slike i crteže koje Damnjan radi od *Kalemegdana* iz 1955. do 1959. — kada nastaje njegovo do danas antologisko delo *Asocijacija potonulog grada* — dovode ga u blizinu, ali i ne priključuju struji figuralne fantastike koja se sve više počinje primećivati u tadašnjem mlađom beogradskom slikarstvu. U nekim kasnijim osvrtima preterano se isticala tadašnja Damnjanova srodnost s Urošem Tošovićem; uostalom, njihovi kasniji putevi najbolje su potvrđili suštinske razlike među ovim umetnicima. Damnjanovi »mesari« i »vojnici«, prve »stenovite obale«, crteži poput onog *Slikar i pesak* i dr, odaju njegovo postepeno probijanje do sopstvenih rešenja. Može se skoro didaktički jasno pratiti kako se iz pojedinih detalja ovih Damnjanovih prelaznih radova najpre ocepljuju a potom sabiru elementi što će počevši od *Asocijacije* do celog niza *Peščanih obala* činiti repertoar formi i znakova u pejsažima njegove iznenađujuće zrele rane faze, istovremeno jednog od najzagonetnijih poglavlja jugoslovenskog slikarstva na samom početku šezdesetih godina.

Početak šezdesetih godina prolazi u jugoslovenskom slikarstvu u dominaciji enformela, no to što mu je posve suprotan Damnjanu ne samo što ne škodi nego ga čak izrazito izdvaja: konceptualski po strani, on je u središtu pažnje po originalnosti dela koju mnogi odmah uočavaju. Učesnik je niza izložbi savremene jugoslovenske umetnosti u inostranstvu, a u Salonu Muzeja savremene umetnosti izlaže 1962. zajedno s Brankom Protićem i Svetozarom Samurovićem. Posebno je, međutim, značajna iz tog vremena Damnjanova veza sa krugom autora okupljenih u Zagrebu u grupi Gorgona: u umetnikovoj dokumentaciji postoji od 1961. obima prepiska sa Josipom Vaništom, Radislavom Putarom i Matkom Meštrovićem, a posledica te veze je Damnjanova samostalna izložba u Studiju G aprila 1962. za koju u skromnom katalogu/pozivnici Matko Meštrović piše sledeći tekst: »Kakva je introspekcija u umjetnosti danas moguća, na kojem nivou osvješćenja ličnost može utvrditi svoje pravo ishodište, kakvim pogledom može pronaći svoje prave razloge, kakvim činom uglaviti središte i okosnicu vlastitog zbivanja? Nikakva legenda o sebi nije dopuštena, nikakva psihološka igra prikrivenih sporazuma i čitkih simbola. Sve su zakonite metafore davno istrošene. Ostajala je jedino hipertrofija raskidanja: iskakanje iz svih predodređenih osi i nezadrživa vrtinja oko prepostavljene koje nije bilo. Uskoro će morati naići smirenje. Novi se zakoni već traže i naslućuju. Jedinka će spoznati svoje granice.

Mimo svega toga bilo je još mjesta za poneke pjesnike. I to zato što su se uputili plavetnilima beskraja. Što su bili jaki da na tim bezgraničnim ekranima fiksiraju svoje sitne uspomene¹⁾. Tekst koji nigde ne pominjući Damnjanovo ime veoma precizno nalazi njegovu poziciju na koordinatnoj mreži tadašnjih aktuelnih umetničkih zbivanja.

Pod »hipertrofijom raskidanja« Meštrović podrazumeva dramu enformela, pod »novim zakonima koji se već traže i naslućuju« krije se prodor pokreta Novih tendencija kojem je upravo Meštrović jedan od prvih teoretičara. Izvan ovih velikih struja ostaju, kako tvrdi Meštrović, tek »poneki pjesnici« a da pri tome misli i na Damnjana zaključuje se po poslednjoj rečenici: očito, »plavetnila beskraja« i »bezgranični ekrani na kojima se fiksiraju sitne uspomene« aluzije su na *Asocijaciju potonulog grada* i slike iz ciklusa *Peščanih obala*. Doista, u trenucima burnih smena umetničkih ideologija na početku šezdesetih, na prelazu iz klime enformela u postenformelno razdoblje, Damnjan se ukazuje glasnikom jednog sasvim intimnog sveta, veoma ličnog, veoma svojeg, bez bliskih sagovornika, ali upravo zato odmah uočljivog. U svojoj izolaciji, u nekom danas teško objasnјivom nadahnuću, Damnjan je tih godina izmaštao jedan tip pejsaža kojem nema uporedbe u tada često pominjanoj struji »apstraktnog predela«; pejzaža za kojega je Aleksa Čelebonović kasnije pisao da ga čine »tri motivska elementa: deo zemaljske površine, u smislu tla dostupnog ispitivanju, ogromno i prazno prostranstvo mora ili vasiione, a između njih, na samom rubu, nalaze se varijacije 'kabina' za svačenje, sa tendama i nekim drugim čudnim obeležjima. To su sitne građevine kojima ljudi pokušavaju da pobede bezgraničnost materijalnog i imaterijalnog prostora²⁾.

Dotle nepoznati po vrsti, Damnjanovi pejsaži poput *Asocijacije potonulog grada* i *Peščanih obala* još su privlačniji po svome zračenju: nešto tako tiho, neuobičajeno mirno, kao bez daha, obavijeno izmaglicom najblaže svetlosti, struji iz ovih plavetnih prostranstava pred kojima u prvi mah ostajemo zatečeni pitanjem da li je to beskraj neba ili beskraj mora. To, naravno, nije ni bitno, jer je to pre plavetnilo slikarevog pogleda, njegove sposobnosti odbira najtananjijih tonova boje čija materija na platno kao da nije naneta četkom nego je tu organski srasla poput tople kože. Slikajući ove pejsaže Damnjan kao da se igra zagonetke promena tački motrenja: jednom nam se učini da je to pogled s vrtoglavih visina, drugi

Slika, 1961 ulje na platnu, 70×100 cm
Nagrada »Vanda Svevo« na VII bijenalu u Sao Paolu
VI. Narodni muzej — Legat J. Smoldake, Beograd

put pogled sa statičke priljubljenosti ravnini sa-moga tla. No pre će to biti pogled upućen u unutrašnjost duše: u ono tajno metafizičko, što se jedino slikom može predočiti. Nije ni čudo što je jednoga dana Damnjan morao napustiti ove svoje začarane obale: postajući ljudski i umetnički iskusniji, on će se poduhvatiti drugih i možda složenijih problema, dokazujući time da se slikarstvo tolike čednosti, tolike ozarenosti, moglo roditi samo u jednom nedugom razdoblju umetnikove mladosti.

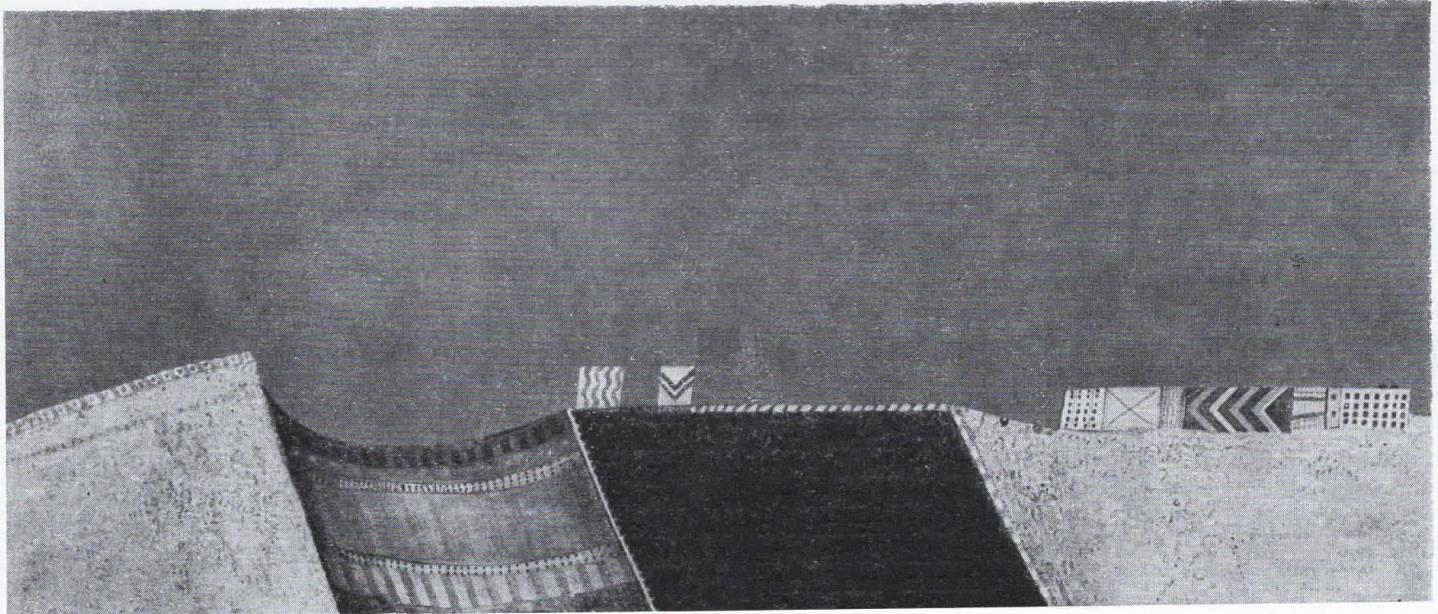
Damnjan je kao retko ko, u tim optimističkim ranim šezdesetim, iskusio brzi uspon mladog umetnika: 1963. na Bijenalu u Sao Paolu dobija nagradu *Vanda Svevo*, 1964. pozvan je na *Documenta IV* u Kasselu, a iste godine pripada mu Oktobarska nagrada grada Beograda za samostalnu izložbu u Galeriji Kolarčevog narodnog univerziteta. Pored priznanja, ova izložba za Damnjana je od značaja i po procesu koji je upravo tada počeo da se ubrzano odvija u njegovom slikarstvu: to je proces napuštanja očitosti pejzažne tematike, proces sažimanja, selekcije i uvođenja u prvi krupni plan prostora slike pojedinih elemenata te tematike. Đorđe Kadijević, kritičar koji je najbolje tumačio ranog Damnjana, na sledeći je način detaljno opisao tok zbivanja u njegovom dotadašnjem slikarstvu: »Radikalnim reduciranjem asocijativnih elemenata pejsaža iz faze peščanih obala, on pročišćava plastičku strukturu svojih novih slika, dajući sve veću autonomnost njenim osnovnim elementima. Svedenu na znak, bez određene intencije u odnosu na predmetni svet, Damnjan svoju sliku bogati snagom dvostrukog dejstva — vizuelnom energijom, akumuliranom u središtu do krajnosti jezgrovitih spojeva forme i boje i kriptogramskom simbolikom znaka, čije uopšteno značenje ima karakter slobodne metafore. Damnjanov cilj je jedinstvo vizuelnih i simboličkih svojstava znaka, ravnoteže tih dveju vrednosti, sklad njihovog simultanog dejstva. Njegova slika ne trpi prevagu sadržaja koji stoji van čisto likovne misije znaka, koliko ni njegovu vizuelnu golotinju, bez značecog smisla i iracionalne težnje za označenim. Metaforički sadržaj Damnjanovih znakova, njihovo poetsko značenje, prodire u svet van slike, svet ispunjen znacima, određen njihovim značenjem u svim svojim pokretima, njima suzbijan u svojoj brzini i podstican u svojoj sporosti, njima predstavljen i u samom svom značenju, svom značenju zamenjenim znakom. Taj semiotički karakter Damnjanovih znakova daje njegovo slici ekspresiju ikone modernog doba«³).

Ovaj tekst, indikativan iz više razloga, prvi put govori o Damnjanovom slikarstvu semiotičkom terminologijom i time priznaje da ovo slikarstvo pred kritiku neizbežno postavlja pitanje revizije njene aparature, načina mišljenja i načina pisanja; ujedno, uočava stepen modernosti Damnjanovog slikarskog jezika u skladu s umetničkim zbivanjima sredine šezdesetih godina. Damnjanovo tadašnje slikarstvo nije predstavljačko u uobičajenom smislu reči, ne prepoznaje se u njemu ni jedan eksplicitni predmetni podatak, ali u isto vreme to nije ni posve apstraktno slikarstvo, nije konstrukcija ili struktura čistih, do krajnosti autonomnih plastičkih činjenica. Ono je — kao što je tačno uočeno — neka vrsta znaka, amblema, uputa na moguće i postojeće, ali ne i simbol, metafora, zamena za to moguće i postojeće. Na tadašnje Damnjanovo slikarstvo kao da savršeno naleže tumačenje karaktera slikarskog znaka što ga daje F. C. Legrand: »Slikani znak koristi se povlasticom slobode koja je priznata modernoj umetnosti. On ne zavisi od nekog kodeksa, nije podređen nekoj sinktaksi, niti nekom odnosu koji je određen unapred ustanovljenom strukturon. On se može odnositi na nešto što se krije u dubinama podsvesti, a što u datom trenutku ne postoji ili se ne nalazi u oblasti vidljivog«.⁴⁾ U skladu s tom analizom, Damnjanov znak nije neposredno intencionalan, ponajmanje analogan u odnosu na određeni predmet, ali postojanje predmeta, ili tačnije rečeno postojanje predmetnosti, ipak podrazumeva. Damnjanova slika iz sredine šezdesetih još uvek nije (kao što će postati krajem decenije) samoznačavajući estetski predmet, nego je medijum koji želi održati vezu sa svetom, ali vezu u jednoj posredovanoj, prenosnoj, jednom rečju znakovnoj komunikaciji.

Da u umetniku postoji potreba za slikom kao medijumom komunikacije govore i Damnjanova dodatna tumačenja smisla i poruke svoje umetnosti, što ih je izneo u razgovoru povodom docele Oktobarske nagrade. »Moje slikarstvo je realističko — tvrdi Damnjan — utoliko što koristi elemente iz života, mada ti elementi dožive svoju transformaciju samim tim što su rezultat umetničkog doživljaja. Želja mi je da moja dela imaju svoj pandan u životu: ona, tako, imaju svoju svrhu. Ti simboli života, koji su došli na slike posredstvom mog duha, dobijaju novi poredak, smisao i odnose, pokušavajući da ukažu na neminovnost dolazećeg vremega«. I na drugom mestu: »Ako čovek pogleda posledice tehničke civilizacije koja je ušla u ovaj svet i napravila haos, mnoge ljudske odnose učinila drukčijim, ponekad i besmi-

slenim, oseti snažnu potrebu da pomogne svom savremeniku, da mu ukaže na ta nova obeležja i opasnosti našeg vremena. To je, neminovno, moralo da se odrazi u mom slikarstvu. Ja pokušavam da pružim gledaocu vizuelni fenomen koji će ga podstići na razmišljanje o procesu nastajanja novog programa života«.⁵⁾ Iz ovih pasusa razabire se da Damnjan deli otvorenost, agilnost, optimizam tih godina (u nekoj ranijoj prilici izjavio je da svoju generaciju vidi kao »prethodnika jednog novog sveta«), ali ipak to prihvata s određenom distancicom pesnika, s izvesnom skepsom umetnika-usamljenika, nipošto s onom apodiktičnošću s kojom se za taj »novi svet« zalažu pripadnici pokreta Novih tendencija. Damnjanov predlog građenja, nije, dakle, ideološke prirode: to je predlog slikara koji sneva neki idealni poredak među stvarima, ljudima i zbivanjima, a to snevanje kao da odaju slike koje radi od sredine do kraja decenije, pre 1968. koja će u Damnjanu, kao i u mnogima iz njegove generacije, ostaviti duboke rezove. Ne posredno pre tih rezova nastaju njegova velika *Bela jutra*, slike veoma kompleksne prostorne i hromatske građe, slike u kojima primeњuje sisteme kadrova, »prozora«, sisteme »slike u slici«, no koje ujedno ispunjava nekom iznova probuđenom poetičnošću dostoјnom evokacija najnežnijih *Peščanih obala* s početka decenije. Ta sjajna *Bela jutra*, koja mu donose čak dve nagrade na III jugoslovenskom trijenalu u Beogradu 1967, vrhunac su Damnjanovog »pozitivnog razvoja«, onog uspona s kojim je sredina u kojoj deluje još uvek saglasna u oceni i priznanju njegove vrednosti. To je valjda i poslednji stadijum u kojem je takva saglasnost još bila moguća: uskoro će istorijske, društvene i duhovne prilike i u umetnosti izneti na videlo nova i burna previranja koja Damnjan nije mogao, niti je htio da izbegne. Kao da je, naslućujući nešto od toga, jednoj još uvek vrlo poetičnoj slici iz 1966. dao za nju neuobičajeni, enigmatični, no u svakom slučaju izazovni i indikativni naziv — *Neka vrag odnese moju crnu dušu, jer ja putujem u slatki Čikago*.

Ovaj čudni naziv bio je, zapravo, metafora za neko predosećanje nelagode i nespokojsstva što je Damnjana zahvatalo uvlačeći ga u rascepe jednog vremena. U jednom razgovoru s Dunjom Blažević objavljenom u katalogu izložbe u Umetničkoj galeriji u Nišu juna 1968. nije izbegao da o tome vremenu i o svome ponašanju kao umetnika u tome vremenu nešto sasvim određeno kaže. »U poslednje vreme živimo u komplikovanoj ekonomsko-političkoj situaciji (za koju nisam kompetentan), ali svima je jasno da je to usko povezano s umet-

Peščana obala, 1961. ulje na platnu, 76×175 cm VI. Muzej moderne umetnosti, Centre Georges Pompidou Pariz

nošću...». Stoga umetnik ne može ostati po strani, želi se i sam izjasniti, »angažovati«, a time Damnjan smatra »rad ili usmerenje koje je van svih ograničenih, dnevnih programa, angažovanost u višem smislu, tj. težnju ka apsolutnoj nezavisnosti (ako je ona uopšte moguća), gde pojma angažovanosti predstavlja pitanje morala umetnika koji sam kao kompletna i autonomna ličnost proširuje, stvara i predlaže nove mogućnosti, ne samo na slikarskom planu nego i u životu i time u konkretnom smislu negira prošlost i sadašnjost i dopunjava ovaj naš nesavršeni svet.») Damnjan više ne govori, kao ranije, o nekom »novom« nego o »nesavršenom svetu«, no ono što za njega postaje bitno, što će ga od sada određivati, jeste svest o potenciranoj nezavisnosti, o potpunoj autonomiji ličnosti umetnika koji više ne pristaje ni na koji kolektivni mit nego sebe vidi kao jedinku koja bez alternative prihvata svoju usamljevičku sudbinu.

Kod Damnjana je još od *Peščanih obala* postojala sklonost ka nekom pravilnom i preciznom, ali intuitivno određenom poretku elemenata u prostoru slike: nikada se on nije, zapravo, koristio privlačnošću slobodnog slikarskog rukopisa, oduvek je odmeravao svoj proces rada, no isto tako nije se ni predavao racionalnoj konstrukciji i proračunu do kraja »egzaktne« forme. Redukcija kojom se uputio sredinom šezdesetih godina

dostigla je tačke dотле najvećeg pročišćenja u tri slike u kojima je jedini motiv velika i u samom središtu platna postavljena kružna forma (*Crveni, Plavi i Sivi krug* iz 1965), ali ni to ga ne sprečava da se posle tog iskustva ponovo okreće razradama složenih celina i poetskom utisku slike, što prevladava *Belim jutrima* nastalim dve godine kasnije. No nakon njih, Damnjan se sve odlučnije zapućuje linijom svođenja i tokom 1968—70. zalaže u područje koje se može smatrati njegovim odgovorom i njegovim doprinosom problemima minimalnog slikarstva, slikarstva bojenog polja, »tvrdih rubova«, »novog ornamenta« i dr. Posle epizode s krugovima iz 1965, geometrija je najzad u 1968—70. ovladala prostorom Damnjanovih slika: nema više ni najudaljenijih tragova referenci prema predmetnom svetu, slika nije znak bilo čega izvan nje same, ona je sada jedan autonomni, od slikara iz temelja urađeni, dakle »oslikani« predmet, ona je slika=predmet ili, jednostavno, *slika*, kako redovno glase nazivi ovih dela. Za razliku od više značnosti (plurisemičnosti) slika njegovih ranijih etapa, tadašnje novije Damnjanove slike jednoznačne su (monosemične) što odgovara njegovoj potrebi o kojoj je tada govorio u tekstu kataloga niške izložbe iz 1968: potrebi za potpunom nezavisnošću, za krajnjom samostalnošću umetničke izjave. Govor umetnika odsad bez rezervi pripada samo njemu; komunikacija, obraćanje drugima, traženje odziva u imaginaciji

gledaoca, više mu nije prevashodni cilj. Kada je Damnjan prikazao svoje minimalističke slike na izložbama u Salonu Muzeja savremene umetnosti i u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu 1970. kritika se u oceni o njima, sada po prvi put kada je reč o ovome umetniku, nije usaglasila: uz podrške jednih, mogao je primetiti da drugi pred tim novim slikama žale za onim prethodnim, plašći se da je u ime problemske ažurnosti navodno žrtvovao ponešto od svoje ranije poetičnosti, lake prepoznatljivosti i neponovljivosti. Danas se, u stvari, vidi da ni u tom trenutku sopstveni kontinuitet Damnjan nije narušio: po многим čisto slikarskim elementima, po luminizmu boje, po osetljivosti i prefinjenosti tona, po bistrini viđenja, dakle i nadalje po onoj bitnoj metafizičkoj prirodni slikarstva te su Damnjanove minimalističke slike bliski srodnici svim njegovim ranijim rešenjima, dela su iste kulture, istog senzibiliteta, jednom rečju iste ličnosti. Postajući znatno sažetiji u slikarskom govoru, Damnjan nije postao i slikar »hladne« geometrijske apstrakcije, nego je, štaviše, u konцепцији koja podrazumeva »hladnoću« konцепције i izvođenja sačuvao sebi svojstvenu tenziju, čulnost, čak i pravo »uživanje u slikanju«. To mu je i doprinelo da i u ovoj etapi kada se približavao samim granicama opstanka slikarstva ostvari neke od svojih, upravo u čisto slikarskom pogledu, najsavršenijih slika.

Izložbama tih krajnje sažetih, skoro minimalističkih slika u Salonu Muzeja savremene umetnosti i u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu 1970. Damnjan je postupno stigao do poslednjih etapa jednog procesa čiji se počeci mogu pratiti još u najranijim *Peščanim obalamama*. To je onaj u modernoj umetnosti već iskušani tok redukcije, svedenja, eliminacije svega prividno suvišnog u formi i značenju u ime što je moguće čistije »slike=slike«. Da li je to za ovog autora nužno morao da bude i put (makar privremenog) napuštanja slikarstva? Ne bi mu bilo teško istrajati u produkciji sasvim sigurno urađenih slika, ali Damnjan se time nije želeo zadovoljiti: naprotiv, od 1970. na dalje, kroz celu iduću deceniju, upuštiće se u jednu avanturu kojoj nije moguće naći ravnog primera u jugoslovenskoj umetnosti ovog razdoblja. Bila je to avantura radikalne promene stava, svesni izbor puta u nepoznato i neprvereno, za neke čak i avantura opasnog gubitka mnogočega stečenog ne samo u umetničkom znanju i u već ostvarenim dometima nego i u statusu dotle u svojoj sredini vrlo priznatog umetnika. Ali za Damnjana u tom trenutku nije bilo druge alternative: osećao je da umetnik ne treba

samo da čuva postojeće nego da upravo po cenu znatnog rizika proniče u nova iskustva, a tadašnje istorijske prilike svakoj su osetljivoj umetničkoj prirodi nametale moralnu i egzistencijalnu potrebu preispitivanja mnogih stvarno ili prividno pouzdanih saznanja.

Kada se Damnjan odlučuje uraditi taj za sebe novi korak, evropska i svetska umetnost upravo doživljava jedan od svojih krupnih preobražaja. Još je živo i sveže kontestacijsko raspoloženje izniklo iz društvene i duhovne klime oko 1968, a u umetnosti to se raspoloženje očituje u prenosu problematskih težišta sa finalnog estetskog objekta kao mogućeg tržišnog dobra na proces odvijanja umetničke radnje u samom subjektu umetnika, u njegovom delanju, u njegovom ponašanju, jednom rečju u njegovom postojanju. To je istorijski trenutak u kojem se čini da umetniku nije dovoljna njegova specijalizacija slikara ili skulptora: on o sebi mora dati znak kao o socijalno osvećenom, o pobunjenom pojedincu, kao o ličnosti koja ne pristaje na zadata stanja kako u širem društvenom, tako i u užem umetničkom sistemu. Zahteva se umetnikov neposredni i direktni »govor u prvom licu«, ne više komunikacija isključivo preko posredništva umetničkog objekta. Iako nije iz generacije koja je stasala s takvom klimom, Damnjan u sebi nalazi dovoljno motiva i razloga da se toj klimi pridruži: na to ga navodi sama njegova ljudska priroda kojoj je strano svako konformističko ponašanje, kao i njegova umetnička znatiželja koja ga vuče u dotle neispitane oblasti.

Prvi znak promena u svojim orijentacijama Damnjan nagoveštava učešćem na izložbi *Drangularium* u Galeriji Studentskog kulturnog centra u Beogradu 1971. Pridružujući se umetničkoj avangardi tadašnje mlade generacije (Marina Abramović, Slobodan Milivojević, Neša Paripović, Zoran Popović, Raša Todosijević, Gergelj Urkom i dr), Damnjan je na toj izložbi prisutan jednim tekstualnim radom u kojem se, umesto za neki određeni umetnički predmet, opredeljuje za generalno razumevanje »umetnosti kao stvaranja«, a sam način ovog izjašnjavanja odvodi ga izvan prakse slikanja i približava pojmovnom (konceptualnom) stadijumu umetničkog saopštavanja. Sledi njegov višemeščni boravak u Sjedinjenim Državama 1971—72, gde intenzivno sliká, radi crteže i prati tamоnja aktuelna umetnička zbivanja, a iz tih saznanja izvlači za sebe zaključke od dalekosežnih posledica po budući rad. Po povratku u Beograd, Damnjan u Galeriji Studentskog kulturnog centra početkom 1973. izlaže cikluse *U čast sovjetske avangarde* i

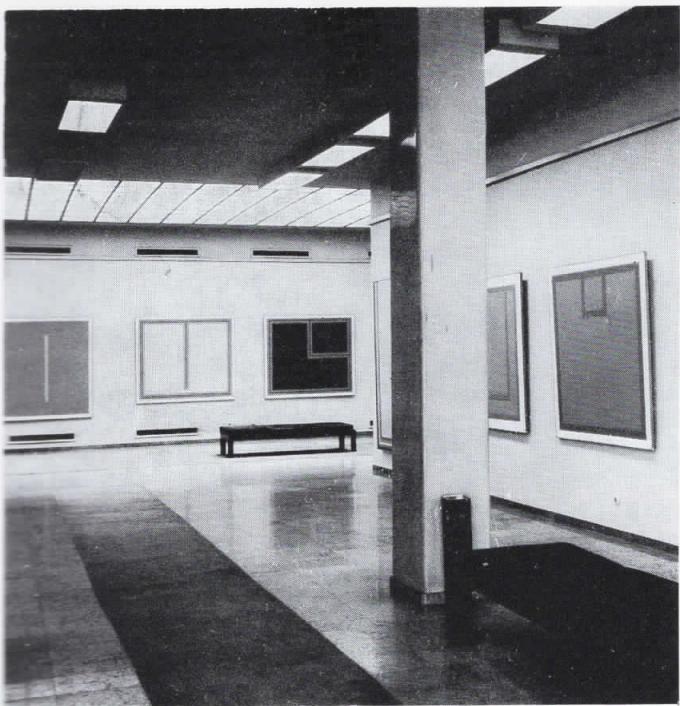
Predlog za novi doživljaj boje, u kojima odaje dva osnovna težišta svojih tadašnjih i sledećih preokupacija. Jedno je ono usmereno prema istorijskom i društvenom kontekstu umetničkog procesa, drugo je ono usmereno ka internim prostorima umetničkih formulacija. Od tada kroz celu tekuću deceniju Damnjan će ostati svestan ove polarizacije: uvažavaće da je umetnost integralni deo društvene stvarnosti, da je često izložena političkim i ideološkim pritiscima, ali i da je moćna snaga otpora tim pritiscima, no nikada neće smetnuti s uma da je umetnost u isto vreme jedno autonomno područje ljudskog duha, područje u kojem deluju i vladaju zahtevi sasvim specifičnih oblikovnih i jezičkih problematika.

Nije slučajno što je upravo nasleđe sovjetske avangarde u jednom trenutku zaokupilo Damnjanovu pažnju: po sredi su primeri pesnika i likovnih umetnika (Hlebnjikov, D. Burljuk, E. Lisicki, I. Punji i dr) čije delo i ljudske sudbine on smatra podsticajnim kako zbog njihovih poetskih i internih umetničkih kvaliteta tako i zbog njihovih činova na planu društvenog ponašanja umetnika. Znatno pre nego što je u opticaj ušla linija »umetnosti u ogledalu svoje prošlosti«, Damnjan je istakao svest o tome da umetnik kroz sopstveni rad može i ponekad mora da otvoreno ukaže na svoje duhovne pretke. Pri tome, on se na njih nije nadovezivao s formalne, stilske strane: bliži su mu zbog nečeg drugog i trenutno bitnijeg, a to je komponenta njihovog aktivnog odnošenja prema okolnim društvenim i idejnim zbivanjima.

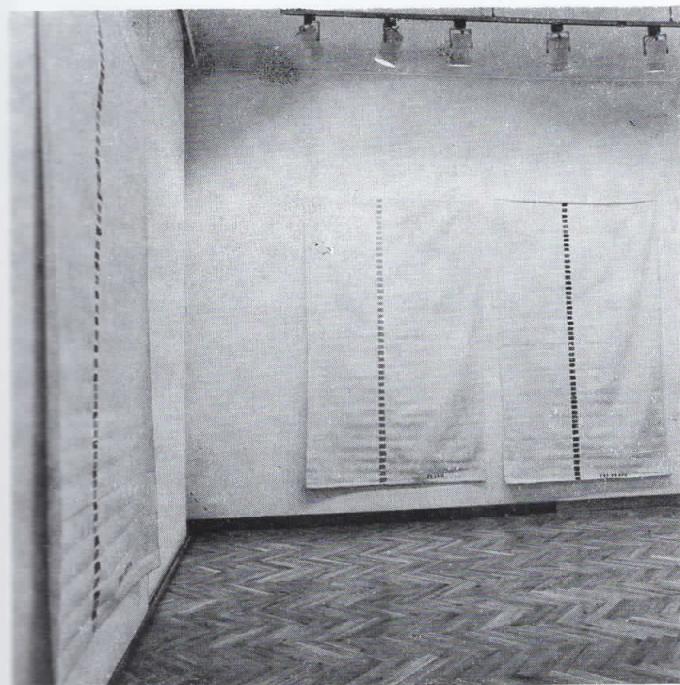
I upravo tip dela koje od gledaoca zahteva aktivnu reakciju, dela koje nastupa prvakativno, kome cilj nije estetska kontemplacija nego izazov, čak i otpor prema sadržaju što ga umetnik nudi — to su neke od osobina Damnjanovih ciklusa *Intervencija* (crteži na formularima) iz 1972. i *Desinformacija* iz 1973. Damnjana je tada aktuelna konceptualna umetnost privukla upućivanjem na misaone procese, ali mu je ostala stranom zbog njenog instituiranja na tautologiji, na dokazivanju i potvrđivanju nečega što je samo po sebi očito. Upravo obrnuto od toga, Damnjan želi da u svaku, pa i u najlogičniju tvrdnju unese određene »poremećaje«: zbog toga svesno krivotvorim imena, iskriviljuje podatke, upućuje na pogrešne izvore, daje lažne nazive nečemu što je opšte poznato, a sve to radi s ciljem da posredstvom privida svojstvenog prirodi umetnosti razgoliti ili makar dovede pod sumnju funkcionisanje diktata i zloupotrebe informacija u savremenim društvenim prilikama.

Damnjan jeste izraziti slikar u osnovnoj crti svoje nadarenosti, ali njegove umetničke namere u jednom trenutku upućivale su ga na to da se obrati tehničkim medijima registracije kao što su fotografija, film i video. Ne treba ni pominjati da se Damnjan ovim sredstvima ne koristi kao medijski specijalista: ona mu pre služe kao posrednici u iznošenju njegovih bitno umetničkih zamisli, ali ujedno i zamisli koje u sebe uključuju i dimenziju društvenosti na kojoj Damnjan početkom i sredinom sedamdesetih godina često insistira. Fotografske, filmske i video slike po samoj svojoj prirodi uvek su opisne, one su u stanju da zabeleže samog umetnika (da svedoče o umetnikovom »govoru u prvom licu«), ali su ujedno i sposobne da budu posrednici metaforičkog saopštenja, što Damnjan obilno koristi u foto-sekvencama *Vreme od 1863—1916—1922—1933—1936—1938—1946—1949 do 1974, Devet puta Damnjan i Ničeg suvišnog u ljudskom duhu* (1974—1876), kao i u kratkim, 8 mm filmovima *Čovek od novina ili mogućnost komunikacije* (1973) i *Zastava* (1974). U periodu između 1976—77. Damnjan se intenzivno koristio videom (zahvaljujući pogodnostima snimanja što mu ih je u Tübingenu omogućio Ž. Dacić) i ovu njegovu produkciju čini niz traka (*Citanje istog teksta, Mrlja u prostoru ili položaj jedinke u društву, Čitanje Marxa, Hegela i Biblije uz svetlost šibica, Kretanje kao opšta potreba, Od rada ka stvaralaštvu i Revolucija kao igra manjine*) kroz čije se sadržaje kao crvena nit provlači mnoštvo često ironičnih umetnikovih refleksija o odnosima društvo-politika-umetnost, kao i o položaju umetnika kao izolovane jedinke u savremenom politizovanom svetu. Upravo u radovima u tehničkim medijima registracije Damnjan je zadovoljavao svoju povremenu potrebu za naracijom: prenoseći tu potrebu na fotografiju, film i video znao je da od toga mora ostaviti po strani svoje slikarstvo kojim se, zapravo, nikada nije prestao baviti i u koje nije dopuštao ni jednu vanlikovnu i vanplastičku projekciju.

Damnjan nije izbegavao da se istovremeno služi tehničkim medijumima registracije kroz koje pronosi narativne sadržaje i slikarstvom koje se, upravo zato što ga ostavlja na »nultom stepenu« formalizacije, u tadašnjoj kritici nazivalo primarnim, elementarnim ili analitičkim. Odmah valja reći da on u tome dvojstvu svoga rada nije video ničeg protivrečnog: osnovno je, po njemu, ostati dosledan prirodi svakog korišćenog medija, a u prirodi medija slikarstva jeste evidencija njegovih temeljnih konstitutivnih činioca kao što su boja, potez četke, format i karakter podloge platna.

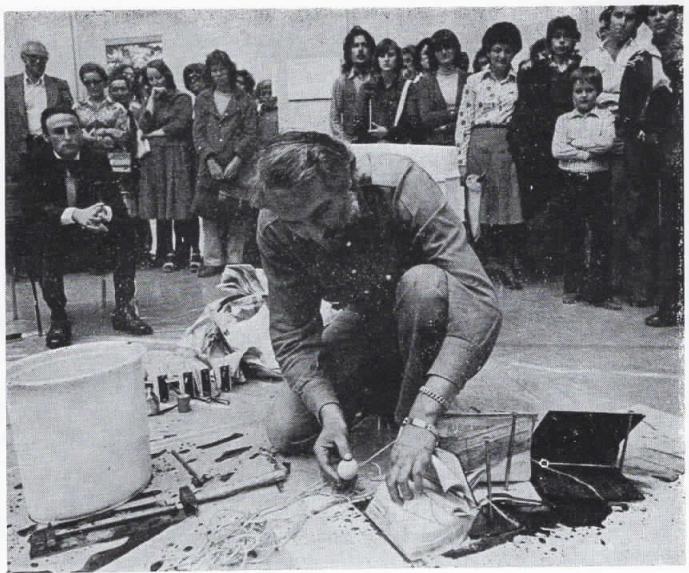
R. Damnjan, Salon Muzeja savremene umetnosti,
Beograd 1970.

R. Damnjan, Galerija Nova, Zagreb 1979.

Svoje prve primarne slike (u uzastopnim horizontalnim potezima boje na neprepariranom platnu) iz 1973. Damnjan je prikazao na izložbi *Slake* u Galeriji Studentskog kulturnog centra sredinom 1974., a od kraja iste godine do sredine sledeće učestvuje zajedno sa Todosijevićem i Urkomom na promocijskim izložbama primarnog slikarstva u Jugoslaviji održanim u Novom Sadu, Beogradu i Zagrebu. Delujući već tada u Italiji, Damnjan je na svojoj drugoj milanskoj samostalnoj izložbi (u Galeriji *Multiphla* početkom 1975.) izlagao primarne slike, a o njihovom karakteru objavio je u časopisu *Flash Art* tekst u kojem je vrlo jasno obrazložio svoje namere: »Problem kojem težim u mojim zadnjim slikama sadrži istraživanje jedne što je moguće objektivnije izražajne terminologije koja će ostati u potpunosti verna specifičnoj prirodi slikanja. Izbegavam svaki iluzionizam i u svome postupku koristim materijale u njihovoј konkretnoj i realnoj jezičkoj mogućnosti. Platno shvatam kao osnovu koja prihvata pigment boje koju, s druge strane, tretiram kao elemenat direktnog izraza. Istovremeno, iz ovog direktnog načina rada isključujem svaki estetski i piktoralni efekat. U stvari, slikanje mi pomaže da izložim ideju procesa stvaranja slikarstva na što evidentniji način.⁷⁾ Ovo insistiranje na krajnjoj evidentnosti procesa slikanja, na potrebi da se sve što je na slici urađeno vidi i shvati neposredno i bez ikakvog pribegavanja posredništvu forme ili znaka, može se u prvi mah činiti osiromašenjem koje će u konačnoj posledici dovesti do simboličke »smrti slike«, ali taj se proces ujedno sme shvatiti i kao insistiranje na njenom pravom, temeljnном, upravo elementarnom životu. U duhovnoj klimi sredine sedamdesetih godina, kada takve slike nastaju i kada se često izlažu, odbrana jednoznačnosti slikarske formulacije imala je posebni smisao: govorila je o tadašnjoj potrebi za »istinitošću« umetničke poruke, poruke koja se ne može tumačiti drugačije nego što bi to sam umetnik želeo, poruke koja se shvata kao iskaz otporan i odbojan svakoj naknadnoj i proizvoljnoj interpretaciji. Za Damnjana je bavljenje primarnim slikarstvom bilo bavljenje umetnošću u ravni proverljive informacije, na čijem suprotnom polu unutar samog njegovog opusa stoje dela (u medijima fotografije, crtež i slike) u kojima se svesno provokira učinak i status umetničke dezinformacije.

Promene koje su se u shvatanju prirode umetnosti dešavale tokom sedamdesetih godina nameštale su umetnicima jedan novi zahtev: zahtev za njihovim ličnim učešćem u delu, bolje reći u delovanju koje se u određenom vremenskom tra-

Identitet — destrukcija knjiga Marxa, Hegela i Biblije, 1975.
performans, Grac, Trigon '75,

Od rada ka stvaralaštvu, 1977. video performans, 20. min.

na sledećoj strani

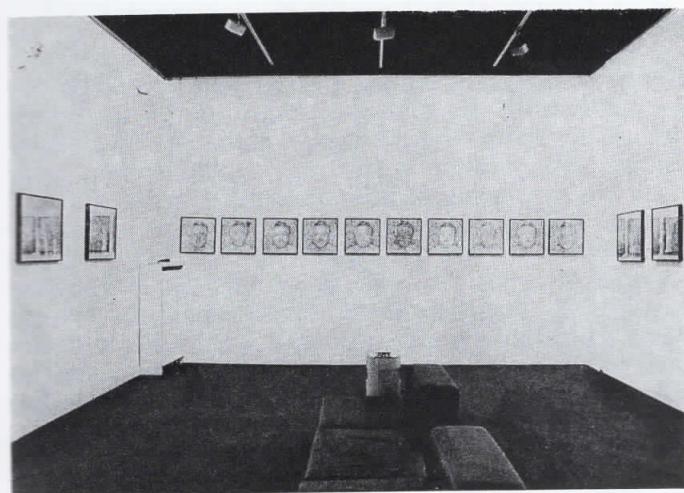
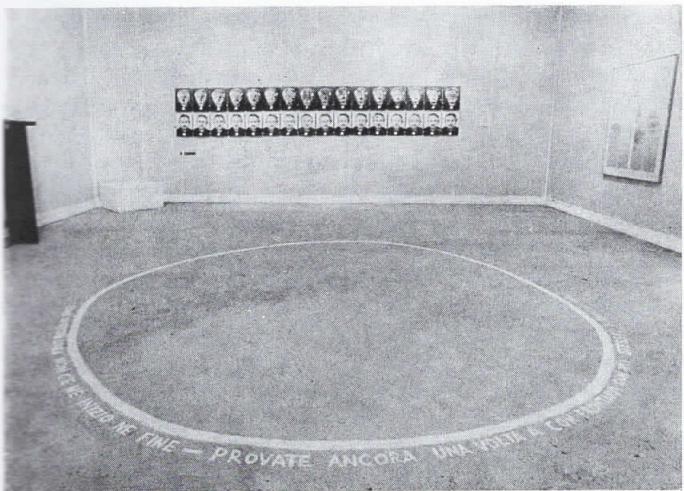
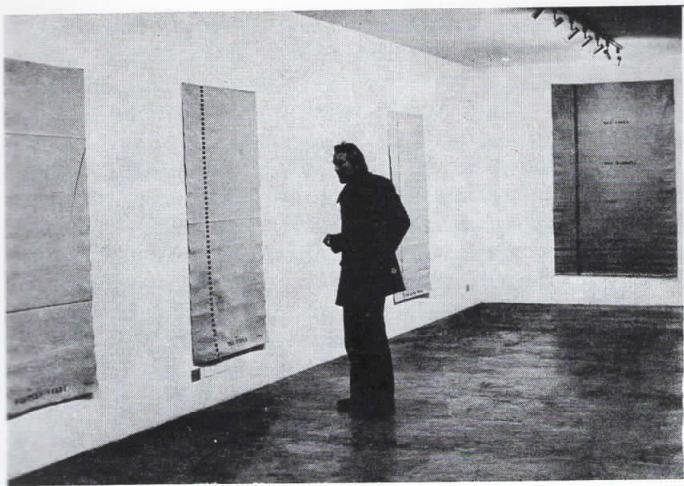
R. Damnjan, Galerija Multipla, Milano 1975.

R. Damnjan, Bijenale u Veneciji 1976.

R. Damnjan, Galerija Gastaldelli, Milano 1980.

janju odvija neposredno pred gledaocima u galeriji (ili posredno preko video projekcija). Damnjan tome izazovu nije izmakao: znatni deo njegove aktivnosti u sklopu nove umetničke prakse čine performansi, događaji ili nastupi za koje u punom smislu reči važi pojam umetničkog »govora u prvom licu«. Prvi Damnjanov rad takvog karaktera jeste *Covek od novina* u Galeriji Studentskog kulturnog centra 1973. (snimljen ujedno na 8 mm filmu), a sledeći je nastup na *Trigonu '75* u Gracu 1975. pod nazivom *Identitet — Destrukcija knjiga Marxa, Hegela i Biblije* (snimljen na videu). U jednoj radnji ispunjenoj izuzetnom napetošću, sve do granice provokacije, Damnjan uništava tri pomenute knjige, tri velika kulturna dobra, ali po njemu i tri velika simbola u ime kojih su kroz dalju ili bližu istoriju vršeni mnogi neopravdani, ne retko i brutalni pritisci. Kada je izvedena u Gracu, ova je akcija izazvala otpore sa suprotnih strana, ali to je i bio Damnjanov cilj: da bi istakao svoju nezavisnu poziciju usamljenog umetnika on se nipošto ne želi prikloniti bilo kojoj ideologiji. Upravo taj odnos pojedinca i ideologije, borba pojedinca da se od ideologije odrbani i otrgne, jeste najčešće metaforički sadržaj Damnjanovih performansa pred publikom ili na video trakama; uostalom, sami naziv radova (*Mrlja u prostoru ili položaj jedinke u društvu*, *Čitanje Marxa, Hegela i Biblije uz svetlost šibica*, *Kretanje kao opšta potreba*, *Revolucija kao igra manjine*, *Od rada ka stvaralaštvu*) ili tekstova koji te radove prate ovo očito potvrđuju. Posebno su performansi pod skupnim nazivom *Od rada ka stvaralaštvu* (dva održana u Beogradu 1978. i 1979, po jedan u Zagrebu 1978. i u Torinu 1979) po svome sadržaju i pretekstu vrlo indikativni: izvodeći pred publikom jednu posve absurdnu radnju (obmotavanje sopstvene noge komadima mesa, voća i povrća), Damnjan do paroksizma dovodi besmisao ispraznog i neosveštenog rada kojem kao suprotnost ističe pojam »stvaralaštva« kakvog posebno vidi u umetnosti, ali i u svakom drugom poduhvatu rukovođenom čovekovom individualnom potrebom i njegovim slobodnim izborom. Izvođenje performansa za Damnjana je sve drugo nego olako nastupanje pred publikom: to je najčešće neka mučna radnja, fizički naporna ali još više psihički iscrpljujuća, a konačni cilj im nije da se svide nego upravo obrnuto, da izazovu pažnju, ali i da u toj pažnji podstaknu (naravno, kod onoga ko to želi) razmišljanje, diskusiju, zašto ne i otvorenu konfrontaciju.

Izazov — to bi u jednoj reči mogao da bude cilj nastanka niza Damnjanovih radova, ne samo u

performansima nego i u drugim, klasičnijim medijima. Većina Damnjanovih dela nastalih tokom sedamdesetih godina nisu do kraja zatvorena u sopstvenom krugu značenja: traže, naprotiv, nadopunu, nadgradnju, ili makar odgonetku razloga svoga nastajanja. To važi za već pomenute radeve iz ciklusa *Dezinformacija* (u medijima fotografije, crteža i slikarstva), no to podjednako važi i za cikluse pod nazivom *Delo od proverene umetničke vrednosti*, čija se »proverena vrednost« potvrđuje autorskim pečatom kao znakom i dokazom samovolje modernog umetnika, posve legitimne strategije umetničkog ponašanja od Duchampa nadalje. To važi i za »slike od okvira bez platna«, za slike (ukoliko ih je takvim uopšte moguće nazvati) koje čine sami prazni ramovi i na tim ramovima ispisani lažni nazivi i podaci. To, najzad, važi i za seriju slika-kopija i očitih falsifikata remek-dela Giorgija De Chirica i Carla Carràa, dvojice velikana italijanskog metafizičkog slikarstva, od kojih je prvi i sam čoven po tome što je ne retko kopirao i falsifikovao svoje prethodne faze, a drugi opet po tome što je s vremenom menjao stilove i umetničke ideologije u rasponu od avantgardnog futurizma do retrogradnog *Novecenta*. Damnjan je dovoljno iskusan, dovoljno prefinjen, čak dovoljno »lukav« autor koji vrlo dobro zna da savremeno delo ne nastaje jedino iz »srca i duše« samog umetnika, nego ono nastaje ili može da nastaje, iz niza posebnih pobuda, iz mnoštva različitih jezičkih i metajezičkih operacija, često iz nastojanja da se delo gledaocu ispreči poput zamke, labyrintha, enigme, da mu bude tekst u čije se sadržaje i u čija se značenja lako ne ulazi, ali kada se jednom uđe takav mu tekst pruža neko naročito duhovno zadovoljstvo u teškoćama ali i nasladama čitanja.

Kraj sedamdesetih i početak osamdesetih godina donosi na umetničkoj sceni još jednu krupnu promenu duhovnog raspoloženja: decenija u kojoj se umetnost ispunjavala poricanjem postojećeg i zanosila utopijskim projekcijama ustupa mesto vremenu krize ideologije, vremenu u kojem umetnost sebe više ne smatra predvodnicom (avangardom) nego se miri svojom prelaznom (transavangardnom) ulogom. Kod umetnika koji su burno proživeli prethodnu deceniju sve je to moglo izazvati ne mala kolebanja i pojedini među njima reagovali su različito: neki mirnim kontinuitetom, neki opet vidljivim promenama operedenjeljenja. I Damnjan se u ovim godinama promenio, ali ne na način koji bi značio trku za aktuelnošću, nego još jednom unutrašnjom potrebotom da opstane na umetničkoj sceni u svojoj sopstvenoj, sve više

R. Damnjan, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb 1981.

usamljeničkoj poziciji. Samostalna izložba u Galeriji *Gastaldelli* u Milanu 1980. protekla je u značku dveju klasičnih tema — autoportreta i mrtvih priroda — ali i tema predočenih na vanklasični način: u mediju fotografije zabeležen je čin slikanja preko umetnikovog lica i po površini realnih staklenih flaša. Posle dužeg vremena Damnjan ponovo radi bojom i četkom, mada još uvek nije reč o njegovom definitivnom »povratku slikarstvu«. Jer, slikarstvom u pravom smislu reči ne mogu se smatrati njegove *Mrtve prirode s flašama*, prikazane u Beogradu na izložbi u Sebastianu 1982, iako im je tematika izrazito slikarska, a takav je delimično i sam izvođački postupak. Po sredi su, zapravo, svojevrsne instalacije, aranžmani oslikanih predmeta postavljenih na tlo ili na zid galerije, pri čemu sadržaj i utisak ovih radova neizbežno priziva u sećanje čuvene Morandijeve *nature morte*. U tome kao da je i moguće videti znak Damnjanovog obrata ka određenom intimizmu, ka sve većem zatvaranju u sebe, ali ni tada na jedan pasivni i samo kontemplativni način. Jer *Mrtve prirode s flašama*, osim što postavljaju pitanje fikcije i stvarnosti u jednoj istovremeno slikarskoj i vanslikarskoj predstavi, nose u sebi i nešto provokativno sa stanovišta proveravanja statusa same umetničke ideje. Jednom običnom predmetu pridat je, naime, status umetničke činjenice ne samim imenovanjem, dakle unošenjem predmeta u kontekst umetnosti, nego islikavanjem, radnjom koja je po definiciji eminentno umetnička. Smeštajući se negde između nasleđa Morandija (po izboru tematike) i Duchampa (po unošenju realnog predmeta u umetnički rad), Damnjan za sebe pronalazi sledeću moguću poziciju: zastupa intimizam bez skretanja u intimnost, a u isto vreme bavi se jednom umetničkom spekulacijom ostajući u granicama čvrste, čak vrlo konkretnе materijalne realizacije.

Kada je već uzeo četku u ruku da bi slikao po svome licu ili po flašama, samo je jedan korak delio Damnjana od ponovnog obraćanja slikarskom platnu, slikarstvu u pravom i punom smislu reči. Isti postupak nanošenja malenih mrlja, skoro tačaka boje, primenio je na podlogu platna, u *Slikama* koje radi od 1981. i koje je prvi put pokazao na samostalnoj izložbi u *Art Gallery* u Milanu 1982. Povodom ovih slika moglo bi se govoriti o jednoj specifičnoj vrsti »pointilizma«: bez ikakvog centra kompozicije, posve ujednačeno u rasponu od jednog do drugog kraja slikanog polja, u tradiciji *all over* slikarstva, niže se nebrojeno mnoštvo sitnih poteza, tačkica (koje umetnik stoga i naziva *puntini*), a rezultat ove vrlo spore i

strpljive slikarske operacije jeste bogata, zasaćena i sočna površina boje, očito nastala u osećanju izrazitog »zadovoljstva slikanjem«. Utisak što ga ove slike nude jeste utisak pulsiranja boje, utisak nekog beskrajnog prostranstva osvojenog bojom, ukratko utisak uranjanja u totalni koloristički prostor slike, prostor koji se faktički prekida na rubovima platna, ali se imaginativno širi daleko s onu stranu tih fizičkih granica. Sve perturbacije kroz koje je Damnjan prolazio tokom sedamdesetih godina, svi ti njegovi vansklikarski izleti, nisu — kao što to pokazuju ove poslednje čiste i vedre slike — nimalo narušile njegov urođeni instinkt i dar slikara, njegovu tananu osjetljivost za ton i svetlost boje, za blagost i finoću slikarskog poteza. Danas sredinom osamdesetih, Damnjan se ponovo ukazuje slikarom sasvim posebne kulture i senzibiliteta, kao što je to jednom već bio u zlatnom dobu svojih *Peščanih obala* s početka šezdesetih. Jedan lük, lük uživanja u čistom slikanju, čini se time zatvorenim, ali ipak to nije znak povratka nekom čvrstom utočištu: sve su umetnikove faze samo ravnopravni trenuci u njegovoj egzistenciji, trenuci za njega podjednako intenzivni i važni ne manje od onih pretходnih ili od onih što će jednom tek doći.

Upravo to: umetnost kao potpuno ispunjeno vreme postojanja, kao traženje i nalaženje smisla postojanja u vremenu, jeste sila motivacije koja pokreće Damnjana. On je umetnik jedne retko bogate radne biografije (učesnik je brojnih važnih izložbi među kojima Bijenala u Veneciji, Sao Paolu, Tokiju, Sidneju, posebno Dokumenata u Kaselu, dobitnik je nacionalnih i međunarodnih nagrada, autor čija se dela nalaze u mnogim muzejima i kolekcijama, koga u svojim knjigama pominju Dorfles i Bonito Oliva itd), no sve to ni jednog trenutka nije činilo pretpostavke neke društveno prestižne umetničke »karijere«. Retko je ko, kao Damnjan, bio spreman mnogošta iskušati, dostići i iznova dovesti u pitanje: po njemu, umetnikovo nije da se večno usavršava i onda od svega ljubomorno čuva, nego da se troši, da se uvek iznova iskazuje, da se rasipa, jer će tek tako osetiti pravo zadovoljstvo i napast umetnosti. Takva vrsta vokacije proizilazi kod Damnjana iz osećanja i saznanja o položaju umetnika u savremenom svetu: o položaju umetnika kao totalnog usamljenika, latalice, »nomada«, osobe bez smirenja, profesionalca bez ostatka, nipošto nekoga ko se umetnošću bavi u predahu između drugih ciljeva, u nekom slobodnom i preostalom vremenu. Damnjan ne gradi o sebi sliku »pozitivnog« umetnika, umetnika koji se odaziva društvenim

potrebama, već naprotiv svoje zračenje, svoj moralni uticaj na okolinu vrši upravo time što potencira primer izrazito subjektivnog, samosvesnog, čak i samovoljnog ponašanja. Neukloppljenost i neukloppljivost jeste prava sudbina savremenog umetnika, u tome je njegova prednost u odnosu na potrebu prilagođavanja ostalih. Ali bavljenje umetnošću jeste i svojevrsna »gluma«, nošenje maske, posredni govor, metafora za sve ono što se običnim rečima ne može (često i ne sme) iskazati. Damnjan je te neizbežne igre prerušavanja umetnika u savremenom svetu veoma svestan i ništa bolje od sledećeg Cioranovog teksta iz knjige »*Kratak pregled raspadanja*«, na koji se Damnjan često poziva, čak i prisvaja kao svoju životnu devizu, svedoči o njegovoj »strategiji kameleona«. »Pokušajte da budete slobodni: umrećete od gladi. Društvo vas podnosi jedino ako ste čas servilni, čas surovi: ono je zatvor bez čuvara, zatvor iz koga čovek može pobeći samo mrtav. Gde da odemo, kada je jedino u ljudskoj zajednici moguć život. Pa iako se sve u nama njoj opire, nismo dovoljno drski da bismo u njoj prosili, niti dovoljno uravnoteženi da bismo se predali mudrosti. Na kraju krajeva, poput drugih, ostajemo u njoj praveći se prezaposleni. Odlučujemo se za to zahvaljujući zahvaliama lukavosti: manje je smešno izigravati život nego živeti.«⁸⁾

Ali takvi sioranovski stocički duhovi ujedno su i vrlo otporni, spremni na sve okolnosti savremenog umetničkog sistema, u osnovi jako žilavi i aktivni u zasnivanju odbrana sopstvenih stavova. Damnjan je svoju umetničku sudbinu vezao uz dve socijalno i kulturno različite sredine, jugoslovensku i italijansku, u obe od njih tražio je neke svoje prolaze i u odnosu na mogućnosti tih prolaza izgrađivao je i svoj jezik i svoje ponašanje. U jednome je, međutim, ostajao postojan: nije bio umetnik prilagođavanja (ideologiji, kritici, tržištu); pre je bio autor koji se uspinjava i silazio oslonjen jedino na svoju materijalno uvek krhkku i neizvesnu no moralno čvrstu profesionalnost umetnika. Kao profesionalac do krajnosti, htio je da za sebe kao umetnika izbori dostoјno mesto u umetničkom sistemu, nikada ustupcima, najčešće po cenu upornih nastojanja. U mnoge je izražajne forme i postupke kroz koje je prolazila umetnost poslednjih decenija uplitao i svoje sadržaje, prolazio je njenim stazama i stazicama, na svojoj je koži iskusio mnoga njena protivrečja, znao je da u istoj osobi sme pomiriti slikara, crtača, performera i medijskog autora, krećući se u doslihu sa najisturenijim problematikama na internacionalnoj umetničkoj pozornici. A kada je

usred te pozornice ostajao sam, znao je da se može pouzdati jedino u svoj senzibilitet, u svoju osetljivost, u svoju sudbinu umetnika kao poslednje romantične osobe koja, ma šta da joj se desi, ipak valjda jedina u savremenom svetu uživa blagodeti ispunjenja sopstvene vokacije. Uvek u odgovornosti jedino prema vlastitoj volji, nije se ni od čega suzdržavao i otuda mu je govor veoma raznolik, ponekad dotele da se čini kao da je delo makar dvojice različitih ličnosti: jedne koja na svakome koraku poštuje i brani striktnu autonomiju umetnosti i druge koja se umetnošću služi da bi o svetu, društvu, politici i moralu iskazala neke sopstvene istine. Kao i za Piera Manzonija, umetnika kojeg je Damnjan veoma uvažavao, tako se i za njega može reći da mu se delo račva iz-

među »tautologije i referencijalizma«. No da je ostao samo na jednoj od ovih pozicija (samo na tautologiji, samo na referencijalizmu), bio bi, po Damnjanu, na osetnom gubitku: jednom bi izneverio zahtev za umetnošću kao umetnošću, drugi put zahtev za umetnošću kao reakciji na zbivanja u spoljnem svetu. Pošto se ničega od toga nije htelo lišiti, Damnjan je za sebe našao iskupljenje u jednom spasonosnom iskustvu: u osnove svoga rada u umetnosti, kao i u temelje svoga shvatanja života, ugradio je devizu po kojoj nema *Ničeg suvišnog u ljudskom duhu* i u skladu s tom devizom, iz dana u dan, postupno ali i u hitnjih, često gradeći i razgrađujući istovremeno, upotpunjavao je svoj veoma složeni, po mnogočemu ne samo u našoj sredini izuzetni umetnički opus.

1) Matko Meštrović, katalog/pozivnica za izložbu R. Damnjana u Studiju G, Salon Šira, Zagreb, Preradovićeva 13. 4. VI 1962.

2) Aleksa Čelebanović, *Damnjanovi simboli*, Umetnost, 1, Beograd, januar—mart 1965, str. 95—97.

3) Đorđe Kadijević, katalog izložbe R. Damnjana u Galeriji Kolarčevog narodnog univerziteta, Beograd, 16—25 IX 1964. i isti tekst, NIN, Beograd, 27. IX 1964.

4) Francine C. Legrand, *O znaku i otvorenom delu*, Posle 45, Umetnost našeg vremena, tom I Mladinska knjiga, Ljubljana—Beograd—Zagreb 1972, str. 104.

5) Mihailo Blečić, *Živeti unapred*, razgovor s Radomjom Damnjanovićem, ovogodišnjim dobitnikom Oktobarske nagrade za slikarstvo, NIN, Beograd, 18. X 1964.

6) Dunja Blažević, Razgovor s autorom, katalog izložbe R. Damnjana u Umetničkoj galeriji, Niš, 22. V—7. VI 1968.

7) Radomir Damnjan, Flash Art, № 60—61, Milano, December 1975—February 1976., p. 50.

8) Emile Cioran, *Kratak pregled raspadanja*, preveo M. Danjilić, Matica Srpska, Novi Sad 1972., str. 144, navod kod Damnjana, *Ničeg suvišnog u ljudskom duhu*, Edition Dačić, Tübingen 1978.

Biografija

RADOMIR DAMNJANOVIĆ DAMNjan

Rođen 10. XII 1936. u Mostaru. Završio slikarski odsek 1957. i postdiplomske studije na Akademiji likovnih umetnosti u Beogradu 1959.

Prvi put samosalnto izlagao u Galeriji Grafičkog kolektiva u Beogradu 1958.

Dobio nagradu »Vanda Svevo« na VII bijenalnu u Sao Paolu 1963. Izlagao na Dokumenta III u Kaselu 1964.

Za samostalnu izložbu u Galeriji Kolarčevog narodnog univerziteta dobio Oktobarsku nagradu grada Beograda 1964.

Izlagao na Bijenalnu u Veneciji 1966 i 1976.

Izlagao na Bijenalnu u Tokiju 1967.

Objavio knjigu *Ničeg suvišnog u ljudskom duhu*, Ed. Dacić, Tübingen 1978.

Od 1974. živi i deluje u Milanu.

SAMOSTALNE IZLOŽBE

- 1958 — Beograd, Galerija Grafički kolektiv, april
— Smederevo, (Sa G. Popović i D. Vuković) 23—30. jun
1960 — Beograd, Galerija Grafički kolektiv, februar
1962 — Beograd, Salon Moderne galerije (sa S. Samurovićem i B. Protićem), 15—31. januar
— Zagreb, Studio G, Salon Šira, jun
1964 — Beograd, Galerija Kolarčevog narodnog univerziteta, 16—25. septembar
1965 — Split, Galerija umjetnina, jun
1966 — Firenca, Casa del Popolo M. Buonarroti, Due tendenze a Belgrado: Damnjan — Reljić, 17—24. februar
— Beograd, Galerija Doma omladine, 28. mart — 9. april
— Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, 26. april — 15. maj
1967 — Cirih, Galeria Obere Zäune, 23. maj — 12. jun
— Split, Galerija umjetnina (sa D. Otaševićem i R. Reljićem), avgust
— Priština, Pokrajinski kulturno-propagandni centar, novembar—decembar
1968 — Beograd, Dom omladine, Crteži 1958—1967, 8—19. januar
— Niš, Umetnička galerija, 22. maj — 7. jun
— Tübingen, Galerie in Zimmertheater, Mallerei und Zeichnungen, 12. oktobar — 10. novembar
1969 — Ljubljana, Mala galerija, jun
1970 — Novi Sad, Tribina mladih, 2—14. februar
— Skoplje, Salon na Muzejot na sovremena umetnost (sa R. Reljićem i D. Otaševićem), 13. mart — 1. april
— Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti, 15. maj — 2. jun
— Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, 4—27. septembar
1973 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, 21. januar — 7. februar
1974 — Milano, Studio Carla Ortelli, Russian avant-garde 1908—1922, januar
— Zagreb, Galerija Studentskog centra, Novi crteži — intervencije, jun
— Zagreb, Galerija Studentskog centra, Dezinformacije, oktobar
— Novi Sad, Likovni salon Tribine mladih (sa R. Todosijevićem i G. Urkomom), decembar
1975 — Milano, Galleria Multipla, februar
— Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti (sa R. Todosijevićem i G. Urkomom), 8—19. maj

- Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti (sa R. Todosijevićem i G. Urkomom), 27. maj — 8. jun 1976 — Leko, Galleria Stefanoni, Dezinformacije — slike, 3—31. mart
 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, Ništa suvišnog u duhu, maj 1977 — Torino, Galleria Studio 16/e, Opere di verificato valore artistico, januar
 — Modena, Galleria Civica, R. Damnjan — Avanguardia e Sperimentazione in Jugoslavia
 — Djenova, Galleria »Performing Arts Center«, Niente di superfluo nell'animo, 25. maj
 — Zagreb, Galerija Nova, Ovo je delo od proverene umetničke vrednosti, 28. oktobar — 12. novembar 1978 — Beograd, Galerija »Srećna nova umetnost«, Studentski kulturni centar, Uzorak umetnika, maj — Milano, Galleria Pilota, La Biennale — 1977 di Venezia del dissenso e un'azione culturale di »Voyeurs«, 18. maj — 10. jun
 1979 — Torino, Galleria Studio 16/e, Dal lavoro alla creatività. Campione dell'artista, mart
 — Zagreb, Galerija Nova, Nova slika, april—maj
 — Tübingen, Kunsthalle (sa B. Dimitrijevićem i J. Kneferom), 1—30. septembar
 1980 — Milano, Galleria G. Gastaldelli, Autoritratti e Nature Morte, maj
 1981 — Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, Radovi 1970—1980, 2—26. april
 1982 — Niš, Salon 77, jun
 — Milano, Art Gallery, Nature morte, oktobar—novembar 1982/83 — Beograd, Galerija Sebastian, Autoportreti i mrtve prirode, 17. decembar 1982. — 20. januar 1983.
 1984 — Beograd, Studentski kulturni centar, Pasteli, oktobar
 1985 — Tübingen »Studio d Ingrid Dacić«, Mrtve prirode — instalacije, 17. maj — 18. jun

GRUPNE IZLOŽBE

- 1957 — Beograd, Omladinska galerija, Izložba studenata Akademije likovnih umetnosti, april
 1958 — Beograd, Umetnički paviljon, Grupa Danas, 9—18. april
 — Beograd, Umetnički paviljon, XXV izložba ULUS-a, 20. april — 10. maj
 — Beograd, Galerija Grafički kolektiv, Majská izložba grafike, maj
 — Rijeka, Izložbene prostorije na Korzu, Grupa Danas, 16—31. jul
 — Beograd, Umetnički paviljon, Slike, skulpture, grafike članova primljenih 1958, 7—19. septembar
 — Beograd, Galerija Doma RU »Đuro Salaj«, Grupa Danas, 27. septembar — 7. oktobar
 — Beograd, Umetnički paviljon, XXVI izložba Udruženja likovnih umetnika Srbije, 20. oktobar — 5. novembar
 — Ljubljana, Moderna galerija, Razstava Društva likovnih umetnikov Srbije, 21. novembar — 5. decembar 1959 — Beograd, Muzej primenjene umetnosti, Grupa Danas, april
 1960 — Beograd, Galerija Grafički kolektiv, Crteži, 11—20. februar
 — Beograd, Umetnički paviljon, Izložba grupe »Danas«, mart
 — Beograd, Izložbeni paviljon, I Oktobarski salon, 20. oktobar — 20. novembar 1961 — Beograd, Beogradski sajam, I trijennale likovnih umetnosti, 25. maj — 25. jun

- Ulm, Studio f, Jugoslawische maler, 3. jun — 2. jul
 — Rijeka, Galerija likovnih umjetnosti, Salon 61, 2. jul —
 — 15. septembar
 — Beograd, Izložbeni paviljon, II Oktobarski salon, 20. oktobar — 20. novembar
 1961/62 — Aleksandrija, Musée des Beaux-Arts, IV ème Biennale, 14. decembar 1961 — 31. mart 1962.
 1961—1962 — Paris, Musée National d'Art Moderne, 20. decembar 1961 — 28. januar 1962; Stokholm, Svea-Galleriet, 3—25. mart; Rim, Palazzo delle Esposizioni, 24. maj — 24. jun; Bari, oktobar; Milano, novembar, L'Art Contemporain en Yougoslavie
 1962 — Beograd, Galerija Grafički kolektiv, Crteži IV, 21—30. mart
 — Bagdad, Institut za lepe umetnosti, The Modern Yugoslav Art, maj
 — Beograd, Galerija Kulturnog centra, Apstraktni pejzaž, jun
 — Slovenj Gradec, Umetnostni paviljon, jun—avgust; Maribor, Umetnostna galerija, septembar—oktobar, Razstava povojne srbske likovne umetnosti
 — Zadar, Galerija umjetnina, Plavi salon, jul—septembar
 — Venecija, Galleria dell'Opera, 25 artista Jugoslavi, 1—20. septembar
 — Beograd, Umetnički paviljon, Izložba crteža članova ULUS-a, septembar
 — Beograd, Izložbeni paviljon, III Oktobarski salon, 20. oktobar — 20. novembar
 — Beograd, Umetnički paviljon, XXXIV izložba Udruženja likovnih umetnika Srbije, 10—20. novembar
 — Oslo, Holst Halversens Kunsthandel, Jugoslavisk Moderne Malerei
 1963 — Atina, Zapeion Megaron, Savremeno jugoslovensko slikarstvo i grafika, 1—17. april; Solun
 — Beograd, Umetnički paviljon, XXXV izložba ULUS-a, 1—30. maj
 — Beograd, Izložbeni paviljon IV Oktobarski salon, 20. oktobar — 20. novembar
 — Sao Paolo, VII° Biennale de São Paulo 1963, oktobar
 — Beograd, Umetnički paviljon, XXXVI izložba ULUS-a, 11—30. novembar
 — Piran, Mestna galerija, Mladi jugoslavenski slikari
 1963/64 — Zagreb, Moderna galerija JAZU, Suvremena srpska umjetnost — poslijeratni period, 28. decembar 1963. — 2. februar 1964.
 1963—1964 — 30 dela posleratnog srpskog slikarstva iz zbirke Moderne galerije u Beogradu (Putujuća izložba po Srbiji)
 1964 — Beograd, Galerija Kulturnog centra, februar—mart; Zagreb, Kabinet grafike JAZU; Ljubljana, Mestna galerija, Fantastika u crtežima savremenih beogradskih umetnika
 — Beograd, Galerija Kolarčevog narodnog univerziteta, Osam beogradskih slikara, 15. april — 5. maj
 — Kasel, Museum Fridericianum, Documenta III, 27. jun — 5. oktobar
 — Čačak, Umetnička galerija »Nadežda Petrović«, III memorijal Nadežde Petrović, 1—20. septembar
 — Beograd, Beogradski sajam, II trijenale likovnih umetnosti, 1—27. septembar
 — Beograd, Izložbeni paviljon, V Oktobarski salon, 20. oktobar — 20. novembar
 1964/65 — Beograd, Umetnički paviljon; Zagreb, Moderna galerija, Vajont — Skoplje, novembar 1964 — januar 1965.
 1965 — San Marino, Palazzo del Kursaal, V^a biennale internazionale d'arte contemporanea, 31. jul — 30. septembar
 — Pariz, Musée d'Arte Moderne, IV Biennale de Paris, 28. septembar — 3. novembar
 — Pezaro, Civica residenza, Mostra di pittura contemporanea jugoslavia (Jugoslovenska sekcija u San Marinu), 10—24. oktobar
 — Beograd, Galerija Doma omladine, I anala mladih, 1—15. novembar
 1966 — Venecija, 33^a Biennale Internazionale d'Arte, 18. jun — 16. oktobar
 — Beograd, Muzej savremene umetnosti, Jugoslovenski crtež 20. veka iz zbirke Muzeja savremene umetnosti, jul—avgust
 — Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, Akvizicije 4, 23. jul — 30. oktobar
 — Novi Sad, Radnički univerzitet, 45 slika posleratne srpske umetnosti (iz zbirke Muzeja savremene umetnosti u Beogradu), 11—24. novembar
 — Banja Luka, Dom kulture, Treći jesenji salon, 25. novembar — 25. decembar
 1966—1967 — Bohum, Städtische Kunsthalle, 18. septembar — 30. oktobar 1966; Stuttgart, Moderna Galerie, januar 1977, Profile VI — Jugoslavische Kunst heute 1967 — Beograd, Galerija Kulturnog centra, Kritičari su izabrali 1966, januar; Pančevo
 — Montreal, Expo '67, mart
 — Njujork, Adria Art Gallery, Art in Yugoslavia, april
 — Tokio, IX Biennale, maj
 — Beograd, Beogradski sajam, Treći trijenele likovnih umetnosti, 6. jul — 15. septembar
 — Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, Akvizicije 5
 — Torino; Milano, Civica Galleria d'Arte Moderna: Salone Internazionale dei Giovani
 — Moskva, Dela iz Muzeja savremene umetnosti — Beograd
 1968 — Zagreb, Kabinet grafike JAZU, 1. zagrebačka izložba jugoslovenskog crteža, mart—aprili
 — Beograd, Galerija 212, Prva izložba slikarstva surovosti, april—maj
 — Bratislava, Dom umenia, DANUVIUS '68, april—maj
 — Zadar, Moderna galerija Narodnog muzeja, 5. Plavi Salon, 1. jul — 30. septembar
 — Montevideo (Urugvaj), Comisión Nacional de Artes Plásticas, jul 1968; Santijago (Čile), Nacionalni muzej, 26. novembar — 17. decembar 1968; Antofagasta (Čile), Institut za kulturu, 18. januar — 2. februar 1969 — Arte Contemporaneo Yugoslavo
 — Filadelfija, Civic Center Museum, Contemporary Yugoslav Art, oktobar—novembar
 1969 — Bled, Vila Bled, Grupa 69, 5. jun — 20. jul
 — Beč, Museum des 20. Jahrhunderts, Neuerwerbungen 1966—1969, jul
 — Rijeka, Moderna galerija, V Bijenale mladih, jul—avgust; Bled
 — Beograd, Galerija Doma omladine, Slikarstvo i grafika mladih jugoslovenskih umetnika, 8—18. septembar
 — Slovenj Gradec, Umetnostna galerija, Angažirana umetnost v Jugoslaviji 1919—1969, 19 septembar — 19. oktobar
 — Njujork, Young Artists from Around the World 1970 — Pariz, Cité Universitarie, Izložba mladih jugoslovenskih umetnika, januar
 — Beograd, Galerija Kulturnog centra, Kritičari su izabrali 1969, januar—februar
 — Rijeka, Moderna galerija, II međunarodna izložba originalnog crteža, 27. jun — 31. avgust
 — Beograd, Muzej savremene umetnosti, IV beogradski trijenele jugoslovenske likovne umetnosti, 3. jul — 15. septembar
 — Njujork, Guggenheim Museum, Exhibition of Works of Young Yugoslav Artists
 1971 — Pariz, Grand Palais, 2. mart — 23. maj 1971;

- Sarajevo, Skenderija, 28. jul — 28. oktobar (5. decembar) 1971 — Umjetnost na tlu Jugoslavije od praistorije do danas
- Beograd, Galerija Kulturnog centra, Kritičari su izabrali 1970, mart 1971.
- Ljubljana, Moderna galerija, Sodobna srbska umetnost, april
- Ljubljana, Moderna galerija, IX Mednarodna grafična razstava, 5. jun — 31. avgust
- Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, Drangularijum, jun
- Beograd, Muzej savremene umetnosti, 23. jul — 25. avgust; Ljubljana, Moderna galerija, 11. septembar — 10. oktobar — Muzej u fabrići — Zbirka Peter Stuyvesant
- Kragujevac, Atrijum Gradskog doma, 65 dela savremene likovne umetnosti u Srbiji (iz zbirke Muzeja savremene umetnosti u Beogradu), 20—30. oktobar 1972 — Brno, Moravska galerie, februar; Prag, Narodni galerie, mart—april, Současné Jugoslávské Malířství
- Skoplje, Muzej na sovremeną umetnost, Sovremena srpska umetnost, jun 1972—1973 — Helsingør, Danmarks Tekniske Museum, decembar 1972 — januar 1973; Roterdam, Museum Boymans van Beuningen, 17. mart 1973 — Konzervcence stroja (Konstruktivna i kompjuterska umetnost)
- 1973 — Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, Rasponi '73, april
- Beograd, Studentski kulturni centar, II aprilski susret, april
- Budimpešta, Mücsarnok, Kortárs Jugoszláv Festészeti, 15. jun — 8. jul 1973.
- Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti, Dokumenti o postobjektnim pojavama u jugoslovenskoj umetnosti 1968—1973, jun—jul
- Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, Tendencije 5, jun—jul
- Edinburg, The Richard Demarco Gallery, Edinburgh Arts '73, avgust—septembar
- Kopenhagen, City Hall, Eight Abstract Artist from Beograd, 27. septembar — 12. oktobar
- Rim, Villa Borghese, Contemporanea 1974 — Frankfur, Jahrhunderthalle Hoechst, 8—28. januar; Leverkuzen, Erholungshaus Bayer, 31. januar — 20. februar, Jugoslawische der Kunst Gegenwart
- Beograd, Studentski kulturni centar, april; Novi Sad, Salon Tribune mladih, decembar, III aprilski susret — Prošireni medij ili nova umetnost
- Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, 1 & 1, maj—jun
- Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, Slike, jun—jul
- Rijeka, Moderna galerija, IV izložba originalnog crteža, 28. jun — 30. septembar
- Beograd, Izložba apstraktnog slikarstva 1975—1976 — Edinburg, The Richard Demarco Gallery, 27. septembar — 25. oktobar 1975; Dublin, The Municipal Gallery of Modern Art, 12. novembar — 6. decembar 1975; Leigh, Lancashire, The Turnpike Gallery, 30. januar — 20. februar 1976; Belfast, The Ulster Museum, mart — 14. april 1976; University of Sussex, The Gardner Centre, 26. april — 22. maj 1976; Glasgow, The Third Eye Centre, 1976 — Aspects 75 Contemporary Yugoslav Art 1975 — Beograd, Muzej savremene umetnosti, Oblici geometrizma u savremenoj grafici, januar—mart
- Grac, Künsterhaus, Trigon 75, 6. oktobar — 2. novembar
- Beč, Akademie der Bildenden Künste, Aspekte Gegenwärtige Kunst aus Jugoslawien, 28. oktobar — 29. novembar
- Meksiko, Museo de Arte Moderno, Arte Contemporaneo de Yugoslavia, oktobar—novembar
- Milano, Galleria Gastaldelli, Mosaico — l'Avanguardia nel Piccolo formato, novembar
- Napoli, Galleria via S. Maria, Situazione 1976 — Varšava, Galeria Wspolczesna, Nowoszesna sztuka Jugosławia, mart
- Beograd, Galerija Doma omladine, Radovi na paparu, mart—april
- Beograd, Studentski kulturni centar, V aprilski susret, april
- Zagreb, Centar za fotografiju, film i televiziju, maj; Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti, jun—jul; Maribor, Salon Rotovž, septembar — Fotografija kao umetnost
- Venecija, Biennale di Venezia '76, jul—oktobar
- Venecija, Galleria Ravagnan, Mostra del Piccolo formato
- Padova, Galleria S. Lucia, Mosaico
- Milano, Galleria del Milione, Arte per i Dritti Civili 1977 — Atina, Etniki Pinakothiki Alexander Soutzos Museum, Contemporary Yugoslavian Art, 9. maj — 12. jun
- Modena, Galleria Civica, Avanguardia esperimentazione (Le pui avanzate ricerche artistiche Jugoslave), jun
- Beograd, Umetnički paviljon »Cvijeta Zuzorić«, V beogradski trijenale jugoslovenske likovne umetnosti, 1. jul — 30. septembar
- Budimpešta, Kohó- és Gépirar Technika Háza, Mai Beográdi Művészeti, 6—18. septembar
- Rim, Palazzo dell'esposizioni, Quadriennale degli artisti stranieri in Italia 1978 — Beograd, Salon Muzeja savremene umetnosti, mart; Novi Sad, Salon Tribune mladih, Plakati-radovi umetnika
- Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, Performance meeting, maj
- Beograd, Galerija Srećna nova umetnost, Mapa grafika, 10. maj (mape su bile prikazane u Kulturnom centru, Beograd, Studiju Galerije suvremene umjetnosti, Zagreb, Modernoj galeriji, Ljubljana, ORA Đerdap, Klodovo)
- Budva, Moderna galerija, Crteži, tempere, akvareli iz zbirke dr Smoldake, jun
- Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, Nova umjetnička praksa 1966—1978, 28. septembar — 22. oktobar
- Vroclav, Muzeum architektury, Miedzynarodowe triennale rysunku 1978—1979 — Dortmund, Museum am Ostwall, 9. jun — 13. avgust 1978; Berlin, Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz, 16. septembar — 5. novembar 1978; Nürnberg, Kunsthalle, 17. novembar 1978 — 28. januar 1979; Brisel, Musées Royaux des Beaux-Arts de Belgique, 22. februar — 26. mart 1979; Luksemburg, Théâtre Municipal de la Ville de Luxembourg, 3—13. april 1979; Rim, Valle Giulia, 27. april — 20. maj 1979; Djenova, Palazzo Reale, 28. maj — 2. jun 1979 — Tendenzen in der jugoslawischen Kunst von heute
- 1979 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, mart; Zagreb, Centar za multimedijalna istraživanja, Sekvence
- Zagreb, Galerija Podroom, Vrijednosti, mart
- Beograd, Studentski kulturni centar, Aprilski susreti, april
- Beograd, Muzej savremene umetnosti, Teme i funkcije medija fotografije, jul—avgust
- Sao Paolo, XV Bienal de São Paulo, 3. oktobar — 9. decembar
- Beograd, Studentski Kulturni centar, Video-video performance, novembar
- Banja Luka, Izložbeni salon Doma kulture, IX jesenji salon — prisustvo fotografije u savremenoj umjetnosti, 20. novembar — 10. decembar

- Tokio, The National Museum of Modern Art; Osaka, The National Museum of Art; Hokadio, Museum of Modern Art, The 11th International Biennial Exhibition of Prints in Tokyo
 1980 — Beograd, Galerija Srećna nova umetnost, SKC, Umetnost na razglednici, februar
 — Milano, Comune di Milano — Palazzo Reale, Camere incantate — espansione dell'immagine, 15. maj — 15. jun
 — Beograd, Galerija 45, Slika = slika, jun
 — Beograd, Muzej savremene umetnosti, Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije, jul—septembar
 — Zemun, Galerija Scene, Radovi umetnika — primeri nove umetnosti (iz zbirke Muzeja savremene umetnosti), septembar—oktobar
 — Kopar, Galerija Meduza, Mala slika, decembar
 — Tübingen, Galeria Werkstadel, Video Arbeiten
 — Milano, Galleria San Fedele, Arte diapositiva
 — Venecija, Biennale di Venezia, Il tempo del Museo Venezia
 — La Paz, Musée des Beaux Arts, Jugoslovenska participacija sa XV Bijenala u Sao Paolu
 1981 — Helsinki, Taidehalli, 15. maj — 4. jun 1981; Pori, Taidemuseo, 9—28. jun; Vaza, Taidehalli, 11. jul — 9. avgust; Tam pere, Nykytaiteen Museo, 20 avgust — 20. septembar — Jugoslavialaisia Kuvia — Belgradin nourten taiteilijoiden näyttely suomessa
 — Beograd, Galerija-legat Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića, jun—avgust; Olbani (SAD), University Art Gallery
 — State University of New York art Albany, 23. oktobar
 — 23. novembar — Neki vidovi jugoslovenskog crteža sedamdesetih godina
 — Capo d'Orlando, XXII Mostra vita e paesaggio di capo
- d'Orlando — Universa ars, 28. avgust — 10. septembar
 — Berlin, Neuen Berliner Galerie im Alten Museum, Jugoslawische Malerei 1950—1965, 14. oktobar — 30. novembar
 — São Paulo, XVI Bienal de São Paulo, oktobar—decembar
 — Bergamo, San Agostino, »Deserto«, Aspetti della condizione umana attraverso l'arte
 — Lokarno, Galleria Flaviana, Videoart, 2. Festival di arte video »Arte video in Europa«
 1981—1982 — Vroclav, Galerija Avangarda, 11. novembar — 5. decembar 1981; Varšava, Galerija Zahenta, 7—15. januar 1982, Nove pojave u jugoslovenskoj umetnosti 70-ih godina
 1982 — Sidnej, The 4th Biennial of Sydney, »Vision in diesbelief«, 7. april — 23. maj
 — Lokarno, Galleria Flaviana, III Festival international d'art video-videoart, 6—15. avgust
 — Bilbao, Arteder '82, Muestra internacional de obra grafica — Fiera internacional de muestras de Bilbao
 — Seul, Cheongju (Koreja), Go-jeon Gallery, »Seul international mail art exhibition«
 1983 — Beograd, Muzej savremene umetnosti, april; Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, maj; Priština, Galerija umetnosti, jun, Nova umetnost u Srbiji 1970—1980.
 1985 — Düsseldorf, Kunstmuseum Düsseldorf, Zeitgenössische Fotografie Ost-und Südosteuropas
 1986 — Beograd, Galerija-legat Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića, Izbor iz akvizicija Muzeja savremene umetnosti — Beograd, 21. april — 30. jun
 — Beograd, Muzej savremene umetnosti, Akvizicije II, III, 1980—1985, jul—avgust

AKCIJE

- 1965 — Beograd, Preplivavanje reke Save, 17. mart 1965, u 01.20 sati ujutru
 1974 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, »Besplatno umetničko delo«

PERFORMANSI

- 1973 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, »Čovek od novina«, 12 min
 1975 — Grac, Trigon '75 — Identitet »Destrukcija knjiga Marxa, Hegela i Biblije«, 25 min
 1976 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, »Večera«, izvedeno s Terryjem Doxyem iz Londona, 30 min
 1978 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, »Od rada ka stvaralaštvu«, 25 min
 — Zagreb, Galerija suvremene umjetnosti, »Od rada ka stvaralaštvu«, 30 min
 1979 — Torino, Galleria Studio 16/e, »Od rada ka stvaralaštvu«, 25 min
 — Beograd, Galerija Studentskog kulturnog centra, »Od rada ka stvaralaštvu« (varijanta II), 30 min
 1982 — Sidnej, The 4 th Biennial of Sydney, »Vision in Disbelief«, »From Work to Creativeness«, 30 min
 — Lokarno, II Festival International d'Arte Video, »Grande Natura Morta«, 25 min
 1986 — Beograd, Galerija SKC, performans Velika mrtva priroda, Aprilski susreti.

FILM

1973 — Čovek od novina, 8 mm, x/b, 3 min
1974 — Bandiera (Zastava), super 8 mm, boja, ton, 11 min
— Per il Futuro, super 8 mm, boja, 10 min

VIDEO

1975 — Grac, Trigon, '75, Identitet »Destrukcija knjiga Marxa, Hegela i Biblije«, c/b, 20 min, 3/4 inch, pal, zvuk
1976 — Tübingen, »Čitanje istog teksta«, c/b, 20 min, 3/4 inch, pal, zvuk
— Tübingen, »Mrlja u prostoru ili položaj jedinke u društvu«, c/b, 30 min, 3/4 inch, pal, zvuk
— Tübingen, »Čitanje Marxa, Hegela i Biblije uz svetlost šibice«, c/b, 30 min, 3/4 inch, pal, zvuk
— Milano, »Svakodnevni ritual pijenja kafe«, 30 min, c/b, 3/4 inch, pal, zvuk
1977 — Tübingen, »Kretanje kao opšta potreba«, 26. min, 3/4 inch, pal, zvuk
— Tübingen, »Revolucija kao igra manjine«, 17 min, 3/4 pal, zvuk
1982 — Lokarno, »Grande Natura Morta«, 25 min, boja, 3/4 inch, pal, zvuk
1983 — Ljubljana, VIDEO D. C. 83, Cankarjev dom

NAGRADE

1963 — São Paulo, VII Biennale de São Paulo, Memorialna nagrada »Vanda Svevo«
1964 — Čačak, III memorijal Nadežda Petrović, Nagrada »Nadežda Petrović«
— Beograd, Oktobarska nagrada grada Beograda
1965 — Beograd, Nagrada I Analu mladih
1967 — Beograd, III trijenale likovnih umetnosti, Prva nagrada
— Beograd, III trijenale likovnih umetnosti, Otkupna nagrada Muzeja savremene umetnosti
1981 — Lokarno, II Festival di Arte Video »Arte video in Europa«, nagrada

DELA SE NALAZE

Muzej savremene umetnosti, Beograd
Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb
Moderna galerija, Ljubljana
Muzej na sovremenat umetnost, Skoplje
Narodni muzej, legat Dr J. Smoldlake, Beograd
Galleria Studio 16/e, Torino
Galleria Pilota, Milano
Library of the Museum of Modern Art, New York
Museum of Conceptual Art — MOCA, San Francisko
Museum des 20. Jahrhunderts, Wien
Museu de Arte Contemporânea, Belo Horizonte
Musée d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Paris
Narodni Galerie, Prag
Städtische Kunstmalerie, Bochum
Kolekcija D. Damnjanović, Beograd
Kolekcija M. Živančević, Beograd
Kolekcija Smoldlaka, Beograd
Kolekcija M. Raković, Beograd
Kolekcija Peter Stuveysant, Amsterdam

Kolekcija Gino Di Maggio, Milano
Kolekcija Flash Art, Milano
Kolekcija Dacić, Tübingen
Kolekcija Ivan Denis, Bruxelles
Guggenheim Museum, kolekcija McGraw Hill, New York
Kolekcija Panzironi, Milano
Kolekcija Delić, Milano
Ruth Siegel Gallery, New York
Collezione di Bienale, Venezia

LITERATURA*

KATALOZI

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Predgovor R. Damnjanoviću-Damnjanu u katalogu izložbe Samurović, B. Protić, Damnjanović, SALON MODERNE GALERIJE, Beograd, 15—31. januar 1962.

M(ATKO) MEŠTROVIĆ, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, STUDIO G. SALON ŠIRA, Zagreb, jun 1962.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Predgovor Radomiru Damnjanoviću Damnjanu u katalogu jugoslovenske sekcije, VII BIENNALE, Sao Paolo, 1963.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA KOLARČEVOG NARODNOG UNIVERZITETA, Beograd, 16—25. septembar 1964.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Due tendenze a Belgradu: Damnjan — Reljić, CASA DEL POPOLO M. BUONARROTTI, Firenca, 17—24. februar 1966; ibid: ENCYCLOPAEDIA MODERNA, Beograd, br. 1, 1966, str. 16—17.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Simbol u Damnjanovoj slici; JEŠA DENEGRI, Jedno odlučno i jasno usmjerenje ka budućnosti; PREDRAG S. PEROVIĆ, Likovni svet Damnjana — predgovori u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA DOMA OMLADINE, Beograd, 28. maj — 9. april 1966.

JEŠA DENEGRI, Radomir Damnjanović — razgovor sa umetnikom u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA SUVREMENE UMJETNOSTI, Zagreb, 26. april — 15. maj 1966.

JEŠA DENEGRI, Radomir Damnjanović Damnjan (tekst u katalogu), XXXIII BIENNALE INTERNAZIONALE D'ARTE, Venecija, 18. jun — 16. oktobar 1966.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALERIA OBERE ZÄUNE, Cirih, 23. maj — 12. jun 1967.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, POKRAJINSKI KULTURNO-PROPAGANDNI CENTAR, Priština, novembar—decembar 1967.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe Damnjan — crteži 1958—1967, DOM OMLADINE, Beograd, 8—19. januar 1968; ibid; UMETNOST, Beograd, april, maj, jun 1968, br. 14, str. 93.

DUNJA BLAŽEVIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan — razgovor sa umetnikom u katalogu samostalne izložbe, UMETNIČKA GALERIJA, Niš, 22. maj — 7. jun 1968.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, MALA GALERIJA, Ljubljana, jun 1969.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, LIKOVNI SALON TRIBINE MLADIH, Novi Sad, 2—14. februar 1970.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Damnjan, Reljić, Otašević, SALON NA MUZEJOT NA SOVREMENA UMETNOST, Skoplje, 13. mart — 1. april 1970.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne iz-

* Usled obimnosti građe bio-bibliografija umetnika nije publikovana u katalogu. Ona je evidentirana i može se dobiti u Odeljenju za umetničku dokumentaciju Muzeja savremene umetnosti.

ložbe, SALON MUZEJA SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, 15. maj — 2. jun 1970; ibid; GALERIJA SUVREMENE UMJETNOSTI, Zagreb, 4—27. septembar 1970.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA STUDENTSKOG KULTURNOG CENTRA, Beograd, 23. januar — 7. februar 1973.

IRINA SUBOTIĆ, JESA DENEGR, Predgovor u katalogu izložbe Damnjanović, Todosijević, Urkom, SALON MUZEJA SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, 8—19. maj 1975.

JEŠA DENEGR, Predgovor u katalogu izložbe Damnjan, Todosijević, Urkom, GALERIJA SUVREMENE UMJETNOSTI, Zagreb, 27. maj — 8. jun 1975.

JEŠA DENEGR, Propasta per una nuova esperienza del colore — Disinformazione. Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALLERIA STEFANONI, Lecco, 5—31. mart 1976.

JESA DENEGR, Ništa suvišnog u duhu. Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA STUDENTSKOG KULTURNOG CENTRA, Beograd, maj 1976.

JEŠA DENEGR, Radomir Damnjan, Uzorak umetnika. Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA SREĆNA NOVA UMETNOST, STUDENTSKI KULTURNI CENTAR, Beograd, maj 1978; ibid: UMETNOST, Beograd, jul—avgust 1978, br. 60, str. 71.

JESA DENEGR, Radomir Damnjanović-Damnjan poslije 1970, NOVA UMJETNIČKA PRAKSA 1966—1978, Galerija suvremene umjetnosti, Zagreb, 1978, str. 51—52.

JEŠA DENEGR, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA NOVA, Zagreb, april 1979.

JEŠA DENEGR, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, KUNSTHALLE, Tübingen, 1—30. septembar 1979.

JEŠA DENEGR, DAVOR MATIČEVIĆ, Predgovori u katalogu samostalne izložbe, GALERIJA SUVREMENE UMJETNOSTI, Zagreb, 2—26. april 1981.

JEŠA DENEGR, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, ART GALLERY, Milano, oktobar—novembar 1982.

JEŠA DENEGR, Predgovor u katalogu samostalne izložbe, STUDENTSKI KULTURNI CENTAR, Beograd, oktobar 1984.

PRIKAZI SAMOSTALNIH IZLOŽBI I ČLANCI O UMETNIKU

P(AVLE) V(ASIC), Kroz beogradske galerije. (Izložba Radomira Damnjana u Galeriji Grafičkog kolektiva), POLITIKA, Beograd, 28. april 1958.

M. M., Mladi stasaju. (Prva samostalna izložba Radomira Damnjana), BORBA, Beograd, 14. maj 1958.

A. T., Dve izložbe u Smederevu. (Radomir Damnjanović, Gordana Popović, Draga Vuković), BORBA, Beograd, 12. jul 1958.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Od »mesara« do peščanih obala. Slikarstvo Radomira Damnjana, VIDICI, Beograd, jun 1959.

P(AVLE) (VASIĆ), Dve izložbe mlađih slikara, POLITIKA, Beograd, 25. februar 1960.

ĐORĐE POPOVIĆ, Izložba Radomira Damnjana, BORBA, 6. mart 1960.

—, Mala galerija novih dela. Radomir Damnjan: Peščana plaža, BORBA, Beograd, 6. mart 1960.

LAZAR TRIFUNOVIC, Prodor mlađih. Trojica u Salonu: od nadrealizma do enformela, NIN, Beograd, 21. januar 1962.

D(RAGOSLAV) GRBIĆ, Samurović, Protić, Damnjanović u Salonu Moderne galerije, TELEGRAM, Zagreb, 26. januar 1962.

KATARINA AMBROZIĆ, Trojica iz najmlađe generacije, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 26. januar 1962.

- PAVLE VASIĆ, Samurović, Protić i Damnjanović, POLITIKA, Beograd, 1. februar 1962.
- DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Samurović, Protić, Damnjanović, BORBA, Beograd, 2. februar 1962.
- A. B. KOSTIĆ, Trojica mladih u Salonu Moderne galerije. Nostalgija, enformel i golo nebo, BEOGRADSKA NEDELJA, Beograd, 1962, br. 19.
- E. C. Dva gosta u Salonu »G« i LIKUMU, VEČERNJI LIST, Zagreb, 6. jun 1962.
- B(OŽIDAR) GAGRO, Radomir Damnjanović, TELEGRAM, Zagreb, 22. jun 1962.
- IGOR ŽIDIĆ, O visokom zraku Radomira Damnjanovića, RAZLOG, Zagreb, jun 1962, br. 4, str. 413—414.
- Ž(ELIMIR) KOŠČEVIĆ, Radomir Damnjanović, ČOVJEK I PROSTOR, Zagreb, jul 1962.
- ĐORĐE KADIJEVIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan, NIN, Beograd, 27. septembar 1964.
- VLADIMIR ROŽIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 2. oktobar 1964.
- ĐORĐE KADIJEVIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan, FANTASMAGIE, Brisel, oktobar 1964, №. 17—18—19, str. 43.
- ALEKSA ĆELEBONOVIC, Damnjanovi simboli, UMETNOST, Beograd, januar, februar, mart 1965, br. 1, str. 95—97.
- F. L., Sklad znakova i boja. Izložba Radomira Damnjanovića Damnjana u splitskoj Galeriji umjetnina, SLOBODNA DALMACIJA, Split, 26. jun 1965.
- JESA DENEGRI, Radomir Damnjanović-Damnjan, UMETNOST, Beograd, jul—decembar 1965, br. 3—4, str. 184.
- JESA DENEGRI, Slikarstvo znakova Radomira Damnjana, ARHITEKTURA I URBANIZAM, Beograd, 1965, br. 33—34, str. 71.
- ĐORĐE KADIJEVIĆ, Simbol kao čisto značenje, NIN, Beograd, 3. april 1966.
- P(AVLE) V(ASIĆ), Slike Radomira Damnjanovića, POLITIKA, Beograd, 5. april 1966.
- I. CEKOVIĆ, Damnjan i Kolja, BEOGRADSKA NEDELJA, Beograd, 10. april 1966.
- V. Djl, Prva izložba u Galeriji mladih. (Izložba slika Radomira Damnjanovića), 4 JUL, Beograd, 12. april 1966.
- VLADIMIR ROZIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 16. april 1966.
- ELENA CVETKOVA, Izlet u budućnost, VEČERNJI LIST, Zagreb, 17. maj 1966.
- V(LADIMIR) MALEKOVIĆ, Geometrija mašte, VJESNIK, Zagreb, 20. maj 1966.
- IGOR ŽIDIĆ, Nebeski izlog. Radomir Damnjanović u GSU, TELEGRAM, Zagreb, 20. maj 1966.
- JESA DENEGRI, Radomir Damnjanović Damnjan, UMETNOST, Beograd, jul—septembar 1966, br. 7, str. 117—118.
- ZELJKA ČORAK, Radomir Damnjanović Damnjan, UMETNOST, Beograd, jul—septembar 1966, br. 7, str. 142.
- JESA DENEGRI, Radomir Damnjanović, ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1966, br. 2, str. 76—77.
- W. KRAUS, Drei jugoslawische künstler, TAGES-ANZEIGER, Cirih, 7. jun 1967.
- JESA DENEGRI, Damnjan, POLET, Zagreb, septembar—oktobar 1967, br. 3.
- R. Z., Dve zanimljive izložbe. (R. Damnjanović i R. Feri), JEDNSTVO, Priština, 4. decembar 1967.
- JESA DENEGRI, Radomir Damnjanović-Damnjan, SINTEZA, Ljubljana, 1967, br. 5—6, str. 110.
- JESA DENEGRI, Damnjan—Reljić—Otašević, UMETNOST, Beograd, oktobar—novembar—decembar 1967, br. 12, str. 102.
- SINISA VUKOVIĆ, Radomir Damnjan, NIN, Beograd, 21. januar 1968.
- STEVAN STANIĆ, Crteži Radomira Damnjanovića-Damnjana, BORBA, Beograd, 30. januar 1968.
- , Sto dela iz Muzeja savremene umetnosti. Radomir Damnjanović Damnjan (1936): »Slika«, ulje, 1965, BORBA, Beograd, 15. februar 1968.
- JEŠA DENEGRI, Slikarstvo Radomira Damnjanovića-Damnjana, IZRAZ, Sarajevo, februar 1968, br. 2, knj. XXIII, str. 126—136.
- VOJISLAV DEVIĆ, Dve slikarske izložbe. Umetnička galerija: Radomir Damnjanović-Damnjana, NARODNE NOVINE, Niš, 31. maj 1968.
- A. H., Ein maler aus Belgrad, SCHWABISCHES TAGBLATT, Tübingen, 25. oktobar 1968.
- JEŠA DENEGRI, Dva dobra risarja: Dragan Lubarda in Radomir Damnjanović-Damnjana, SINTEZA, Ljubljana, 1968, br. 10—11, str. 145.
- JANEZ MESESNEL, Različita sodobnega kozmopolitizma, DELO, Ljubljana, 10. jun 1969.
- MIRKO JUTERŠEK, Prepletanje geometrije in barv, DNEVNIK, Ljubljana, 11. jun 1969.
- ALEKSANDER BASSIN, Otvorite pred najpromembejšim dogotkom, VEČER, Maribor, 25. jun 1969.
- N. GORŠIĆ, Življenje kocke, MLADINA, Ljubljana, 8. jul 1969.
- ALEKSANDER BASSIN, Radomir Damnjanović-Damnjan v Mali galeriji, NAŠI RAZGLEDI, Ljubljana, 5. september 1969.
- ALEKSANDER BASSIN, Radomir Damnjanović-Damnjan, UMETNOST, Beograd, oktobar—decembar 1969, br. 20, str. 111—112.
- BORIS PETKOVSKI, Damnjan, Reljić, Otašević, UMETNOST, Beograd, april, maj, jun 1970, br. 22, str. 212.
- D(EJAN) PATAKOVIC, Damnjanova istraživanja. Poznati umetnik izložio 40 slika i crteža, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 15. maj 1970.
- P(AVLE) V(ASIĆ), Slike Radomira Damnjanovića, POLITIKA, Beograd, 23. maj 1970.
- SINIŠA VUKOVIĆ, Damnjanova neuverljiva »priča«, NIN, Beograd, 7. jun 1970.
- DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Dnevnik o izložbama. Radomir Damnjanović, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 20. jun 1970.
- VLADIMIR MALEKOVIĆ, Zamke odziva. Izložba crteža i slika Radomira Damnjanovića-Damnjana u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu, VJESNIK, Zagreb, 8. september 1970.
- Z. M., »Više je manje«. Uz izložbu slika i crteža Radomira Damnjanovića-Damnjana, STUDENTSKI LIST, Zagreb, 20. oktobar 1970.
- ZVONKO MAKOVIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan. Izložba slika i crteža, UMETNOST, Beograd, januar-jun 1971, br. 25—26, str. 93—94.
- JESA DENEGRI, Radomir Damnjanović Damnjan, ŽIVOT UMETNOSTI, Zagreb, 1971, br. 13, str. 105—108.
- ĐORĐE KADIJEVIĆ, Crveno, žuto, plavo, sivo..., NIN, Beograd, 4. februar 1973.
- M. POPOVIĆ, Reč umesto boje. Boja je »proterana« sa slika Radomira Damnjanovića, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 5. februar 1973.
- JESA DENEGRI, Damnjan, NOVINE GALERIJE STUDENTSKOG CENTRA, Zagreb, mart 1973, br. 41.
- BILJANA TOMIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan, UMETNOST, Beograd, april—jun 1973, br. 34, str. 65.
- JESA DENEGRI, Povodom Damnjanove akcije na 3. aprilskom susretu. »Besplatno umetničko delo«, MOMENT, Beograd, mart—jun 1974, br. 4.
- JOSIP ŠKUNCA, Informacija o jednoj dezinformaciji, VJESNIK, Zagreb, 26. jun 1974.

JEŠA DENEGRI, Damnjan, NOVINE GALERIJE STUDENTSKOG CENTRA, Zagreb, oktobar 1974, br. 51.
JEŠA DENEGRI, Damnjan, ALFABETA, Milano, mart 1975, br. 1.
B. L., Trojica protiv slike. (R. Damnjanović, R. Todosijević, G. Urkom), VEĆERNJE NOVOSTI, Beograd, 19. maj 1975.
VLADIMIR MALEKOVIC, Procedura čina slikanja. Uz izložbu Damnjana, Todosijevića i Urkoma u Galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu, VJESNIK, Zagreb, 8. jun 1975.
ZRINKA NOVAK, Umjetnost kulture — destrukcija kulture. Uz izložbu Damnjana, Todosijevića i Urkoma), OKO, Zagreb, 12. jun 1975.
JEŠA DENEGRI, Damnjan, Todosijević, Urkom, POLJA, Novi Sad, jun—jul 1975, br. 196/197, str. 22—24.
Z. MAKOVIC, Trigon '75, Graz, identitet, START, Zagreb, 9. novembar 1975, br. 178, str. 54.
FEDOR KRTOVAC, Zagonetni život formulara. Uz izložbu »intervencija« Radomira Damnjanovića Damnjana, ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1975, br. 22—23, str. 164—165.
G. POLITI, Identität. Trigon '75, FLASH ART, Milano, decembar 1975 — februar 1976, br. 60/61, str. 50.
JEŠA DENEGRI, Radomir Damnjan, VISION, Oakland, 2. januar 1976, br. 2.
JEŠA DENEGRI, Radomir Damnjanović, Damnjan, UMETNOST, Beograd, jul—avgust 1976, br. 48, str. 75—76.
JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Niente di superfluo nell' animo, PERFORMING ART CENTER, Đenova, 25. maj 1977.
—, R. Damnjan 1976, »Opera di verificato valore artistico«, P. A. C. INTERNATIONAL ART REVIEW, Đenova, 22. jun 1977.

JEŠA DENEGRI, O četiri video-vrpce Radomira Damnjanovića Damnjana, SPOT, Zagreb, 1977, br. 2, str. 36.
JEŠA DENEGRI, Tri zgledi primarnega slikarstva: Damnjan, Todosijević, Urkom, SINTEZA, Ljubljana, 1977, br. 38/39/40, str. 134—136.
JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Campione dell'artista, STUDIO 16/e, Torino, mart 1979.
B. IVANDIĆ, Ovo je tekst od provjerene vrijednosti, STUDENTSKI LIST, Zagreb, 15. april 1979.
ZRINKA JURČIĆ, »New art« Radomira Damnjanovića Damnjana, OKO, Zagreb, 3. maj 1979.
JEŠA DENERI, Radovi posle 1970, KNJIŽEVNOST, Beograd, 1979, br. 4.
JOSIP ŠKUNCA, Preispitivanje postupaka. Uz samostalne izložbe Radomira Damnjana i Ljubomira Stahova, VJE-SNIK, Zagreb, 29. april 1981.
D. DEVIĆ, Novi »repräsentativni« realizam. (Izložba crteža Radomira Damnjanovića, Salon 77, Niš), NARODNE NOVINE, Niš, 19. jun 1982.
M. Ž., »Sebastijan« i u Beogradu. Prva izložba posvećena je Radomiru Damnjanoviću Damnjanu, POLITIKA, Beograd, 16. decembar 1982.
JOVAN DESPOTOVIĆ, Radomir Damnjan, galerija Sebastijan, STUDENT, Beograd, 12. januar 1983.
JEŠA DENEGRI, Izbor klasičnih tema kao radikalni stav, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 27. januar 1983.
JEŠA DENEGRI, Radomir Damnjan, OKO, Zagreb, 17. februar 1983.
ĐORĐE KADIJEVIĆ, Novi zaokret. (Radomir Damnjanović Damnjan u Galeriji »Sebastijan«), NIN, Beograd, 20. februar 1983.
JOVAN DESPOTOVIĆ, Radomir Damnjanović Damnjan, Pasteli, MOMENT, Beograd, 1986, br. 3/4, str. 61.

KNJIGE — OPŠTI PREGLEDI

VERA HORVAT-PINTARIĆ, L'Arte Jugoslava contemporanea, CIVITA DELLE MACCHINE, Rim, maj—jun 1964, br. 3, str. 9; ibid: RAZLOG, Zagreb, br. 5, str. 455—465.
MIODRAG B. PROTIĆ, Najmladi, SAVREMENICI II, NOLIT, Beograd, 1964, str. 269—277.
MATKO MEŠTROVIĆ, Jedan pogled u jugoslovensko slikarstvo posljednjeg decenija, KOLO, Zagreb, 1964, br. 2, str. 264—270; preštampano u knjizi M. Meštrović: Od pojedinačnoga k općem, MLADOST, Zagreb, 1967, str. 131—141.
DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Slikarstvo posle 1945, monografija, MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, 1965, str. 47.
ALEKSA ČELEBONOVIC, Savremeno slikarstvo u Jugoslaviji, JUGOSLAVIJA, Beograd, 1965, str. XLV.
JEŠA DENEGRI, Radomir Damnjanović Damnjan, ENCI-KLOPEDIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI, JUGOSLOVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD, Zagreb, 1966, dodatak str. 671.
(B. TOMIĆ), Damnjanović Radomir, MALA ENCIKLOPEDIJA PROSVETA, Beograd, 1968, 1978.
MIODRAG B. PROTIĆ, Radomir Damnjanović-Damnjan, SRPSKO SLIKARSTVO XX Veka, NOLIT, Beograd, 1970, str. 518—522.
G. DORFLES, Ultime tendenze nell'arte d'oggi, FELTRINELLI, Milano, 1973, str. 149.
ACHILLE BONITO OLIVA, Europa — America. The different Avantgardes, DECCO PRESS, Milano, 1976, str. 126.

G. DORFLES, La body art. L'arte moderna 112, FRATELLI FABRI, Milalno, 1977, str. 225.

VERA HORVAT-PINTARIĆ, Od kiča do vječnosti, CENTAR DRUŠTVENIH DJELATNOSTI, Zagreb, 1979, str. 168.

LAZAR TRIFUNOVIĆ, Apstraktno slikarstvo u Srbiji (1971), OD IMPRESIONIZMA DO ENFORMELA, NOLIT, Beograd, 1982, str. 33—41.

J(ESA) DEN(EGRI), Damnjanović, Radomir-Damjan, LI-KOVNA ENCIKLOPEDIJA JUGOSLAVIJE, JUGOSLAVENSKI LEKSIKOGRAFSKI ZAVOD, Zagreb, 1984, str. 292.

PREDGOVORI KATALOGA, PRIKAZI GRUPNIH IZLOŽBI I DRUGI TEKSTOVI O UMETNIKU

PAVLE VASIĆ, Izložba studenata Akademije likovnih umetnosti, POLITIKA, Beograd, 27. april 1957.

RADE PREDIĆ, Slikarska grupa Danas izlaže, STUDENT, Beograd, 15. april 1958.

M. MILOŠEVIĆ, Devet novih mladića, BORBA, Beograd, 16. april 1958.

M. K., Izložba grupe »Danas«, VEČERNJE NOVOSTI, Beograd, 17. april 1958.

Dr. KATARINA AMBROZIĆ, Prva izložba grupe »Danas«, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 18. april 1958.

P(AVLE) V(ASIC), Izložba grupe »Danas«, POLITIKA, Beograd, 10. maj 1958.

ZORAN POPOVIĆ, Tri izložbe u Beogradu (izložba grupe »Danas«), ČOVJEK I PROSTOR, Zagreb, 15. maj 1958, god. V, br. 74, str. 6.

BORIS VIŽINTIN, II gruppo »Oggi« di giovani Belgradesi — pittori formati, LA VOCE DEL POPOLO, Rijeka, 25. jul 1958.

BORIS VIŽINTIN, Nastup mladih. Povodom izložbe beogradske grupe »Danas« u Rijeci, NOVI LIST, Rijeka, 1. avgust 1958.

M. M., Samosvesni mlađi ljudi, BORBA, Beograd, 30. septembar 1958.

KOSTA VASILJKOVIĆ, Grupa »Danas«, STUDENT, Beograd, 8. april 1959.

Dr KATARINA AMBROZIĆ, Druga izložba grupe »Danas«, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 10. april 1959.

MIODRAG B. PROTIC, Izložba grupe »Danas«, NIN, Beograd, 19. april 1959.

M. MILOŠEVIĆ, Oktobarski salon, BORBA, Beograd, 2. novembar 1960.

SLOBODAN NOVAKOVIĆ, Mlađi slikari u Oktobarskom salonu, MLADOST, Beograd, 23. novembar 1960.

MIODRAG B. PROTIC, Niz novih vrednosti, POLITIKA, Beograd, 19. januar 1961.

Dr KATARINA AMBROZIĆ, Novi vid naše umetnosti, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 2. jun 1961.

M. MAKSIMOVIĆ, »Salon 61« na Rijeci, POLITIKA, Beograd, 30. jul 1961.

M. MAKSIMOVIĆ, Izložba »Jugoslovenski slikari«, u Ulmu, POLITIKA, Beograd, 30. jul 1961.

M(ATKO) MEŠTROVIĆ, Vlastitim putovima, TELEGRAM, Zagreb, 11. avgust 1961.

DRAGOSLAV ĐORĐEVIĆ, Drugi Oktobarski salon, BORBA, Beograd, 5. novembar 1961.

LAZAR TRIFUNOVIĆ, Oktobarski salon — u znaku mlađih generacija, NIN, Beograd, 5. novembar 1961.

Z(ORAN) PAVLOVIĆ, Beogradsko slikarstvo u Oktobarskom salonu, DANAS, Beograd, 8. novembar 1961.

MIODRAG B. PROTIC, Drugi Oktobarski salon, KOMUNIST, Beograd, 9. novembar 1961.

A. KOSTIĆ, Mlađi su ravnopravni, BEOGRADSKA NEDELJA, Beograd, 12. novembar 1961.

MIODRAG KOLARIĆ, Drugi Oktobarski salon, POLITIKA, Beograd, 19. novembar 1961.

A. CHASTEL, Au Musee d'Art Moderne decouverte d'un art vivant: la peinture yougoslave d'aujourd'hui, LE MONDE, Pariz, 22. decembar 1961.

M. RAGON, En yougoslavie l'art officiel est aussi l'art vivant, ARTS, Pariz, 27. decembar 1961.

J. MOULIN, Au Musee d'art moderne, L'art contemporain Yougoslavie, LES LETTRES FRANCIASES, Pariz, 28. decembar 1961.

OTO BIHALJI MERIN, Predgovor u katalogu izložbe L'art contemporain en Yougoslavie, MUSEE NATIONAL D'ART MODERNE, Pariz, decembar 1961 — januar 1962.

BORIS VIŠINSKI, Golemo bogatstvo i inventivnost, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 14. januar 1962.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Lirski nadrealizam, MOZAIC, Beograd, februar 1962.

P(AVLE) V(ASIĆ), Zanimljiva izložba crtačkog interesovanja naših umetnika, POLITIKA, Beograd, 3. april 1962.

M. B. PROTIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Razstava povojske srbske likovne umetnosti, UMETNOSTNI PAVILJON, Slovenj Gradec, 10—25. jun 1962.

ALEKSA ČELEBONOVIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Apstraktni pejzaž, GALERIJA KULTURNOG CENTRA, Beograd, 1962.

ALEKSA ČELEBONOVIĆ, Apstraktni pejzaž, POLITIKA, Beograd, 17. jun 1962.

A. D. MIHAJOVIĆ, Povodom izložbe »apstraktni pejzaž« u Galeriji Kulturnog centra, BEOGRADSKE NOVINE, Beograd, 8. jul 1962.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Apstraktno slikarstvo juče i danas, MOZAIC, Beograd, jul—avgust 1962.

KATARINA AMBROŽIĆ, Predgovor u katalogu izložbe 25 umetnika jugoslavijana, GALLERIA DELL'OPERA BEVILAQUA LA MASSA, Venecija, septembar 1962.

LAZAR TRIFUNOVIĆ, Treći Oktobarski salon, između sna i strukture, NIN, Beograd, 28. oktobar 1962.

N. MAMUŽIĆ, Treći Oktobarski salon, pretenciozno pomodarstvo — polovični rezultati, MOZIK, Beograd, oktobar—novembar 1962.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Devet fragmenata o Oktobarskom salonu, MOZAIC, Beograd, oktobar—novembar 1962.

Z(ORAN) PAVLOVIĆ, Treći Oktobarski salon, pojave i ličnosti, DANAS, Beograd, 7. novembar 1962.

—, Šta likovni kritičari Beograda misle o Oktobarskom salonu, u znaku mlađih generacija, ali..., POLITIKA, Beograd, 11. novembar 1962.

DRAGOŠ KALAJIĆ, Basta, kad vam kažem, MOZAIC, Beograd, decembar 1962.

L. R., Predgovor u katalogu izložbe Nutida jugoslavisk konst, SVEA GALLERIET, Stockholm, 1962.

OTO BIHALJI MERIN, Predgovor u katalogu izložbe Savremeni jugosoavenski slikari i grafičari, GALERIJA ZAPEION-MEGARON, Atina, april 1963.

A. BASSIN, V znamenju aktivnosti, VEČER, Maribor, 30. jul 1963.

DRAGOSLAV ĐORĐEVIC, ULUS-ova izložba crteža, BORBA, Beograd, 17. septembar 1963.

VLADIMIR ROZIĆ, Izložba crteža. Umetnički paviljon na Malom Kalemegdanu, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 20. septembar 1963.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Izložba crteža, NIN, Beograd, 22. septembar 1963.

V(LADIMIR) ROZIĆ, Kroz beogradske galerije. Oktobarski salon, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 1. novembar 1963.

DRAGOSLAV ĐORĐEVIC, Ohrabrenja i nedoumice, BORBA, Beograd, 10. novembra 1963.

ZORAN MARKUŠ, Slediti ili stvarati istoriju, NIN, Beograd, 29. decembar 1963.

OTO BIHALJI MERIN, Corente del arte yugoslavo en el siglo XX. Jugoslavia de hoy, ED. INSTITUTO MEXICANO—JUGOSLAVO DE RELACIONES CULTURALES, Meksiko, 1963, str. 146.

MIODRAG B. PROTIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Suvremena srpska umjetnost, MODERNA GALERIJA JAZU, Zagreb, 28. decembar 1963 — 2. februar 1964.

ELENA CVETKOVA, U Modernoj galeriji JAZU izložba »Suvremena srpska umjetnost«, VEĆERNJI LIST, Zagreb, 4. januar 1964.

JOSIP DEPOLO, Slikarstvo na izložbi »Suvremena srpska umjetnost« u zagrebačkoj Modernoj galeriji. Razni izvori i složeni tokovi, VJEŠNIK, Zagreb, 19. januar 1964.

D(RAGOSLAV) ĐORĐEVIC, Fantastika na bazi realnog, BORBA, Beograd, 26. mart 1964.

ALEKSA ČELEBONOVIĆ, Fantastika u crtežima savremenih beogradskih umetnika sa muzejskim primercima, POLITIKA, Beograd, 29. mart 1964.

KOSTA VASILJKOVIC, Fantastični veltanšaung, VIDICI, Beograd, april 1964.

VLADIMIR ROZIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Osam beogradskih slikara, GALERIJA KOLARČEVOG NARODNOG UNIVERZITETA, Beograd, 15. april — 5. maj 1964.

VLADIMIR ROZIĆ, Osam beogradskih slikara, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 1. maj 1964.

VOJISLAV ĐUROVIĆ, Osam slikara, 4. JUL, Beograd, 5. maj 1964.

D. GAJER, Prvi put, nagrada kod kuće, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 31. avgust 1964.

BOGDAN TIRNANIĆ, Drugi trijene likovnih umetnosti. Staleška smotra ili trenutak novog slikarstva, MLADOST, Beograd, 9. septembar 1964.

M. KARAMEHMEDOVIĆ, Na marginama II trijenal. Agonija apstrakcije, POLITIKA, Beograd, 20. septembar 1964.

IGOR ZIDIĆ, Suvremena srpska umjetnost, RAZLOG, Zagreb, 1964, br. 1, str. 81—88.

ALEKSA ČELEBONOVIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Fantastika u crtežima savremenih beogradskih umetnika, GALERIJA KULTURNOG CENTRA, Beograd, 1964.

BOGDAN TIRNANIĆ, Tradicija i savremenost. Panorama mlađog jugoslovenskog slikarstva, MLADOST, Beograd, 1. septembar 1965.

MELITA STELE, Yougoslavie. Predgovor u katalogu izložbe Quatrième biennale de Paris, MUSEE D'ART MODERNE, Pariz, 28. septembar — 3. novembar 1965.

ALEKSA ČELEBONOVIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Mostra di pittura contemporanea jugoslava, CIVICA REZIDENZA, Pezaro, oktobar 1965.

—, 1 nagrada Analu Damjanu, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 10. novembar 1965.

JURAJ BALDANI, Četvrti bijenale mladih u Parizu, TELEGRAM, Zagreb, 19. novembar 1965.

ŽIVOJIN TURINSKI, Mladi su uplašeni. U Parizu, posle bijenala mlađih slikara, POLITIKA, Beograd, 5. decembar 1965.

S. MAŠIĆ, J. DENEGRI, Otvaranje situacije: za aktivnu umetnost, VIDICI, Beograd, 1965, br. 96—97.

E. FRY, (Savremena jugoslovenska umetnost), ART FORUM, Los Andeles, mart 1966.

D. GAJER, Od većeras u Domu omladine — galerija. Poziv na slikanje, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 29. mart 1966.

ZORAN KRŽIŠNIK, Predgovor u katalogu izložbe XXXIII Biennale internazionale d'arte, Venecija, 18. jun — 16. oktobar 1966.

PAVLE VASIĆ, U čudesnom svetu mašte, POLITIKA, Beograd, 26. jun 1966.

VERA HORVAT-PINTARIĆ, Dileme i promašaji, TELEGRAM, Zagreb, 8. jul 1966.

VLADIMIR ROZIĆ, Da li likovna umetnost stagnira? Sa XXXIII Venecijanskog bijenala, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 9. jul 1966.

DRAGOŠ KALAJIĆ, Na bienalu, NIN, Beograd, 10. jul 1966.

JOSIP DEPOLO, Vašar senzacija za milijunere i snobove, VJESNIK U SRIJEDU, Zagreb, 13. jul 1966.

MARIO L. VILHAR, Što se sve ne smatra umjetnošću, NOVI LIST, Rijeka, 16. jul 1966.

MIĆA MILOSEVIĆ, Ekscentrični vašar taštine, BORBA, Beograd, 24. jul 1966.

ZORAN MARKUŠ, Evropa gubi primat. Sa 33. bienala u Veneciji, BORBA, Beograd, 7. avgust 1966.

MARIO L. VIHLAR, Benetke u bienale 33, LJUBLJANSKI DNEVNIK, Ljubljana, 20. avgust 1966.

(VLADO UROŠEVIĆ), Golema prošetka niz sovremenata umetnost, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 21. avgust 1966.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Jugoslovenski crtež XX veka, MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, jul—avgust 1966.

OTO BIHALJI-MERIN, Predgovor u katalogu izložbe Profile VI — jugoslawische kunst heute, STADTISCHE KUNTGALERIE, Bohum, septembar—oktobar 1966.

B. AVSENAK, Zagata — iskanja — moda? Poročilo s 33. likovnega bienala v Benetkah, VEČER, Maribor, 15. oktobar 1966.

B(OGDAN) TIRNANIĆ, Jedan izvor četiri ishodišta, ODJEK, Sarajevo, 15. novembar 1966.

MARIJAN TRŠAR, Likovni kozmopolitizem. 33. bienale v Benetkah, NAŠI RAZGLEDI, Ljubljana, 26. novembar 1966.

ALEKSANDER BASSIN, Ob 33. Beneškem bienalu likovne umetnosti, SODOBNOST, Ljubljana, 1966, god. XIV, br. 11, str. 1165—1167.

S. FRIGERIO, La biennale de Paris 1965, AUJOURD' HUI, Pariz, februar 1966, br. 52, str. 75.

IGOR ZIDIĆ, Plime i oseke, TELEGRAM, Zagreb, 30. decembar 1966.

ŽIVOJIN TURINSKI, IV bienale mladih u Parizu, UMETNOST, Beograd, 1966, br. 5, str. 82.

DORĐE KADIJEVIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Kritičari su izabrali 1966, GALERIJA KULTURNOG CENTRA, Beograd, januar 1967.

D. G., Kritičari biraju izlagače, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 12. januar 1967.

— Petlevski, Tabaković i Damnjan na Bijenalnu u Tokiju, SLOBODNA DALMACIJA, Split, 1. mart 1967; VJESNIK, Zagreb, 1. mart 1967.

M., Il Salone dei giovani, LE ARTI, Milano, mart 1967, br. 3, str. 44.

D. GAJER, U znak protesta zbog sastava naše ekipe za Pariski jesenji salon. Damnjan odustao, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 28. april 1967.

— Zwei bildhauer und zwei maler, NEUE, ZÜRICH, Ciriš, 9. jun 1967.

A(LEKSANDER) BASSIN, Simbolika i znak Predgovor u katalogu III trijenala likovnih umetnosti, Beograd, 1967.

D. GAJER, Evo pobednika trijena, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 6. jul 1967.

V. K., Nagrade i otkupi, VEČERNJI LIST, Zagreb, 7. jul 1967.

D. GAJER, Damnjanu još jedna nagrada, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 7. jul 1967.

D(RAGOSLAV) ĐORĐEVIĆ, Mladi u uzletu, BORBA, Beograd, 12. jul 1967.

VANDA EKL, Povodom III jugoslavenskog trijena likovnih umjetnosti, NOVI LIST, Rijeka, 15. jul 1967.

B(OGDAN) TIRNANIĆ, Nove i prave slike, MLADOST, Beograd, 19. jul 1967.

V(LADIMIR) MALEKOVIĆ, Trijene — kritički trenutak naše umjetnosti, VJESNIK, Zagreb, 20. jul 1967.

V(LADIMIR) MALEKOVIĆ, Treći jugoslavenski trijene. Okupljena elita, VJESNIK U SRIJEDU, Zagreb, 2. avgust 1967.

ELENA CVETKOVA, III trijene likovnih umjetnosti u Beogradu, VEČERNJI LIST, Zagreb, 10. avgust 1967.

RADMILA MATIĆ-PANIĆ, Treći trijene likovnih umjetnosti, RAD, Beograd, 11. avgust 1967.

ĐORĐE KADIJEVIĆ, Sistemsko slikarstvo, POLITIKA, Beograd, 13. avgust 1967.

J(URAJ) BALDANI, Treći trijene, SLOBODNA DALMACIJA, Split, 16. avgust 1967.

T. LALIN, Nova naracija, SLOBODNA DALMACIJA, Split, 26. avgust 1967.

JEŠA DENEGRI, Pogled na III trijene, SINTEZA, Ljubljana, oktobar 1967, br. 8.

MIODRAG B. PROTIC, Rezime 67. Novogodišnja anketa »Telegrama«, TELEGRAM, Zagreb, 29. decembar 1967.

JEŠA DENEGRI, Elementi za određenje pojave nove predmetnosti u mladom beogradskom slikarstvu, UMETNOST, Beograd, br. 9, str. 47—60.

A(LEKSANDER) BASSIN, Banja Luka, Treći jesenji salon, UMETNOST, Beograd, 1967, br. 9, str. 143.

D(EJAN) PATAKOVIĆ, Svečanost za oči, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 24. februar 1968.

ZORAN MARKUŠ, Sluh i nerv suvremene umjetnosti, VJESNIK, Zagreb, 21. maj 1968.

T. BURKE, Yugoslavia. Town and county, Njujork, jun 1968, str. 99.

Z. M., Mnogo mladih slikara. Ljeto u znaku »Plavog salona«, NARODNI LIST, Zadar, 29. jun 1968.

TONKO MAROEVIC, Evokacija mora ili kako hoćete, TELEGRAM, Zagreb, 2. avgust 1968.

KATARINA ADANJA, Šta je doneo zadarski »Plavi salon 68«, POLITIKA, Beograd, 6. oktobar 1968.

J. BUDAK, Nemir i suprotnost. Osvrt na izložbu »Plavi salon«, NARODNI LIST, Zadar, 12. oktobar 1968.

MIODRAG B. PROTIC, Zapis o slikarstvu sedme decenije, NIN, Beograd, 1. decembar 1968.

JEŠA DENEGRI, Oblici nefiguracije u suvremenom slikarstvu u Srbiji, ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1968, br. 7—8, str. 17—35.

BOŽIDAR GAGRO, Dokumenta 4, ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1968, br. 7—8, str. 213—219.

ZDENKO RUS, Prva zagrebačka izložba jugoslavenskog crteža, ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1968, str. 144—146.

D(RAGOSLAV) ĐORĐEVIĆ, Savremeno slikarstvo. Jugoslovenski mozaik, REVOLUZIJA, Beograd, 1968, str. 195.

IRINA SUBOTIĆ, Jugoslavia. Le nuove tendenze artistiche e la nuova generazione, D'ARS, Milano, 1968/69, br. 43—44, str. 68—83.

ZORAN MARKUŠ, Predgovor u katalogu izložbe Arte contemporanea Jugoslava, Montevideo, Santiago de Čile, Antofagasta, 1968/69.

A. ARANDA, (Izložba savremene jugoslovenske umjetnosti), EL MERCURIO, Antofagasta, 22. januar 1969.

ZORAN KRŽIŠNIK, Predgovor u katalogu izložbe Grupa 69, Vila Bled, jun 1969.

NIKO GORŠIĆ, Življene kocke, MLADINA, Ljubljana, 8. jul 1969.

BORIS VIŽINTIN, Predgovor u katalogu izložbe V bienala mladih, MODERNA GALERIJA, Rijeka, jul—avgust 1969.

VLADIMIR MALEKOVIĆ, V bijenale u Rijeci, VJESNIK, Zagreb, 26. avgust 1969.

B. ILİĆ, Velika šansa umetničke kritike, POLITIKA, Beograd, 2. novembar 1969.

JEŠA DENEGRI, IRINA SUBOTIĆ, Arte jugoslava contemporanea. Nuova tendenze, LA BATTANA, Rijeka, 1969, br. 18, str. 152—165.

E. FRY, Predgovor u katalogu izložbe Contemporary art in Yugoslavia, AMERICAN FEDERATION OF ARTS, Njujork, 1969.

ALEKSA ČELEBONOVIC, Predgovor u katalogu izložbe Kritičari su izabrali 1969, GALERIJA KULTURNOG CENTRA, Beograd, januar—februar 1970.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Kritičari su izabrali 1969, GALERIJA KULTURNOG CENTRA, Beograd, januar—februar 1970.

G. BRAJOVIĆ, Najbolji medu najboljima, VEČERNJE NOVOSTI, Beograd, 31. januar 1970.

PAVLE VASIĆ, Kritičari su odabrali..., POLITIKA, Beograd, 7. februar 1970.

S(TEVAN) STANIĆ, Kritičari i dela, BORBA, Beograd, 10. februar 1970.

BORIS PETKOVSKI, Tri karakteristični individualnosti. Izložba na R. Damnjan, R. Reljić i D. Otašević vo Salonot na Muzejot na savremenata umetnost, NOVA MAKEDONIJA, Skoplje, 29. mart 1970.

E(LENA) Ć(VETKOVA), (Vest o izložbi Radomira Damnjanovića-Damnjana u Galeriji svremene umjetnosti), VEČERNJI LIST, Zagreb, 16. septembar 1970.

KOSTA VASILJKOVIĆ, Alternative vidova pojavnosti i stusa umetnosti, UMETNOST, Beograd, oktobar, novembar, decembar 1970, br. 24, str. 5—10.

ŽORŽ BUDAJ, Položaj umetnosti u Jugoslaviji na Beogradskom trijenalnu. (Les Lettres françaises, br. 1343, 15—21. juli 1970), UMETNOST, Beograd, oktobar, novembar, decembar 1970., br. 24, str. 21—22.

PIERRE ROUVE, Trijenale jugoslovenske umetnosti. Postali su savremeni ostajući verni sebi. (Corriere della sera — 26. XI 1970), UMETNOST, Beograd, oktobar, novembar, decembar 1970, br. 24, str. 24.

P. R., Kritičari su izabrali, JUTARNJE NOVOSTI, Beograd, 24. mart 1971.

SRETO BOŠNJAK, Kritičari na delu, KNJIŽEVNE NOVINE, Beograd, 27. mart 1971.

—, Uspeh beogradskih slikara u Nemačkoj. Damnjan i Otašević u Tbingenškoj galeriji, POLITIKA, Beograd, 19. jun 1971.

JEŠA DENEGRI, Možnosti današnje srbske grafike, SINTEZA, Ljubljana, 1971, br. 20, str. 28—31.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Dokumenti o pos-objektnim pojavama u jugoslovenskoj umetnosti 1968—1973, SALON MUZEJA SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, jun—jul 1973.

JEŠA DENEGRI, Tendencije, UMETNOST, Beograd, jul—septembar 1973, br. 35, str. 67.

D(AVOR) MATIČEVIĆ, Aprilski susreti, ČOVJEK I PROSTOR, Zagreb, jul 1973, br. 244, XX, str. 15.

JEŠA DENEGRI, Beografska likovna kronika, SINTEZA, Ljubljana, 1973, br. 2/29, str. 119—121.

M. STOJANOVIĆ, Prilika za avangardne umjetnike, VJESNIK, Zagreb, 18. april 1974.

I. BIARD, Galerie des locataires, FLASH ART, Milano, jun 1974. br. 46/47, str. 80.

JEŠA DENEGRI, Mogućnosti proširenih medija. Povodom III aprilskog susreta, UMETNOST, Beograd, jul—septembar 1974, br. 39, str. 21—24.

JEŠA DENEGRI, Knifer, Kristl, Zanetti, Dimitrijević, Urkom, Damnjan, Todosijević, Galerija Studentskog kul-

turnog centra, UMETNOST, Beograd, oktobar—decembar 1974, br. 40, str. 75—76.

JEŠA DENEGRI, Festival expanded media — Belgrado, NAC, Milano, novembar 1974, br. 11.

JEŠA DENEGRI, Pred jednom novom pojavom: primarno slikarstvo ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1974, br. 21, str. 53—62.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Oblici geometrizma u savremenoj grafici, MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, januar—mart 1975; UMETNOST, Beograd, januar—jun 1975, br. 41—42, str. 45—50.

MILOŠ ARSIĆ, Platno u postkonceptualnoj umetnosti. (Galerija Tribine mladih, Novi Sad, decembar 1974), POLJA, Novi Sad, februar 1975.

IRINA SUBOTIĆ, Jugoslavia, D'ARS AGENCY, Milano, mart—april 1975, br. 73/74.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Aspects '75 — Contemporary yugoslav art, THE RICHARD DEMARCO GALLERY, Edinburg, 27. septembar — 25. oktobar 1975.

E. GAGE, Dramatic and impressive statements from Yugoslavia, SCOTSMAN, Edinburg, 29. septembar 1975.

P. OVERY, Taking a broad view of Yugoslavia, THE TIMES, London, 7. oktobar 1975.

C. OLIVER, Aspects '75 — passepatt, ART GUARDIAN, Edinburg, 9. oktobar 1975.

G. GASTALDELLI, Predgovor u katalogu izložbe Mosaico l'Avanguardia nell' piccolo formato, GALLERIA GASTALDELLI, Milano, novembar 1975.

G. POLITI, Mosaico 1975, FLASH ART, Milano, oktobar—novembar 1975, br. 58/59, str. 66.

DAVOR MATIČEVIĆ, Zagrebačka likovna kronika, SINTEZA, Ljubljana, 1975, br. 33/34/35, str. 154—155.

JEŠA DENEGRI, Oblike dematerijalizacije umetničkega izdelka med mlado beograjsko generacijo, SINTEZA, Ljubljana, 1975, br. 33/34/35, str. 118—120.

JEŠA DENEGRI, Jedan problemski raspon: od minimalnog do konceptualnog slikarstva, ŽIVOT UMJETNOSTI, Zagreb, 1975, br. 22—23, str. 113—119.

JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Radovi na papiru, GALERIJA DOMA OMLADINE, Beograd, mart—aprili 1976.

JEŠA DENEGRI, Radovi na papiru, UMETNOST, Beograd, maj—jun 1976, br. 47, str. 56—57.

BILJANA TOMIC, Predgovor u katalogu izložbe Fotografija kao umetnost, CENTAR ZA FOTOGRAFIJU, FILM I TELEVIZIJU, Zagreb, maj; SALON MUZEJA SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, jun—jul; SALON ROTOVŽ, Maribor, septembar 1976.

FRANC ŠRIMP, Sedemintridesetič beneški bienale. Polimično iskanje, VEČER, Maribor, 29. jul 1976.

TANJA TORBARINA, Utrka ideja, a ne pojedinaca, VJESNIK, Zagreb, 10. avgust 1976.

VLASTIMIR KUSIK, Ispunjeno očekivanje, GLAS SLAVONIJE, Osijek, 11. avgust 1976.

JURE MIKUŽ, Nesporazum ali res prihodnost umetnosti?, NASI RAZGLEDI, Ljubljana, 13. avgust 1976.

ALEKSANDER BASSIN, Novosti ob tradiciji. Oživljen beneški bienale, DELO, Ljubljana, 14. avgust 1976.

DARKO GLAVAN, Od antifašizma do »kulturnoškog rassizma«, VJESNIK U SRIJEDU, Zagreb, 28. avgust 1976.

PRVOSLAV MITIC, Umetnik i publika — dva sveta?, BORBA, Beograd, 28. avgust 1976.

PAVLE VASIĆ, U novom obliku. Pismo iz Venecije, POLITIKA, Beograd, 4. septembar 1976.

ELENA CVETKOVA, Pouka iz Venecije, VEČERNJI LIST, Zagreb, 4. septembar 1976.

STEVAN STANIĆ, U prisustvu Lorke, NIN, Beograd, 5. septembar 1976.

- ZDRAVKO POZNIC, Isjeckana enigma. 37. Venecijanski bijenale, OKO, Zagreb, 9. septembar 1976.
- IRINA SUBOTIC, V međunarodna izložba originalnog crteža, UMETNOST, Beograd, septembar-oktobar 1976, br. 49, str. 21—22, 29.
- JEŠA DENEGRI, Fotografija kao delo umetnika, UMETNOST, Beograd, septembar—oktobar 1976, br. 49, str. 30—37.
- PETER KREĆIĆ, Arhitektura in oblikovanje na beneškem bienalu 76, NAŠI RAZGLEDI, Ljubljana, 26. novembar 1976.
- PAVLE VASIC, Bijenale 76, UMETNOST, Beograd, novembar—decembar 1976, br. 50, str. 14—21.
- JEŠA DENEGRI, Bijenale u Veneciji, UMETNOST, Beograd, novembar—decembar 1976, br. 50, str. 22—35.
- N. BALJKOVIC, Gorgona, PITANJA, Zagreb, 1976, br. 9, str. 66—69.
- JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe, Nowoszenna sztuka Jugosławii, GALERIA WSPOLCZESNA, Warszawa, 1976.
- T. MARIONI, Eastern Europa — real social realism, VISION, Oakland, 1976, br. 2, str. 17—19.
- , Informazioni delle mostre di Milano, Torino, Roma, TRA, Parma, januar 1977, br. 2, str. 5.
- B(OGDAN) TIRNANIĆ, Slika ostaje ista. Povodom trijerala 77, NIN, Beograd, 10. jun 1977.
- S. RISTIĆ, Krug istomišljenika — Gorgona, POLITIKA, Beograd, 15. jun 1977.
- JEŠA DENEGRI, Video jugoslovenskih autora u produkciji galerije Krinzingen. Galerija Studentskog kulturnog centra, UMETNOST, Beograd, jul—avgust 1977, br. 54, str. 85.
- JEŠA DENEGRI, La situazione Jugoslava, DATA, Milano, jul—septembar 1977, br. 27, str. 40—43.
- JEŠA DENEGRI, Za strategiju direktnih uključivanja, UMETNOST, Beograd, septembar—oktobar 1977, br. 55, str. 42—45.
- PEDA MILOSAVLJEVIĆ, Trijenale — 77. Svetska kriza umetničke avangarde, NIN, Beograd, 9. oktobar 1977.
- JEŠA DENEGRI, Širenje tendencije primarnog slikarstva, POLJA, Novi Sad, novembar 1977, br. 225, str. 22—23.
- JEŠA DENEGRI, Beograjska likovna kronika, SINTEZA, Ljubljana, 1977, br. 38/39/40, str. 148—152.
- VLADAN RADOVANOVIĆ, Peti beogradski trijenal jugoslovenske umetnosti, UMETNOST, Beograd, januar—februar 1978, br. 57, str. 5—21.
- JASNA TIJARDOVIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Plakati, radovi umetnika, SALON MUZEJA SAVREMENE UMETNOSTI, Beograd, mart 1978.
- JEŠA DENEGRI, Plakati/radovi umjetnika, OKO, Zagreb, 6. april 1978.
- JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Mape grafika u izdanju galerije »Srećna nova umetnost«, STUDENSKI KULTURNI CENTAR, Beograd, maj; STUDIO SAVREMENE UMJETNOSTI, Zagreb, 1978.
- JEŠA DENEGRI, Plakati — radovi umetnika, UMETNOST, Beograd, maj—jun 1978, br. 59, str. 61.
- JEŠA DENEGRI, Problemi umjetničke prakse posljednjeg decenija, Nova umjetnička praksa 1966—1978, GALERIJA SAVREMENE UMJETNOSTI, Zagreb, 28. septembar — 22. oktobar 1978, str. 5—13.
- JEŠA DENEGRI, Grafičke mape u izdanju Galerije »Srećna nova umetnost«, UMETNOST, Beograd, septembar — decembar 1978, br. 61/62, str. 84.
- M(ARIJAN) SUSOVSKI, Video u Jugoslaviji, SPOT, Zagreb, 1978, br. 10, str. 7—9.
- A. KEPINSKA, Predgovor u katalogu izložbe Miedzynarodowe triennale rysunku, MUZEUM ARCHITEKTURY, Wroclaw, 1978.
- JEŠA DENEGRI, Beograjska likovna kronika (maj—oktobar 1976), SINTEZA, Ljubljana, mart 1978, br. 41/42, str. 130—131.
- , 10 years styling autumn, EDITOR PAUL KAUFMAN, Grac, 1978, str. 171.
- JEŠA DENEGRI, Tri istorijske etape — srođni vidovi umetničkog ponašanja. Grupa OHÖ; Nova umetnička praksa 1966—1978, UMETNOST, Beograd, maj—jun 1979, br. 65, str. 33—48.
- BOŽENA KOWALSKA, Rysunek-dzisiaj. »Sztuka«, nr. 5. Wroclaw, 1978. The press about International drawing triennale — Wroclaw, 1978.
- W. I., Werte jugoslavischer avantgardisten in der kunsthalle, SCHWABISCHES TAGBLATT, Tübingen, 6. septembar 1979.
- JEŠA DENEGRI, Fotografija kao dokument o ponašanju umjetnika. Predgovor u katalogu izložbe IX jesenji salon, IZLOŽBENI SALON DOMA KULTURE, Banja Luka, 20. novembar — 10. decembar 1979.
- JEŠA DENEGRI, Beograjska likovna kronika, SINTEZA, Ljubljana, 1979/80, br. 47/48/49, str. 147.
- M. KOŽELJ, Rekapitulacija novog slikarstva, STUDENTSKI LIST, Zagreb, 23. maj 1980.
- BILJANA TOMIĆ, Camere incantate-espansione dell'immagine, PALLAZZO REALE, Milano, 15 maj — 15. jun 1980, str. 170.
- ZVONKO MAKOVIC, O novom slikarstvu, novim pojавama i kojećem drugom ili obračun jedne Marinelle s izložbom koju nije vidjela, OKO, Zagreb, 12—16. jun 1980, br. 215 (VII), str. 4, 8.
- JEŠA DENEGRI, Predgovor u katalogu izložbe Slika—slika, GALERIJA 45, Beograd, jun 1980.
- , Appuntamenti alla Biennale di Venezia 1980, ARTE-CULTURA, Milano, oktobar 1980, br. 8, str. 8.
- JEŠA DENEGRI, Beograjska likovna kronika. Fotografija — video — film, SINTEZA, Ljubljana, 1980, br. 50/51/52, str. 143.
- D(AVOR) MATICEVIC, Zagrebačka likovna kronika, SINTEZA, Ljubljana, 1980, br. 50/51/52, str. 146.
- JEŠA DENEGRI, Začarane sobe, OKO, Zagreb, 8. januar 1981, str. 19.
- T. ŠKLOPAN.: Studio, br. 890. br. 890. 25—4—1981, Zagreb, JOSIP ŠKUNCA.: Preispitivanje postupka, Vjesnik, 29—4—1981, str. 17.
- ŽELJKO KIPKE: Geto, Studentski list, 1—5—1981, Zagreb.
- GIORGIO DI GENOVA.: Come animare un deserto con »deserto«, L'Umanità, 10 ottobre 1981,
- ŽELimir KOŠČEVIĆ.: Sedamdesete godine, ŽIVOT UMJETNOSTI, br. 31, 1981. str. 21. Zagreb.
- LJILJANA SIMIĆ, Predgovor u katalogu izložbe Neki vidovi jugoslovenskog crteža sedamdesetih godina, GALERIJA-LEGAT MILICE ZORIĆ I RODOLJUBA ČOLAKOVICA, Beograd, jun—avgust; UNIVERSITY ART GALLERY — STATE UNIVERSITY OF NEW YORK ART ALBANY, Olbani, 23. oktobar — 23. novembar 1981.
- V. HOLOVKA, Jugoslavenski umetnici na sidnejskom bijenalu, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 9. april 1982.
- MIRJANA ŽIVKOVIĆ, Smotra moderne umetnosti. (Bijenale savremene svetske umetnosti — Australija), POLITIKA, Beograd, 12. maj 1982.
- M(ARIJAN) SUSOVSKI, Premošćene razdaljine, DANAS, Zagreb, 25. maj 1982.
- , Video art. III festival international d'art video, PERMANENTNI BILTEN GALERIJE FLAVIANA, Lokarno-Ascona, 6—15. avgust 1982.
- V. FAGONE, Il video nell'arte contemporanea, Lokarno, 1982, str. 65.

- F. LEGROTTAGLIE, *L'arte in Italia e il fronte della critica*, ED. SHENA, Fasano, 1982.
- M. V.: *Novi galerijski prostor*, Samostalna izložba Rado-mira Damnjana u galeriji Sebastijan — Beograd, Politika, 16—12—1982, Beograd
- ZORAN MARKUŠ.: *Izvan konvencija*, izložba u galeriji Se-bastijan, Beograd. 14—1—1983, Borba.
- Z. K.: *TV Revija*, Ponovo u Beogradu, 28—1—1983, Beo-grad
- ZVONKO MAKOVIĆ.: *Nultni stupanj slike*, Danas, 8—2—1983, Zagreb.
- Omladinske novine.: *VIDEO*, 16—10—1983.
- DAVOR MATIČEVIĆ.: *Alternativa ili tabu*, video-umjetnost suprotnost mediju televizije, Danas, 18—10—1983, Zagreb.
- Studio.: *VIDEO*, 22—10—1983, Studio, Zagreb.
- MARIA GRAZIA MATTEI.: *Tempo di video-arte*, Zoom, nov. 1983, str. 18, Milano.
- DALIBOR MARTINIS.: *Veni, vidi, video*, C. D. 83. Danas, 1983, Zagreb.
- MILOŠ ŽLATIC.: *Pubertet jednog besmrtnika*, video. Bor-ba, oktobar 1983, Beograd.
- Schwabisches Tagblatt.: *Ausstellungen in Baden-Würt-temberg*, galerie Studio D, Radomir Damnjan, 14—5—1985, Tübingen.
- Schwabisches Tagblatt.: *Desillusionierte Flaschen*, Tübin-gen Cronik, 20—5—1985, Tübingen. intervju.

INTERVJUI

- Jedan trenutak sa... devetoricom mladih. Devet slikara — devet odgovara, NIN, Beograd, 20. april 1958.
- DRAGAN BABIĆ, Nisam za program. Razgovor sa sli-karom Radomirom Damnjanom, BEOGRADSKA NEDELJA, Beograd, 30. septembar 1962.
- ĐORĐE KADIJEVIĆ, Damnjan. Razgovor sa dobitnikom nagrade za slikarstvo na Bijenalu u Sao Paolu, VIDICI, Beograd, novembar—decembar 1963.
- MIHAJLO BLEČIĆ, Živeti unapred. Razgovor sa Rado-mirom Damnjanovićem-Damnjanom ovogodišnjim dobit-nikom Oktobarske nagrade za slikarstvo, NIN, Beograd, 18. oktobar 1964.
- M. BEĆKOVIĆ, Ovoga puta razgovaramo sa Radomirom Damnjanom, JEŽ, Beograd, 11. februar 1966.
- M. VLAJIĆ, Slike budućnosti, MLADOST, Beograd, 20. april 1966.
- JERKO DENEGRI, Razgovor sa umetnikom (u katalogu samostalne izložbe), GALERIJA SUVREMENE UMJETNÖ-STI, Zagreb, 26. april — 15. maj 1966.
- D. P., Još učim da crtam, POLITIKA EKSPRES, Beograd, 9. januar 1968.
- DUNJA BLAŽEVIĆ, Razgovor sa umetnikom (u katalo-gu samostalne izložbe), UMETNIČKA GALERIJA, Niš, 22. maj — 7. jun 1968.
- M. VI. Flaša deo života, razgovor s povodom, Novosti, 27-12-1982, Beograd

KATALOG

SLIKE

1. KALEMEGDAN, 1955.
ulje na platnu, 63×95 cm
sign. dl: R. Damnjan. 1955. (ćir)
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
2. PEŠČANA OBALA, 1958.
ulje na platnu, 37,5×120 cm
sign. gd: Damnjan 1958. god.
BGD
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
3. ASOCIJACIJA POTONULOG
GRADA, 1959.
ulje na platnu, 100×101 cm
sign. dd: R. Damnjan 1959. Beo-
grad.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
4. PEŠČANA OBALA, 1959.
ulje na platnu, 38×44 cm
sign. d. sr. R. Damnjan. 1959.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
5. PEŠČANA OBALA, 1960.
ulje na platnu, 70×70 cm
sign. d. d. R. Damnjan. 1960.
vl. Miki Raković, Beograd
6. KABINE NA PEŠČANOJ
OBALI, 1961.
ulje na platnu, 140×200 cm
sign. dd: R. Damnjan 1961.
vl. Miki Raković, Beograd
7. BELO I PLAVO, 1961.
ulje na platnu, 159×139 cm
sign. dd: Radomir Damnjan.
1961. (ćir)
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
8. SLIKA, 1961.
ulje na platnu, 100×100 cm
bez sign.
vl. Narodni muzej — legat
dr Jakova Smodlake, Beograd
9. BUKET, 1961.
ulje na platnu, 105×75 cm
sign. dd: R. Damnjan. 1961.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
10. BUKET, 1961.
ulje na platnu, 105×75 cm
sign. dd: R. Damnjan. 1961.
vl. Andreja Damnjanović, Beograd
11. KABINE NA PEŠČANOJ
OBALI, 1961—62.
ulje na platnu, 200×140 cm
sign. dl: R. Damnjan 1961—62.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
12. BUKET SA VISKOM, 1962.
ulje na platnu, 105×75 cm
sign. dd: R. Damnjan. 1962.
vl. autor
13. PEŠČANA OBALA SA
KABINAMA, 1962.
ulje na platnu, 70×90 cm
sign. dd: R. Damnjan 1962.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
14. ELEMENTI I PROSTOR,
1961—62.
ulje na platnu, 142×256 cm
sign. dd: R. Damnjan
vl. Dom omladine, Beograd
15. PEŠČANA OBALA, 1962—63.
ulje na platnu, 140×200 cm
bez sign.
vl. Miki Raković, Beograd
16. KABINE NA PEŠČANOJ
OBALI, 1963.
ulje na platnu, 100×120 cm
sign. d. sr. Damnjan (ćir)
vl. Miša Živančević, Beograd
17. ELEMENTI U PROSTORU, 1963.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
18. ELEMENTI U PROSTORU, 1963.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
19. CRVENI ELEMENT, 1964.
ulje na platnu, 96,5×71,5 cm
sign. gd: R. Damnjan. 1964.
vl. Aleksa Čelebonović, Beograd
20. OBJEKT SA CRVENIM
TAČKAMA I PLAVIM KRUGOM,
1964.
ulje na platnu, 106×78,5 cm
sign. gd: R. Damnjan. 1964.
vl. Srebreško Stojčić, Beograd
21. SLIKA, 1965.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez sign.
vl. Narodni muzej — legat
dr Jakova Smodlake, Beograd
22. MOJE BELO JUTRO, 1965.
bez sign.
ulje na platnu, 200×140 cm
vl. Miki Raković, Beograd
23. SEĆANJE NA MEDITERAN,
1965.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez sign.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd

24. SLIKA, 1965.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez. sign.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
25. VELIKA SLIKA, 1965.
ulje na platnu, 255×145 cm
bez. sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
26. SLIKA VIII, 1965.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez. sign.
vl. Boda Marković, Beograd
27. VELIKA SLIKA, 1965.
ulje na platnu, 250×140 cm
bez. sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
28. PLAVI KRUG, 1965.
ulje na platnu, 145×145 cm
bez sign.
vl. autor
29. CRVENI KRUG, 1965.
ulje na platnu, 145×145 cm
bez. sign.
vl. Biljana Tomić, Beograd
30. SIVI KRUG, 1965.
ulje na platnu, 145×145 cm
bez. sign.
vl. Dragan Lazarević, Novi
Beograd
31. KABINE NA PEŠČANOJ
OBALI, 1966.
ulje na platnu, 120×180 cm
bez sign.
vl. Narodni muzej — legat
dr Jakova Smoljake, Beograd
32. UPOREDNI ELEMENTI, 1966.
ulje na platnu, 100×120 cm
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
33. OBJEKT PROSTORA, 1966.
ulje na platnu, 190×136 cm
bez sign.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
34. DEJSTVO DIJAGONALNOG
OBJEKTA, 1966.
ulje na platnu, 140×120 cm
bez sign.
vl. Miki Raković, Beograd
35. MOJE BELO JUTRO II, 1967.
ulje na platnu, 190×126 cm
bez sign.
vl. Narodni muzej — legat
dr Jakova Smoljake, Beograd
36. MOJE BELO JUTRO III, 1967.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez sign.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
37. KOMPARATIVNI ELEMENTI,
1968.
ulje na platnu, 140,5×200 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
38. OGRANIČENI PROSTOR, 1968.
ulje na platnu, 140×140 cm
bez sign.
vl. autor
39. OBJEKT, 1968.
akril na platnu, 180×180 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
40. ROZE PAKET, 1968.
akril na platnu, 180×180 cm
bez sign.
vl. Miki Raković, Beograd
41. CRVENA SLIKA, 1968.
akril na platnu, 65×80 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
42. MALA SLIKA, 1968.
akril na platnu, 75×105 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
43. SILKA, 1968.
akril na platnu, 90×80 cm
bez sign.
vl. autor
44. SLIKA, 1968.
akril na platnu, 90×125 cm
bez sign.
vl. autor
45. SLIKA, 1968.
akril na platnu, 90×80 cm
bez sign.
vl. autor
46. ŽUTA SLIKA, 1968.
ulje na platnu, 64×80 cm
bez sign.
vl. Narodni muzej — legat
dr Jakova Smoljake, Beograd
47. SLIKA, 1969.
ulje na platnu, 140×140 cm
bez sign.
vl. autor
48. SLIKA 1969.
ulje na platnu, 140×200 cm
bez sign.
vl. autor
49. SLIKA 1, 1969.
ulje na platnu, 160×140 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
50. SLIKA, 1969.
ulje na platnu, 140×160 cm
bez sign.
vl. Irina Subotić, Beograd
51. RUŽIČASTA SLIKA, 1969.
ulje na platnu, 140×140 cm
bez sign.
vl. Miša Živančević, Beograd
52. ŽUTA SLIKA, 1969.
ulje na platnu, 140×160 cm
bez sign.
vl. Galerija suvremene
umjetnosti Zagreb
53. PLAVA SLIKA, 1969.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez sign.
vl. Galerija suvremene
umjetnosti, Zagreb
54. PLAVA SLIKA, 1969.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez sign.
vl. Muzej na sovremenata
umetnost, Skopje
55. SLIKA, 1970.
ulje na platnu, 200×210 cm
bez sign.
vl. Muzej savremene umetnosti
Beograd
56. SLIKA, 1970.
ulje na platnu, 200×210 cm
bez sign.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
57. DEZINFORMACIJA, 1972.
ulje na platnu, 90×140,5 cm
bez sign.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
58. DEZINFORMACIJA, 1973.
ulje i olovka na platnu,
122×196 cm
bez sign.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
59. YELLOW, 1973.
akril na platnu, 140×140 cm
bez sign.
vl. autor Željko Krištović,
Zagreb
60. DEZINFORMACIJA
PLAVO, CRVENO, ŽUTO, 1973.
akril na platnu, 135×135 cm
bez sign.
vl. autor

61. DEZINFORMACIJA, 1973.
akril na platnu, 140×140 cm
bez sign.
vl. Dunja Blažević, Beograd
62. DEZINFORMACIJA, 1973.
akril na platnu, 119,5×144,5 cm
bez sign.
vl. autor
63. DEZINFORMACIJA, 1973.
olovka i ulje na platnu,
122×196 cm
bez sign.
vl. autor
64. SLIKA NA KANAPU, 1973.
akril na kanapu, 150×250 cm
bez sign.
vl. autor
65. SLIKA NA KANAPU, 1973.
akril na kanapu, 150×150 cm
bez sign.
vl. autor
66. SLIKA, 1973.
akril na platnu, 126×200 cm
sig. dd: R. Damnjan. 1973.
vl. autor
67. PLAVA SLIKA, 1973.
akril na platnu, 140×200 cm
bez sign.
vl. autor
68. ŽUTA SLIKA, 1973.
akril na platnu, 122×200 cm
sig. dd: R. Damnjan. 1973.
vl. autor
69. SLIKA, 1974.
akril na platnu, 144×300 cm
bez sign.
vl. autor
70. DEZINFORMACIJA — GREEN
WHITE, BLACK, 1975.
akril na platnu, 40×40 cm
(tri puta)
bez sign.
vl. Miki Raković, Beograd
71. ČETIRI ŽUTE — FOUR
YELLOW, 1975.
akril na platnu, 144×294 cm
sig. dd: D. Damnjan. 1975.
vl. autor
72. TRE VIOLA, 1975.
akril na platnu, 108×200 cm
sig. dd: R. Damnjan. 1975.
vl. autor
73. TRI PLAVE — THREE BLUE,
1975.
akril na platnu, 101×400 cm
sig. dd: R. Damnjan. 1975.
vl. autor
74. SLIKA, 1975.
akril na platnu, 139×250 cm
sign. dd: R. Damnjan. 1975.
vl. autor
75. SLIKA, 1975.
akril na platnu, 140×250 cm
sign. dd: R. Damnjan. 1975.
vl. autor
76. VERDE DAMNjan — 1936, 1975.
platno, akril, okvir, 61×75 cm
sign.
vl. autor
77. DUE QUADRI DI DAMNjan
DEL 1969, 1975.
platno, akril, okvir, 75×61 cm
sign.
vl. autor
78. QUADRO ROSSO DI DAMNjan
DEL 1972, 1975.
platno, akril, okvir, 75×61 cm
sign.
vl. autor
79. SLIKA, 1975.
platno, kanap, akril, okvir,
61×75 cm
bez sign.
vl. autor
80. DEZINFORMACIJA — BIANCO,
1975.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. autor
81. DEZINFORMACIJA — VERDE,
1975.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. autor
82. DEZINFORMACIJA — ROSSO,
1975.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. autor
83. DEZINFORMACIJA — GRIGIO,
1975.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. autor
84. DEZINFORMACIJA,
ZELENO-ŽUTO-CRVENO, 1975.
ulje na platnu,
80×(40×30×60) cm
bez sign.
vl. autor
85. DEZINFORMACIJA — BLU, 1976.
ulje na platnu, 80×80 cm
bez sign.
vl. autor
86. LA PISCINA E I PALLONI DI
CARLO CARRA, 1917, 1976.
pastel u boji, 68×48 cm
sign. na pečatu, R. Damnjan
1976.
vl. Miki Raković, Beograd
87. UN FALSO DE CHIRICO —
LE MUSE INQUIETANTI
ulje na platnu, 105×75 cm
sign. na pečatu, R. Damnjan
1975.
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
88. UN FALSO DE CHIRICO —
INTERRO METAFISICO CON
GRANDE FABRICA, 1916, 1976.
ulje na platnu, 125×90 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Miki Raković, Beograd
89. UN FALSO CARRA — MADRE
E FIGLIO, 1917, 1976.
ulje na platnu, 72×61 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Miki Raković, Beograd
90. UN FALSO DE CHIRICO, IL
GRANDE METAFISICO, 1976.
ulje na platnu, 126×81 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Aleksandar Sekulić, Beograd
91. UN FALSO DE CHIRICO —
IL PROFETA, 1915, 1976.
ulje na platnu, 90×70 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Vukman Čović, Beograd
92. UN FALSO DE CHIRICO — IL
DUETTO, 1915, 1976.
ulje na platnu, 89×63 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Vesna Andelković
93. UN FALSO DE CHIRICO — LE
REVE DE TOBIE, 1917, 1976.
ulje na platnu, 61×74 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Aleksandar Sekulić, Beograd
94. UN FALSO CARRA —
IL PINO SUL MARE, 1921, 1976.
ulje na platnu, 56×70 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Aleksandar Sekulić, Beograd
95. UN FALSO CARRA —
GENTILUOMO UBRIACO, 1916,
1976.
ulje na platnu, 70×50 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Miki Raković, Beograd

96. TRI ZELENE, 1977.
akril na platnu, 224×148 cm
sign. dd: R. Damnjan 1977.
vl. autor
97. DVE LJUBIČASTE, 1977.
akril na platnu, 223×150 cm
sign. dd: R. Damnjan 1977.
vl. autor
98. DVE ŽUTE, 1977.
akril na platnu, 225×147 cm
sign. dd: R. Damnjan 1977.
vl. autor
99. ZELENO, 1977.
akril na platnu, 227×148 cm
sign. dd: R. Damnjan 1977.
vl. autor
100. DVE CRVENE, 1978.
akril na platnu, 245×155 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
101. TRI PLAVE, 1978.
akril na platnu, 155×493 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
102. PLAVO, 1978.
akril na platnu, 244×155 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
103. TRI CRVENE, 1978.
akril na platnu, 244×155 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
104. TRI PLAVE, 1978.
akril na platnu, 253×155 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
105. DVE ŽUTE, 1978.
akril na platnu, 247×156 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
106. TRI ZELENE, 1978.
akril na platnu, 250×155 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
107. DUE GRIGI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
108. CINQUE BIANCHI, 1978.
akril na platnu, 225×149 cm
sign. dd: R. Damnjan 1978.
vl. autor
109. TRE MARRONI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
110. QUATTRO GIALLI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
111. TRE BLU, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
112. DUE AZZURI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
113. TRE ARANCIONI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
114. ROSSO LUCIDO, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
115. TRE ROSSI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
116. DUE VERDI, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
117. TRE VIOLA, 1978.
akril na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
118. QUATTRO ROSA, 1978.
akril na platnu, 67×60 cm
bez sign.
vl. autor
119. BLU, 1979.
akril na platnu, 223×152 cm
sign. dd: R. Damnjan. 1979.
vl. autor
120. TRE ROSA, 1979.
akril na platnu, 221×148 cm
sign. dd: R. Damnjan
vl. autor
121. BIANCO, 1979.
akril na platnu, 232×152 cm
sign. dd: R. Damnjan 1979.
vl. autor
122. NERO, 1979.
akril na platnu, 232×152 cm
sign. dd: R. Damnjan 1979.
vl. autor
123. SLIKA, 1981.
ulje na platnu, 140×200 cm
bez sign.
vl. autor
124. SLIKA, 1981.
ulje na platnu, 140×200 cm
bez sign.
vl. autor
125. SLIKA, 1982.
ulje na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
126. SLIKA, 1982.
ulje na platnu, 140×200 cm
bez sign.
vl. autor
127. SLIKA, 1983.
ulje na platnu, 50×61 cm
bez sign.
vl. autor
128. SLIKA, 1983.
ulje na platnu, 140×140 cm
bez sign.
vl. Miki Raković, Beograd
129. SLIKA, 1983.
ulje na platnu, 200×140 cm
bez sign.
vl. autor
130. SLIKA, 1984.
ulje na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
131. SLIKA, 1984.
ulje na platnu, 144×300 cm
bez sign.
vl. autor
132. SLIKA, 1984.
ulje na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
133. SLIKA, 1984.
ulje na platnu, 130×130 cm
bez sign.
vl. Pavle Ugrinov, Beograd
134. SLIKA, 1985.
ulje na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
135. SLIKA, 1985.
ulje na platnu, 60×60 cm
bez sign.
vl. autor
136. SLIKA, 1985.
ulje na platnu, $125,5 \times 90$ cm
bez sign.
vl. autor
137. SLIKA, 1985—86.
ulje na platnu, 144×300 cm
bez sign.
vl. autor

FOTO-RADOVI

138. U ČAST SOVJETSKE AVANGARDE, 1972—73.
crteži 50×70 cm i deset crno-belih fotografija,
svaka 40×29 cm
vlasnik fotografija Galerija savremene umjetnosti, Zagreb
139. DEZINFORMACIJA, 1973.
tekst, crno-bela fotografija,
 103×93 cm
vl. autor
140. VREME 1863—1916—1922—1933—
—1938—1946—1949—1974, 1974.
tekst, 6 crno-belih fotografija,
svaka 40×29 cm
vl. Neue Galerie, Graz
141. DEVET PUTA DAMNjan, 1975.
tekst, 9 crno-belih fotografija,
svaka 41×33 cm
vl. Neue Galerie, Graz
142. KAO ŠTO NA OVOJ CRTI
NEMA NI POČETKA NI KRAJA,
POKUŠAJTE JOŠ JEDNOM
DA SE SUOĆITE SA SAMIM
SOBOM, 1976.
crno-bela fotografija, 93×130 cm
vl. autor
143. NIČEG SUVIŠNOG U
LJUDSKOM DUHU, 1976.
tekst, dva puta po 16
fotografija, 40×30 cm svaka
vl. autor
144. SAMO NASTAVITE, VAŠ ŽIVOT
JE PERSPEKTIVAN, 1976.
fotografija, tekst, 93×130 cm
vl. Ješa Denegri, Beograd
145. MAJKE, SPASAVAJTE SVOJU
DECU OD KAPITALIZMA,
crno-bela fotografija, $98 \times 96,5$ cm
vl. autor
146. MRTVA PRIRODA S FLAŠAMA,
1979.
fotografija u boji, 48×61 cm
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd
147. MRTVA PRIRODA S FLAŠAMA,
1979.
četiri fotografije u boji, svaka
 48×61 cm
vl. autor
148. DESET AUTOPORTRETA, 1979.
deset fotografija u boji, svaka
 41×40 cm
vl. Dragoslav Damnjanović,
Beograd

INTERVENCIJE

149. INTERVENCIJA, I—IV, 1974.
crtež tušem na formularu,
 $29 \times 36,5$ cm
vl. autor
150. OVO JE DELO OD PROVERENE
UMETNIČKE VREDNOSTI, 1976.
tuš i pečat na papiru,
 50×70 cm svaki
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
151. MRTVA PRIRODA S FLAŠAMA,
1980.
akril na staklu, platno,
 137×190 cm
vl. autor
152. VELIKA MRTVA PRIRODA
S FLAŠAMA, 1980.
akril na staklu, platno,
 137×190 cm
vl. Galerija savremene
umjetnosti, Zagreb
153. MRTVA PRIRODA SA 37 FLAŠA,
1980.
akril na staklu, platno,
 103×197 cm
vl. autor
154. JA SAM SAVRŠENI REZULTAT
ORIGINALNOG ODNOSA SA
DOMOVINOM, 1980.
ulje na drvetu i metalu,
 $36 \times 46,5 \times 30$ cm
vl. Srebenko Stojčić, Beograd
155. MRTVA PRIRODA S FLAŠAMA,
1981.
akril na staklu, platno,
 133×187 cm
vl. autor
156. MRTVA PRIRODA S FLAŠAMA,
1981.
ulje na staklu i drvetu,
sign. d: Radomir Damnjan.
1981. Mi.
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd
157. MRTVA PRIRODA S FLAŠAMA,
1981.
ulje na drvetu i staklu, $57 \times 75 \times$
 $\times 20$ cm
vl. autor
158. VELIKA MRTVA PRIRODA S
FLAŠAMA, 1986.
ulje na staklu i drvetu,
 $130 \times 250 \times 150$ cm
bez sign. realizacija M. Raković
— R. Damnjan
vl. Raković, Beograd

PROJEKCIJE — FILM

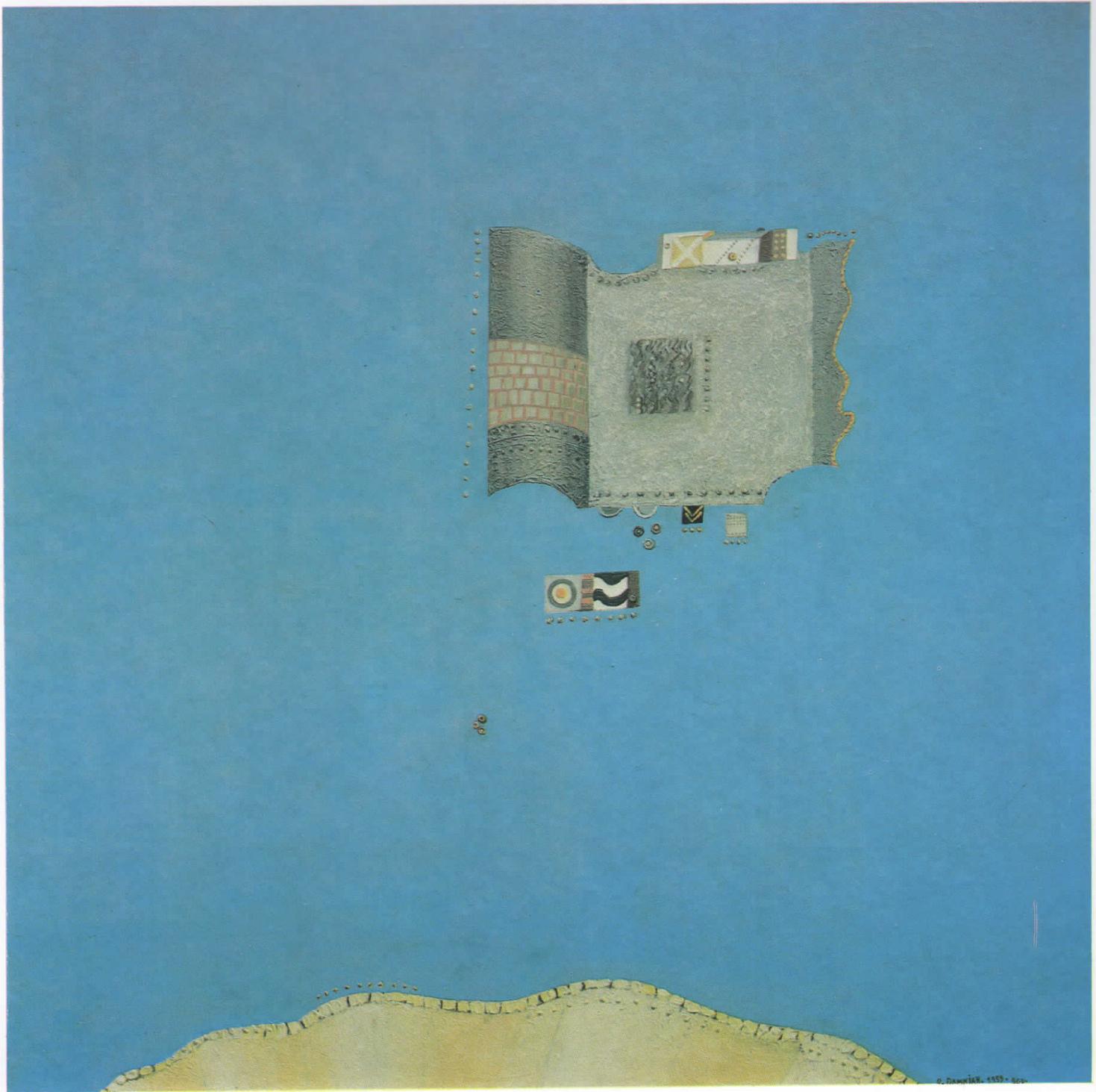
159. ČOVEK OD NOVINA ILI
MOGUĆNOST KOMUNIKACIJE,
1973.
8 mm, crno-beli, bez zvuka,
3 minute

VIDEO

160. IDENTITET — DESTRUKEJA
KNJIGA MARXA, HEGELA I
BIBLIJE, 1975.
161. SVAKODNEVNI RITUAL
PIJENJA KAFE, 1976.
162. MRLJA U PROSTORU ILI
POLOŽAJ JEDINKE U
DRUŠTVU, 1976.
163. ČITANJE MARXA, HEGELA I
BIBLIJE U SVETLOST ŠIBICA,
1976.
164. ČITANJE ISTOG TEKSTA, 1976.
165. KRETANJE KAO OPSTA
POTREBA, 1977.
166. REVOLUCIJA KAO IGRA
MANJINE, 1977.
167. OD RADA KA STVARALAŠTVU,
1977.

REPRODUKCIJE

Asocijacija potonulog grada, 1959.
ulje na platnu,
100×101 cm
vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

Belo i plavo, 1961.
ulje na platnu,
159×139 cm
vl. Muzej savremene umetnosti,
Beograd

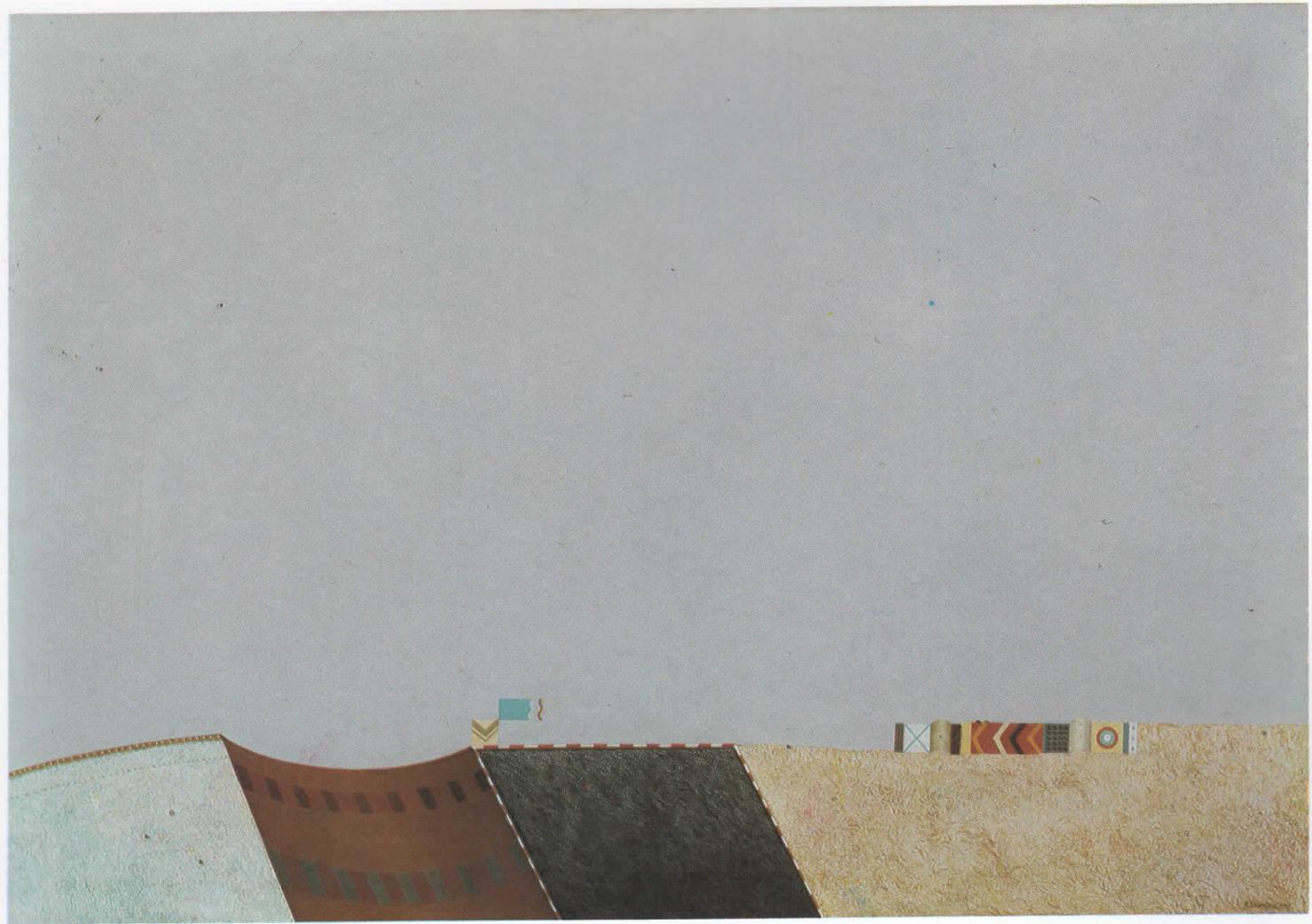

Elementi u prostoru, 1963.

ulje na platnu

80×80 cm

vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

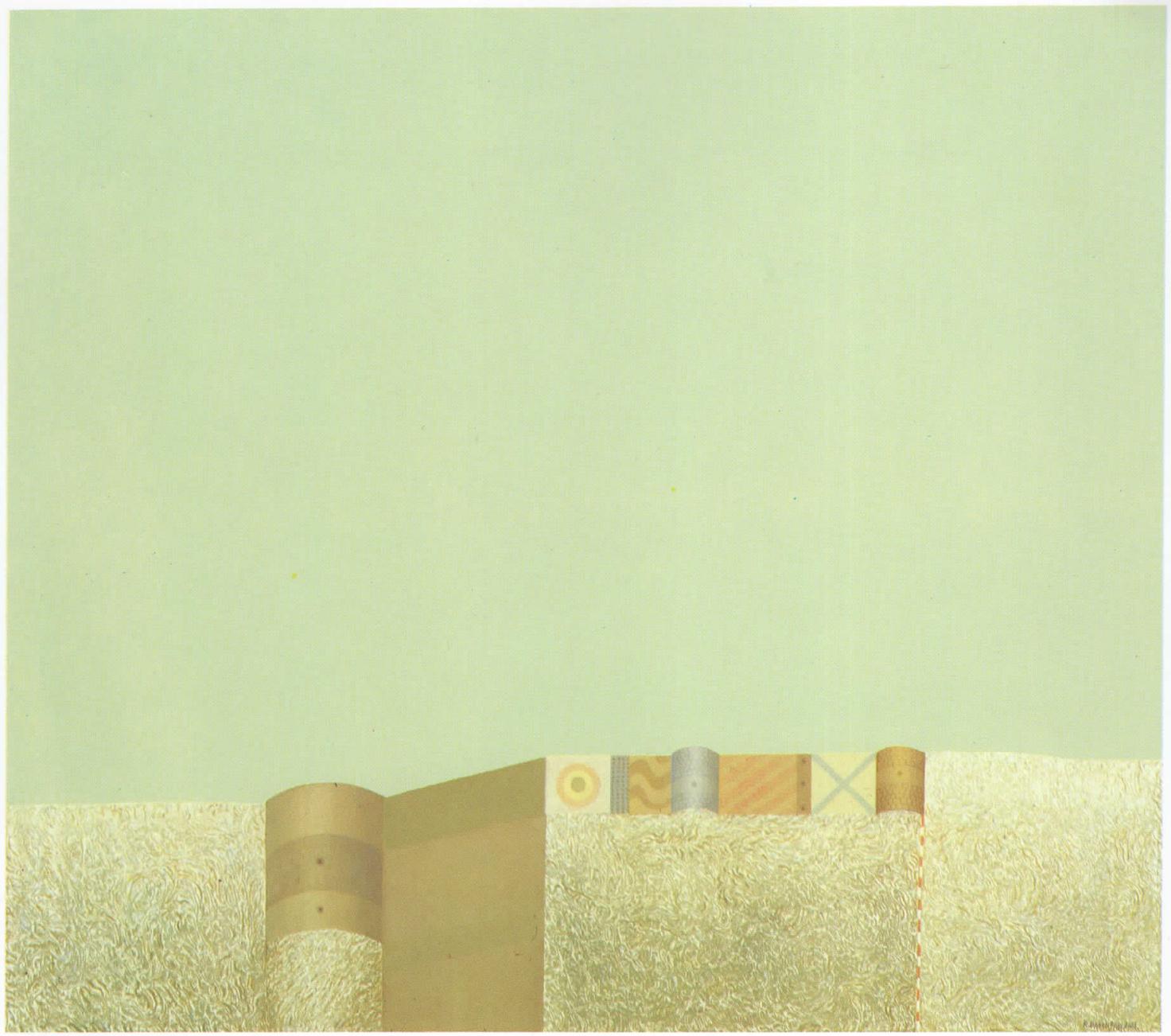

Kabine na peščanoj obali, 1962.

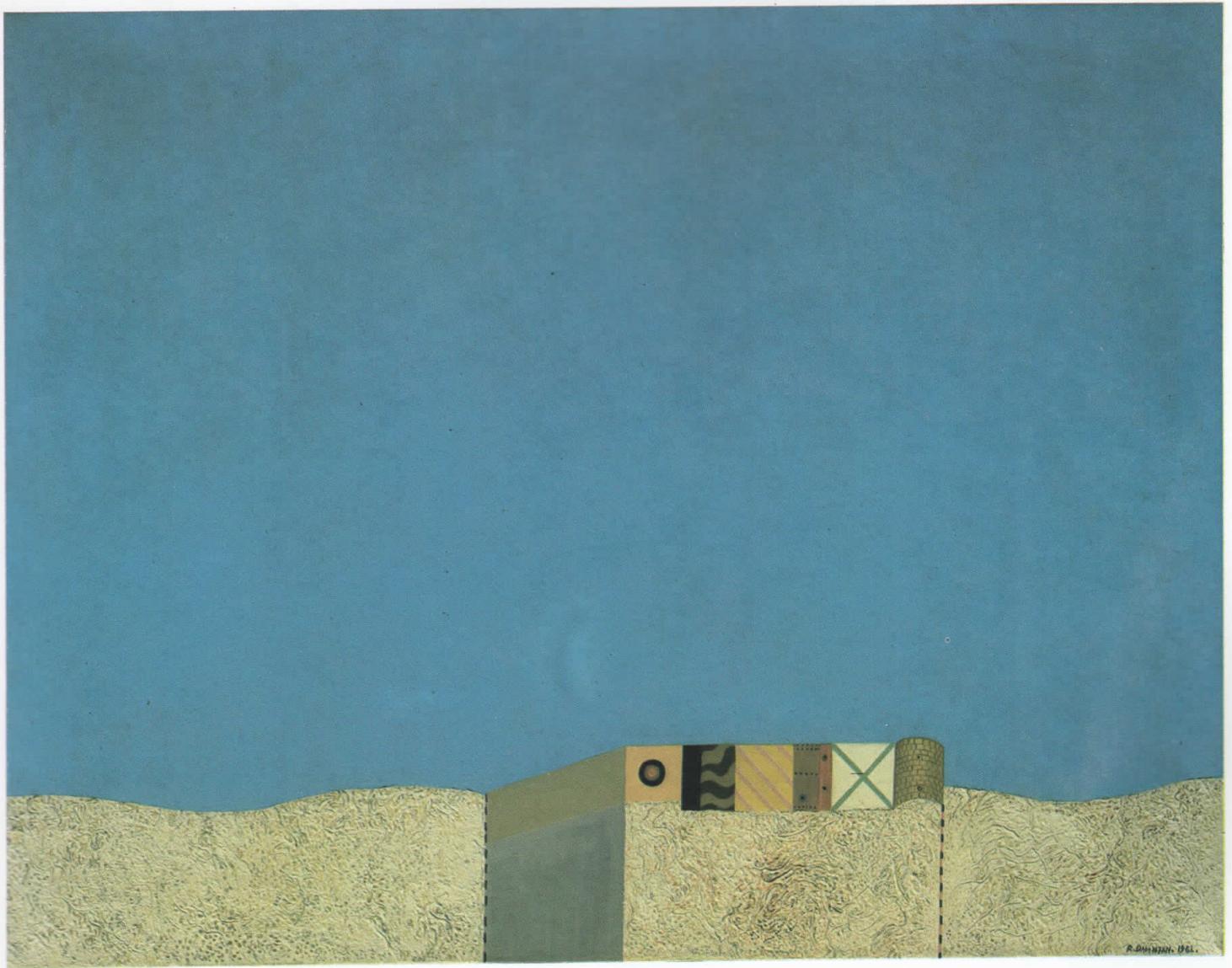
ulje na platnu

140×200 cm

vl. M. Raković, Beograd

Peščana obala, 1962.
ulje na platnu
80×90 cm
vl. Mersad Berber, Sarajevo

Peščana obala sa kabinama, 1962.

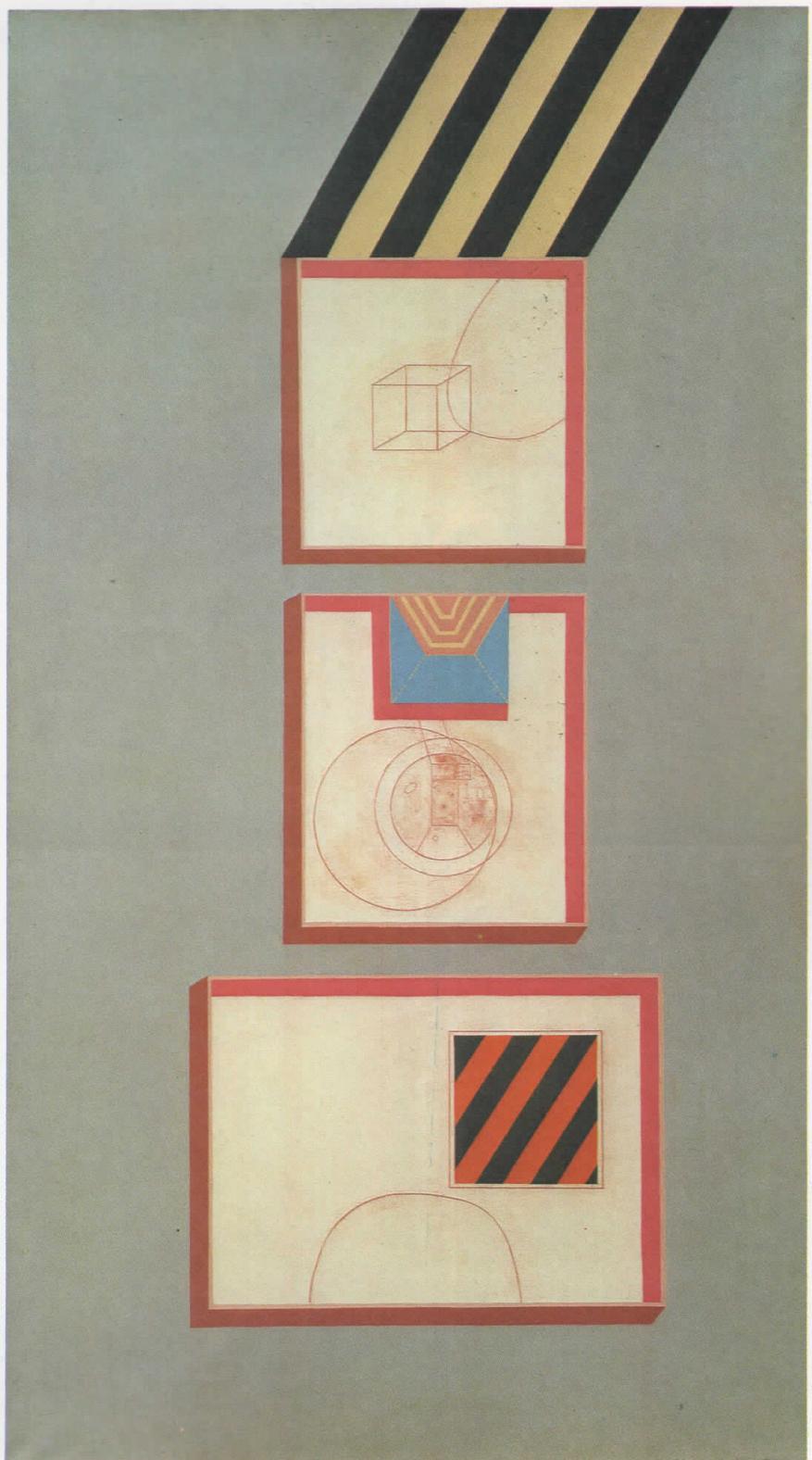
ulje na platnu

70×90 cm

vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

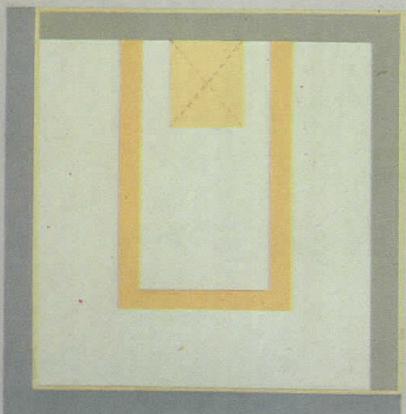
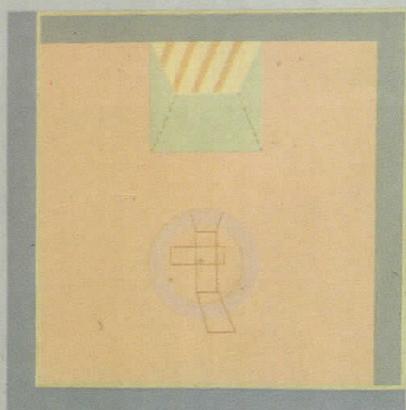
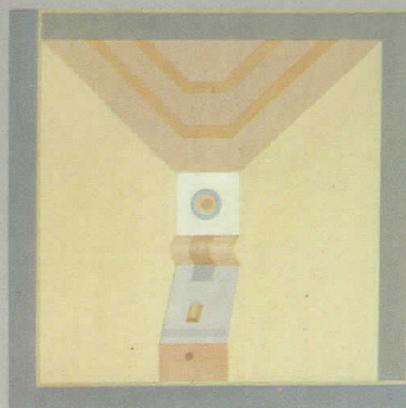
Buket, 1961.
ulje na platnu
75×105 cm
vl. Andreja Damnjanović, Beograd

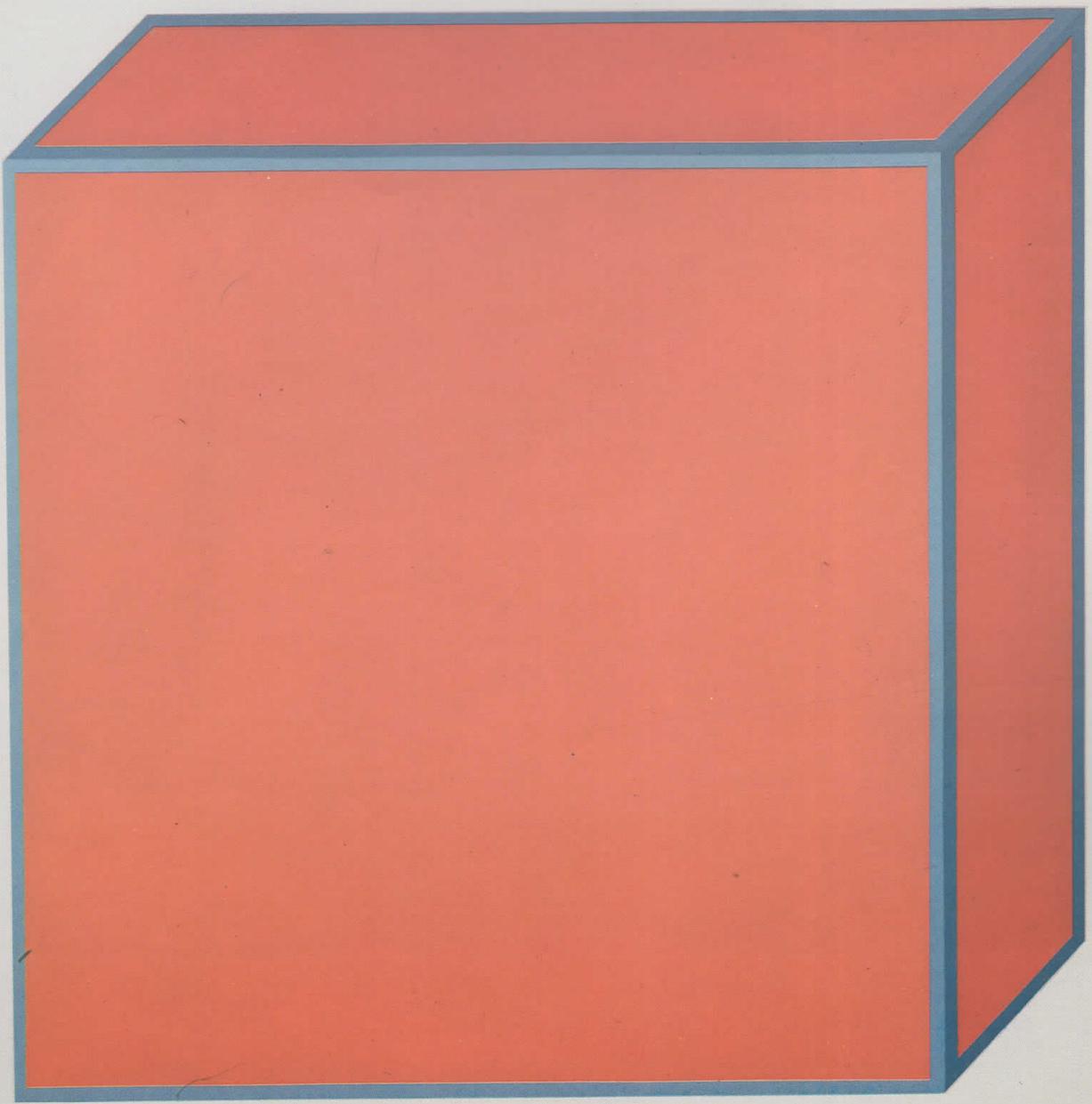

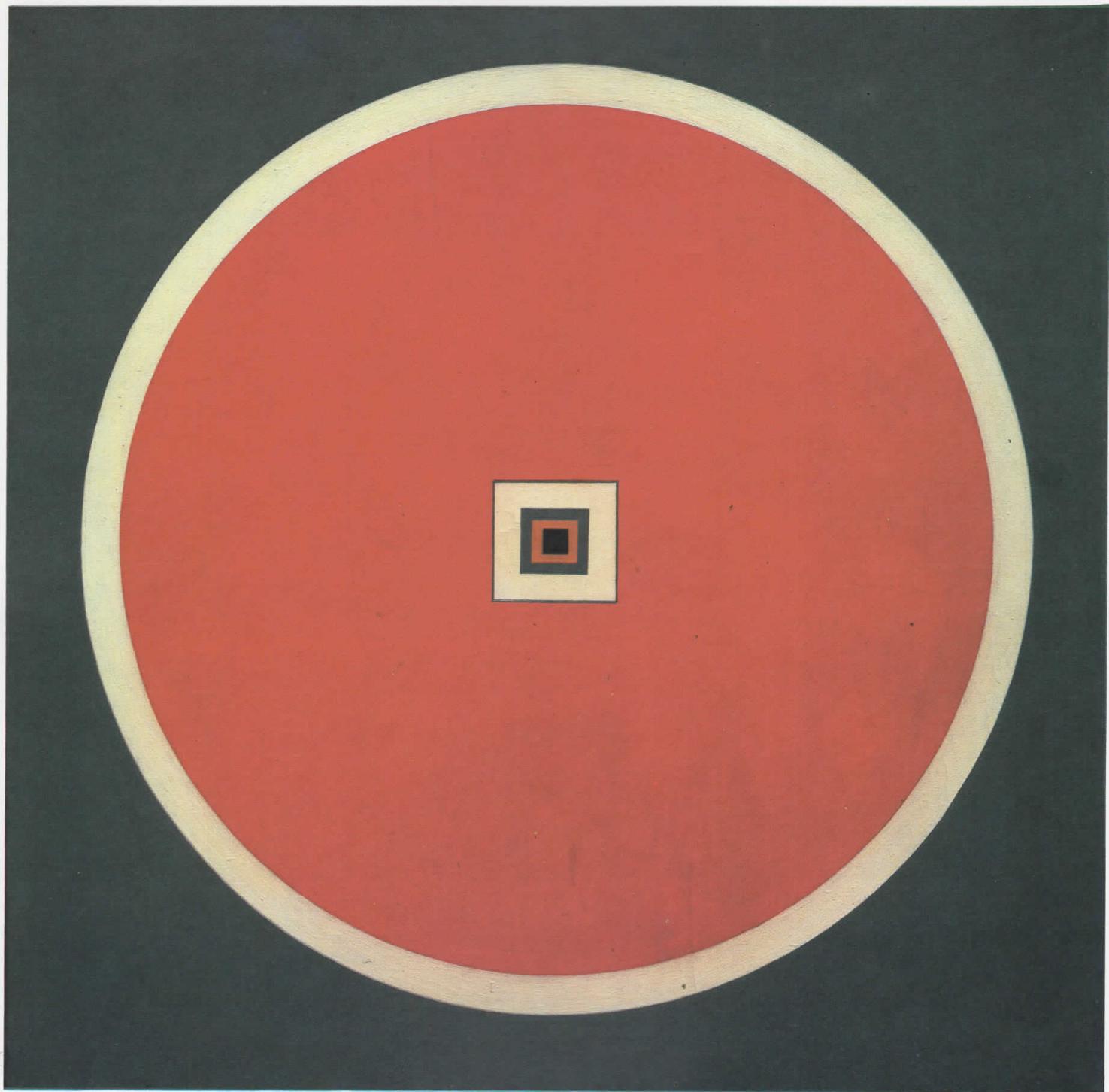
Velika slika, 1965.
ulje na platnu
225×145 cm
vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

Moje belo jutro, 1962.
ulje na platnu
200×140 cm
vl. Miki Raković, Beograd

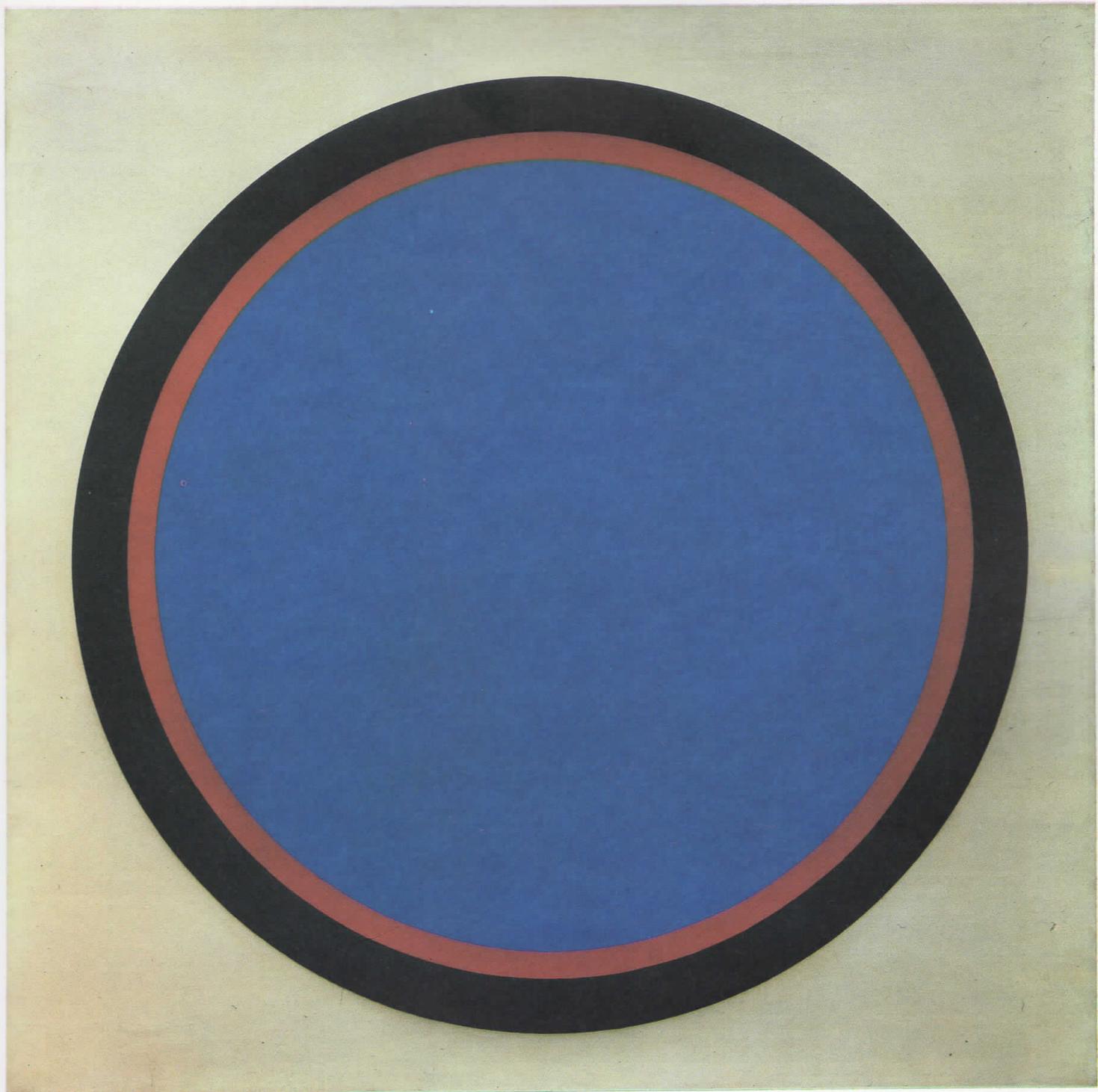

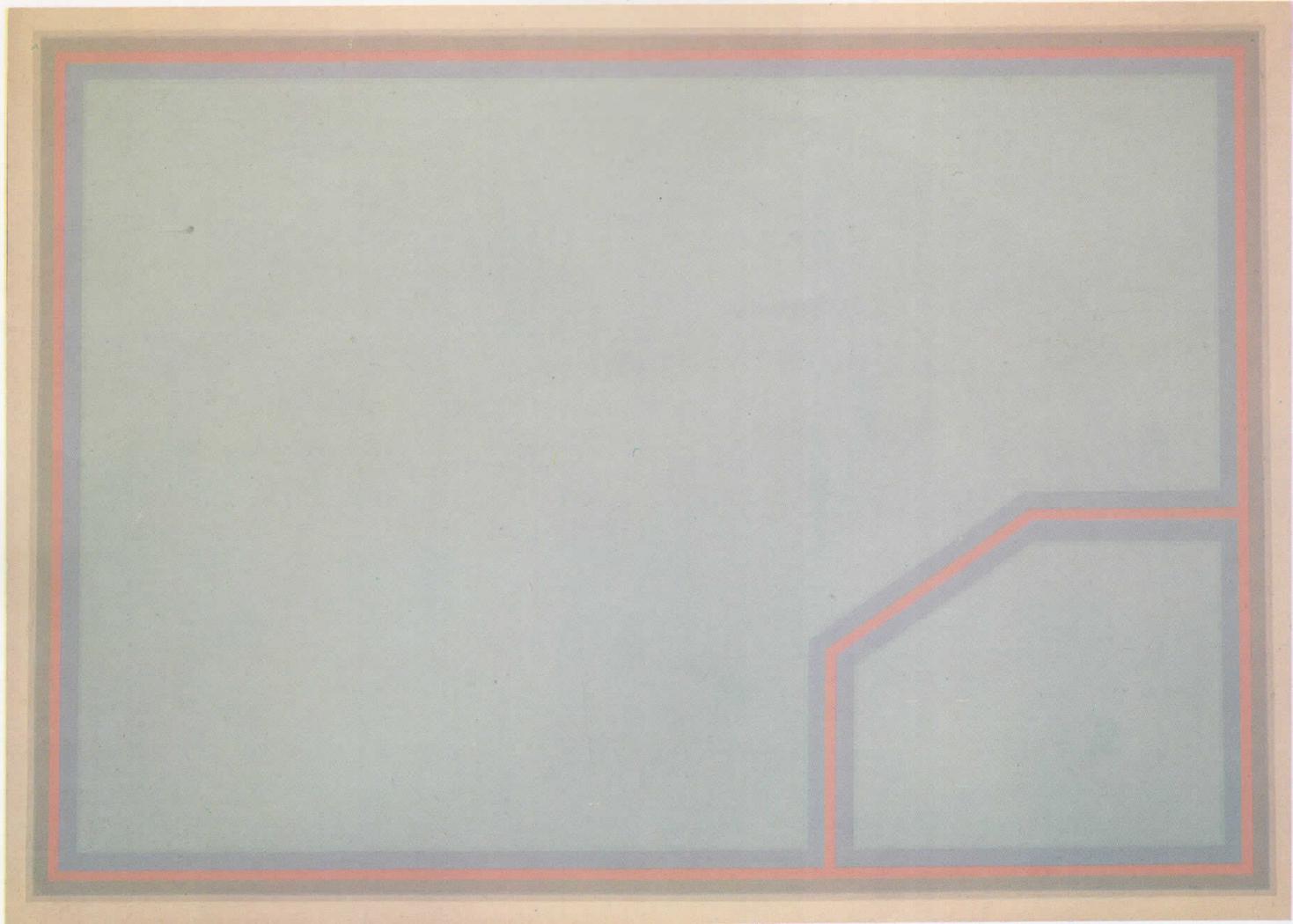
Roze Paket, 1968.
ulje na platnu
 $180 \times 180 \text{ cm}$
vt. Miki Raković, Beograd

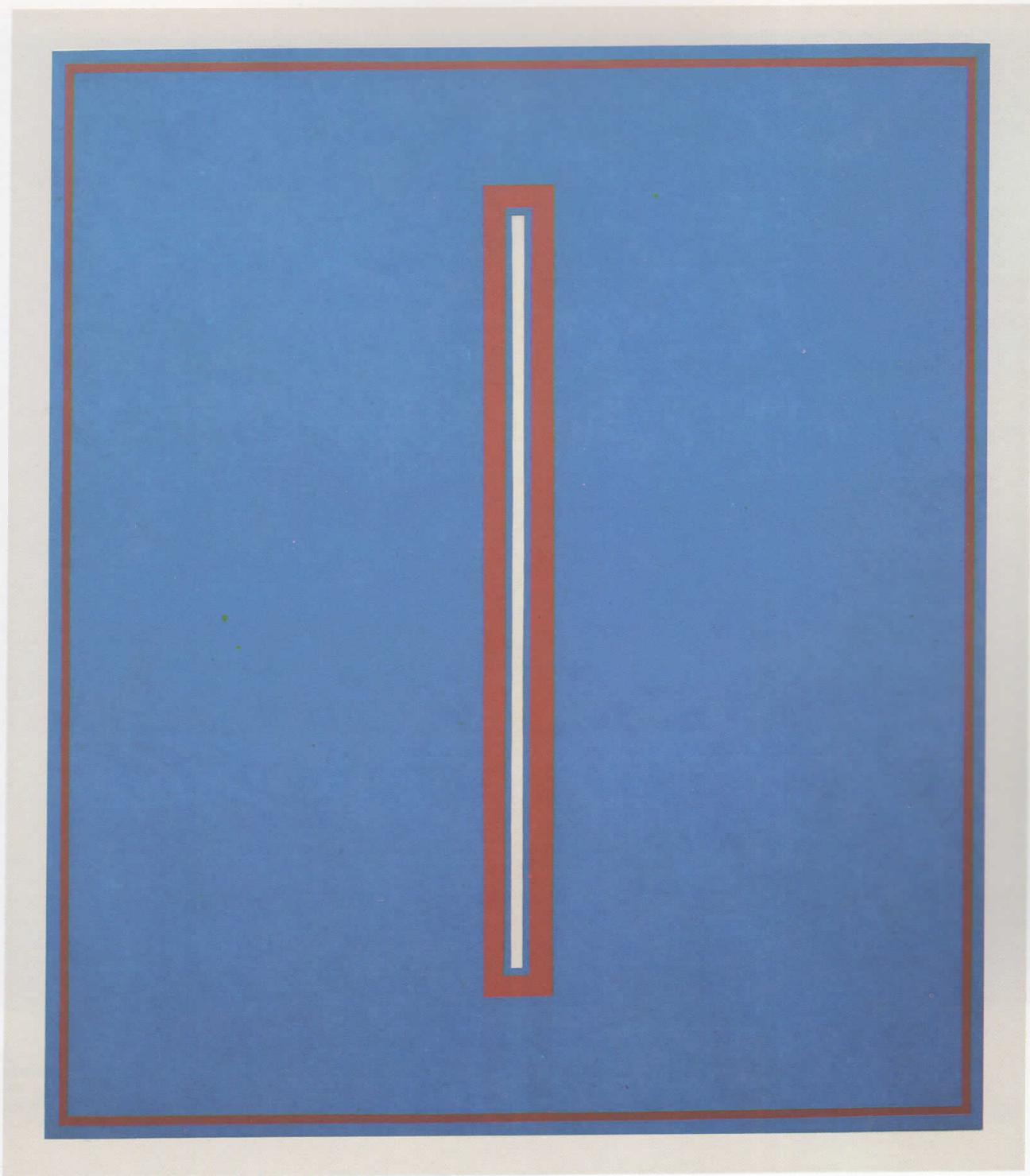
Crveni krug, 1965.
ulje na platnu
145×145 cm
vl. Biljana Tomić, Beograd

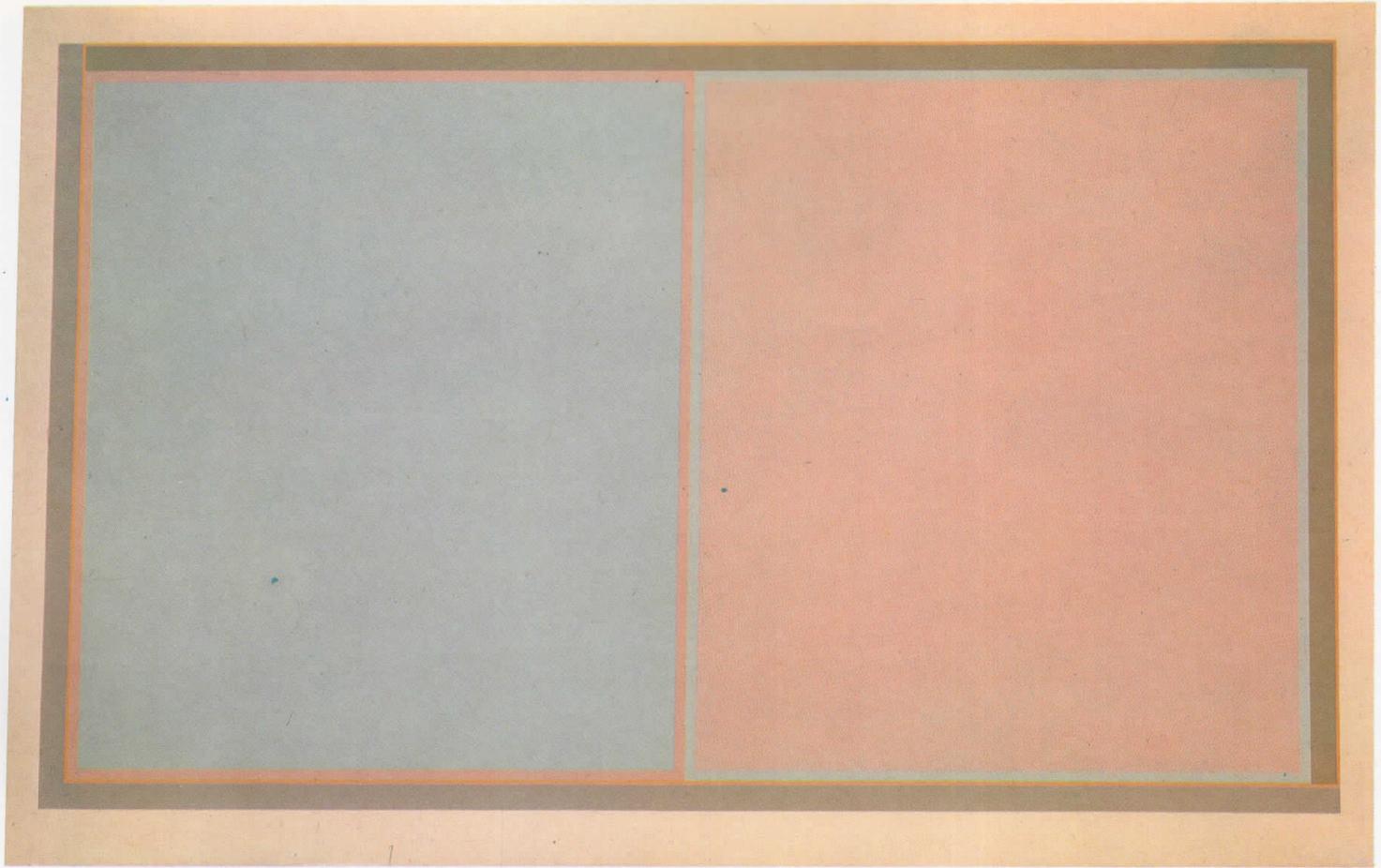
Plavi krug, 1965.
ulje na platnu
145×145 cm
vl. autor

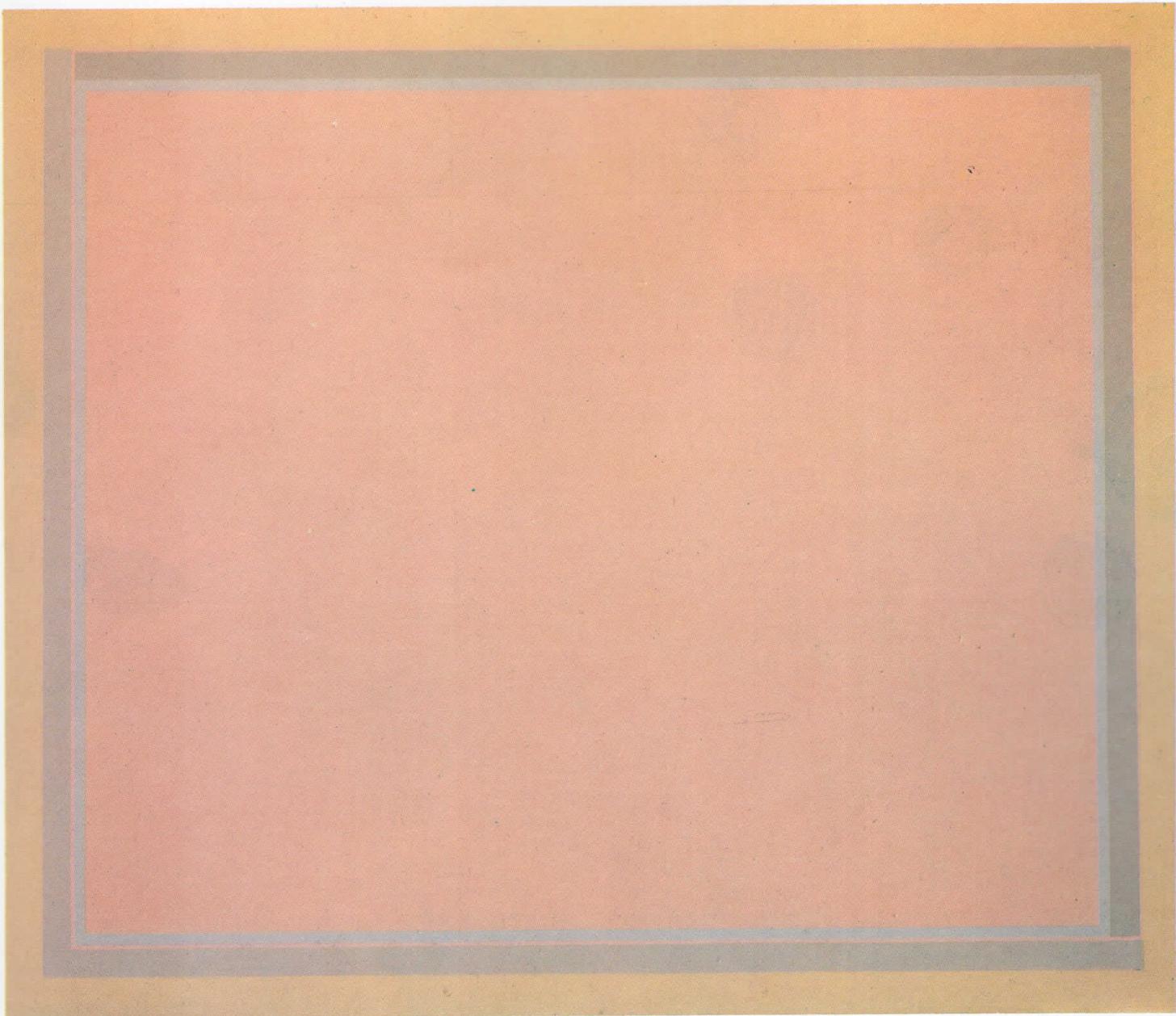
Plava slika, 1971.
akril na platnu
 180×300 cm
vl. McGraw Hill, New York

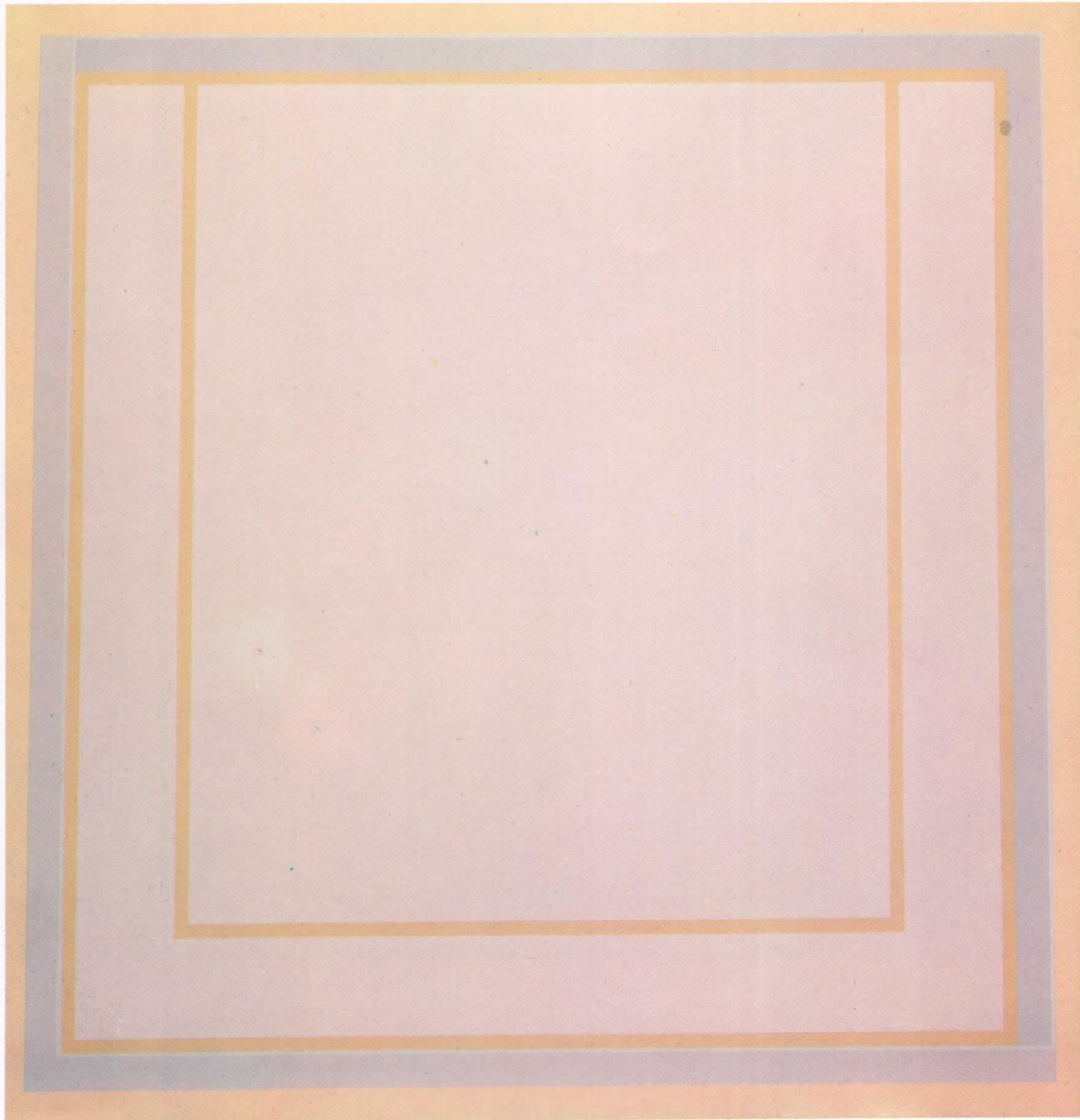
Slika 1, 1969.
ulje na platnu
 $160 \times 140 \text{ cm}$
vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

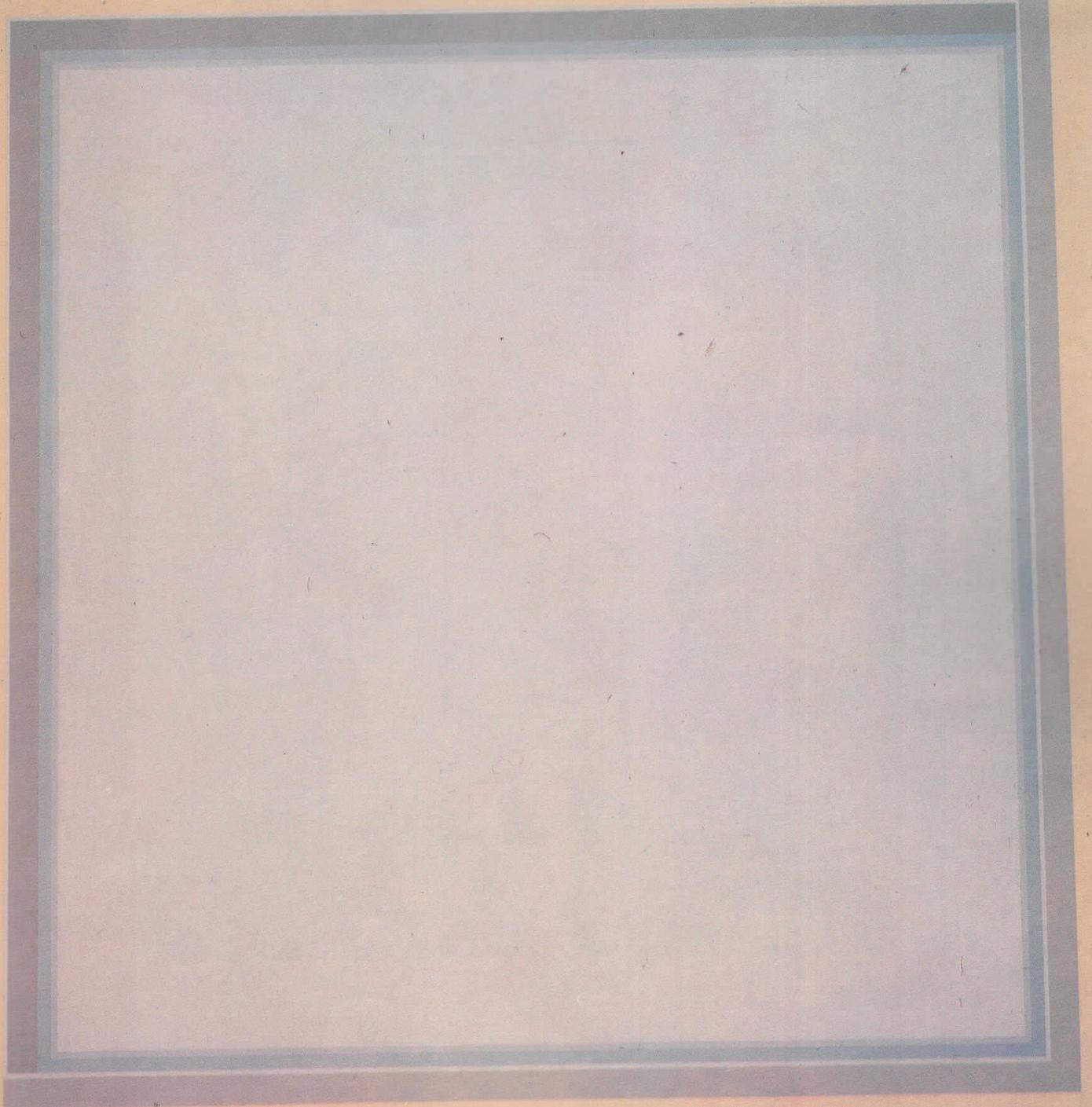
Slika, 1971.
akril na platnu
200×360 cm
vl. James Chanakan, New York

Slika, 1971.
akril na platnu
 200×250 cm
vl. privatno, New York

Slika, 1971.
akril na platnu
200×200 cm
vl. Susan Bailey, Washington

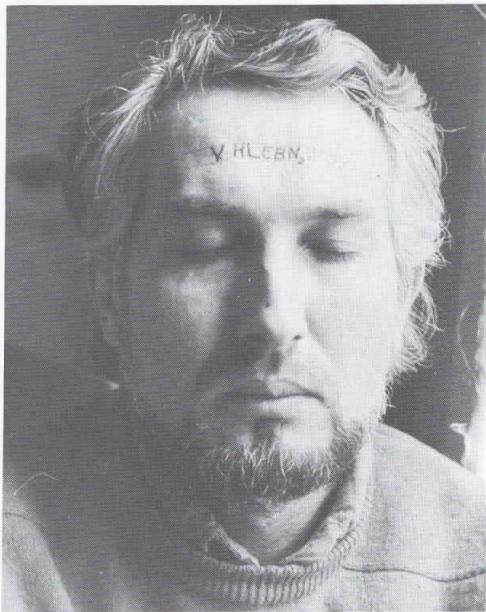
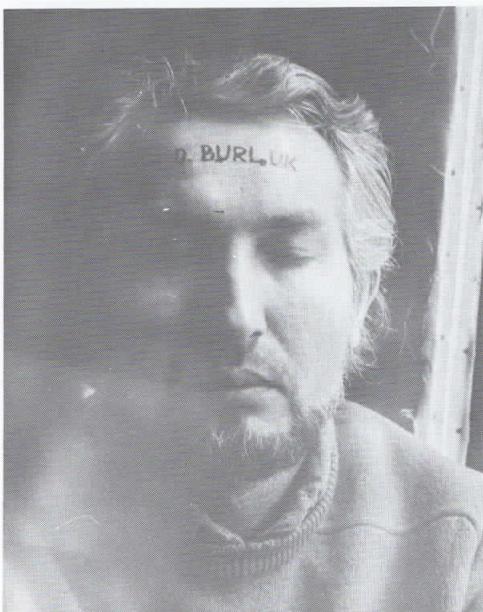
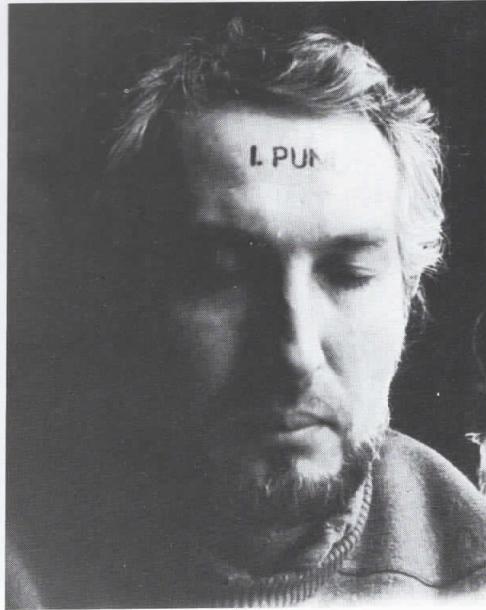
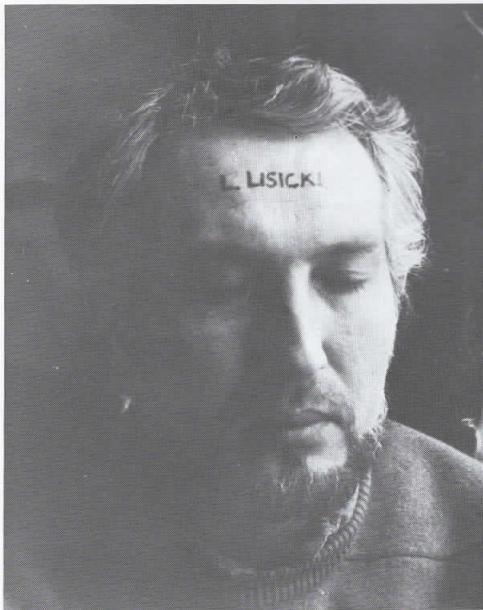

Slika, 1971.
akril na platnu
200×200 cm
vl. privatno, New York

Sleva na desno: Daniel Buren, Susan Sontag, Joseph Beuys, Hanne Darboven, Sol Lewitt, Robert Ryman, Donald Judd

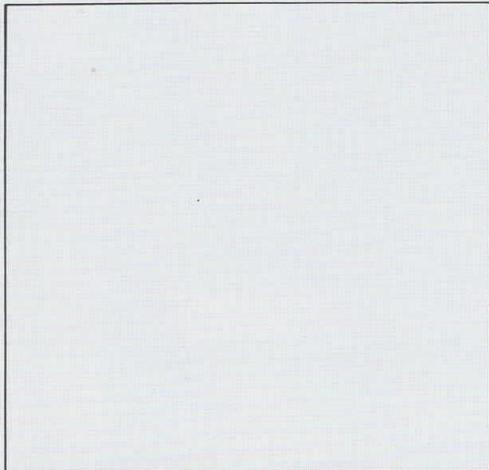
Dezinformacija, 1973.
fotografija
93×103 cm
vl. autor

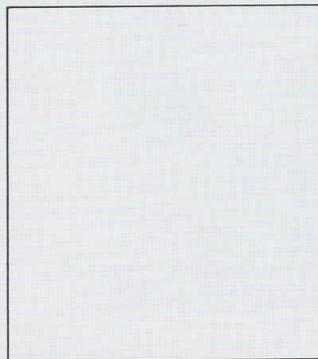
**U čast sovjetske avangarde,
1972—73.**
10 fotografija, svaka 40×29 cm
i tekst
vl. Galerija suvremene umjetnosti,
Zagreb

EL (Lazar) LISSITZKY

U čast sovjetske avangarde, 1972.
crtež tušem na papiru
50×70 cm
vl. autor

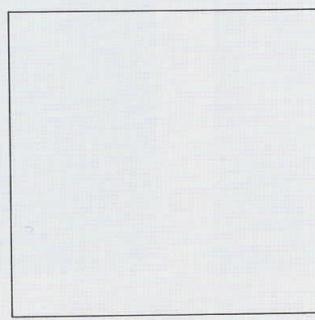

61 A Study for "THIS IS THE END" 1920 from the story "OF TWO SQUARES"

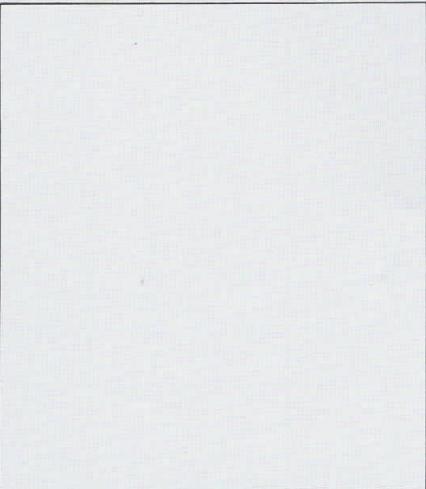
62 PROUN P 4b

1920

65 Study of THE BLACK PROUN

1973

DAVID BURLIUK

As a publicity stunt for one such recital held in the hall of the Society of Art Lovers, the Burliuk, Mayakovsky, Kruchenykh, and Goncharova including the Burliuk, began to gain wide public recognition. They were regarded as the best possible entertainment in their crazy enthusiasms, wild declamations and ridiculous appearances. With the instigation of David Burliuk, the Futurists gave public lectures, published various journals of their works, and made films depicting the craziness of their daily lives. The poster for this reading was printed on toilet paper. In another instance while on a Futurist Tour visiting towns all over the country, David Burliuk painted "I - Burliuk" on his forehead. Larionov wrote a manifesto entitled "Why We Paint Our Faces" which included examples of painting on the cheeks in hieroglyphics, Rayonist signs and flowers.

In 1913 the Russian Futurist poets and artists Mayakovsky, Livshits, Larionov, Kruchenykh and Goncharova including the Burliuk, began to gain wide public recognition. They were regarded as the best possible entertainment in their crazy

U čast sovjetske avangarde,
1972—73,
crtež tušem na papiru
50×70 cm
vl. autor

35

NB 1. ORIGINAL FORM . SERIJA - H.

R. Danayjan. 1973.

1 2 3 4 5 6 7 8

1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								
39								
40								
41								
42								

Intervencije — originalni list, 1974.

potpisani formular

29×36,5 cm

vl. autor

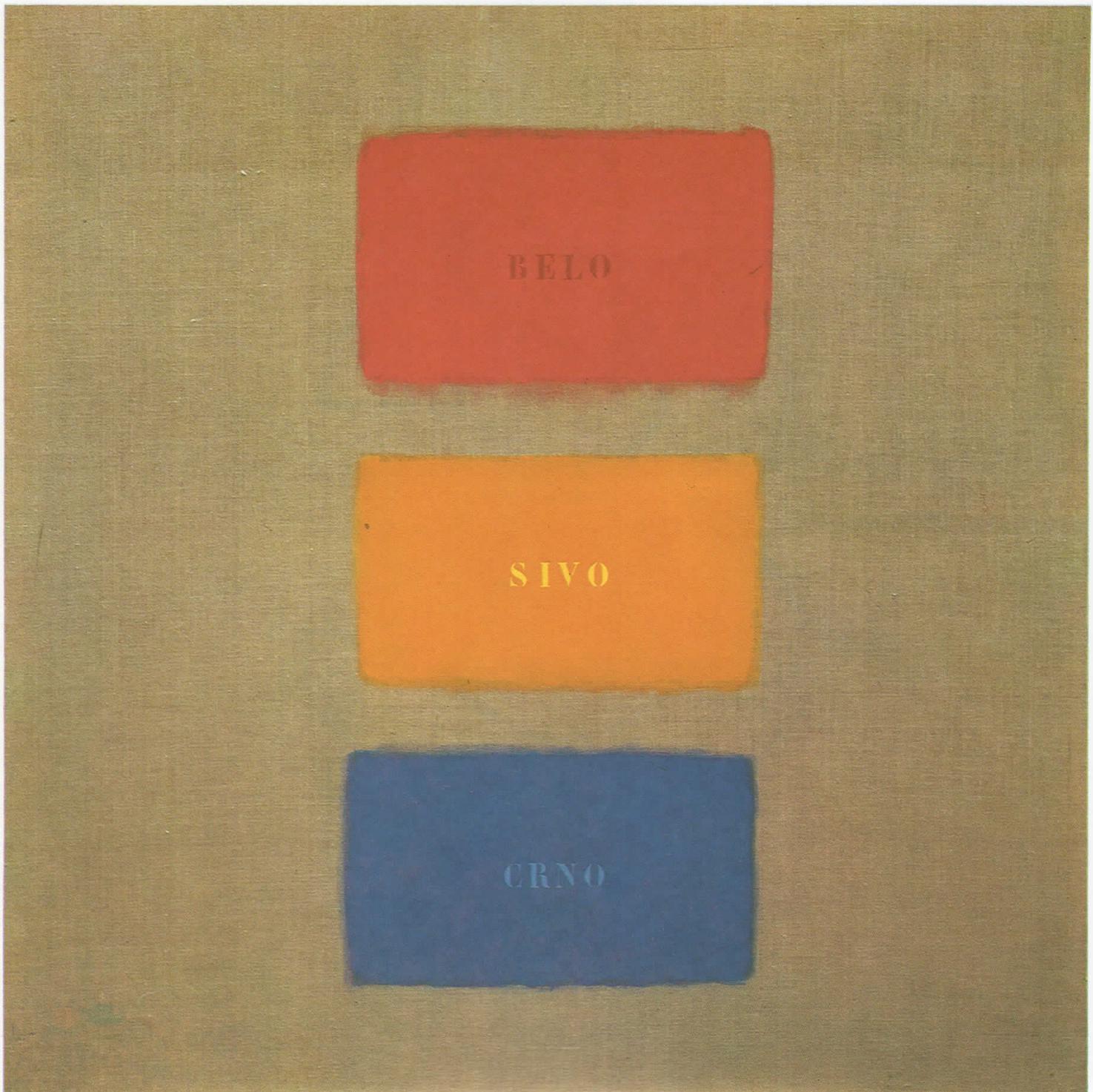
	1	2	3	4	5	6	7	8
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								
19								
20								
21								
22								
23								
24								
25								
26								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								
35								
36								
37								
38								
39								
40								
41								
42								

Intervencije — IV list, 1974.

crtež tušem na formularu

29×36,5 cm

vl. autor

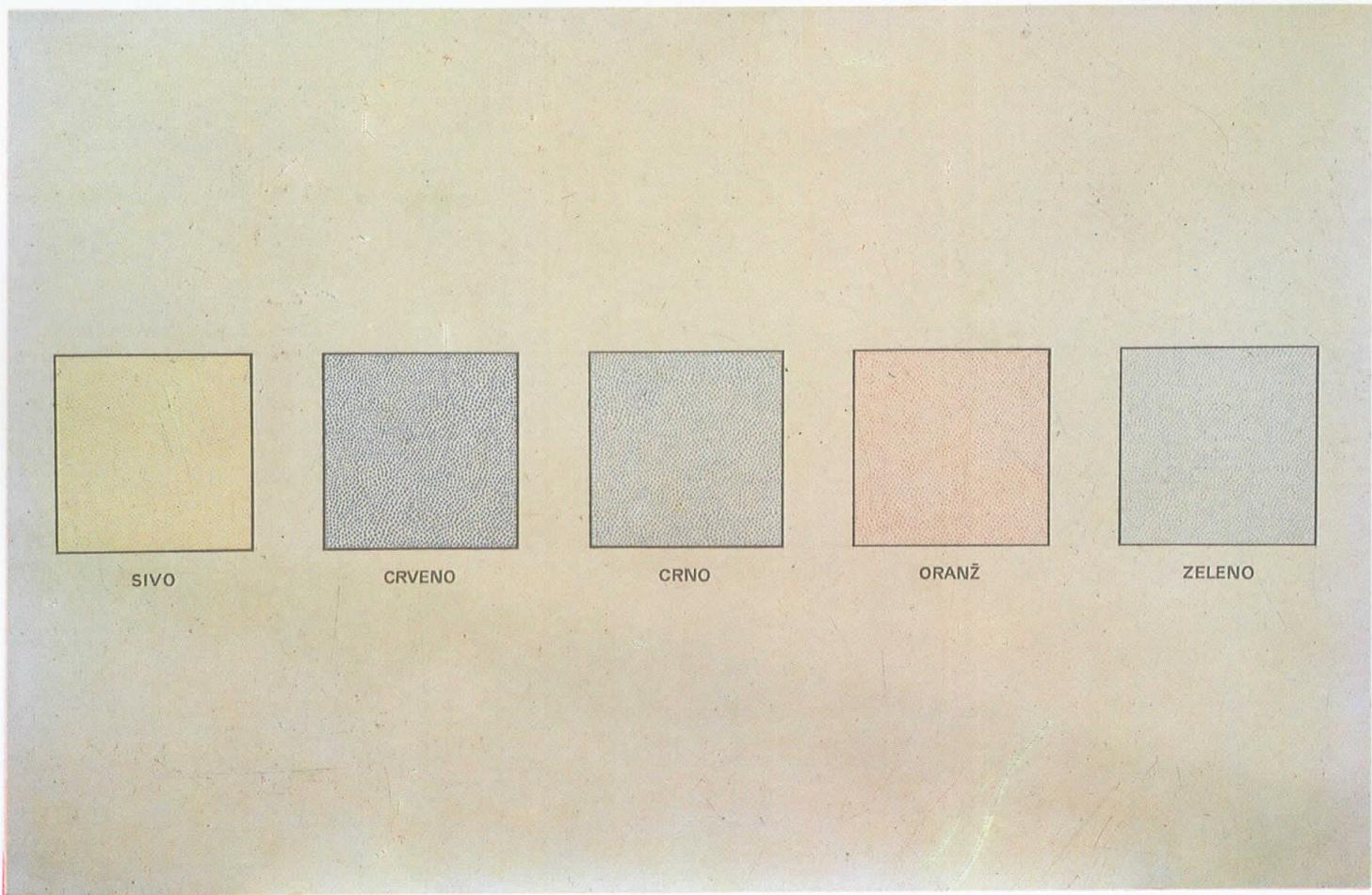

Dezinformacija, 1973.
akril na platnu
140×140 cm
vl. Dunja Blažević, Beograd

ŽUTO
YELLOW

Yellow, 1973.
akril na platnu
140×140 cm
vl. Željko Krištović, Zagreb

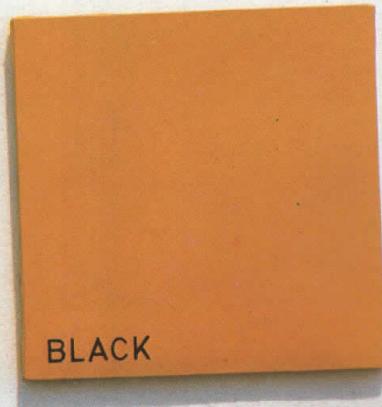
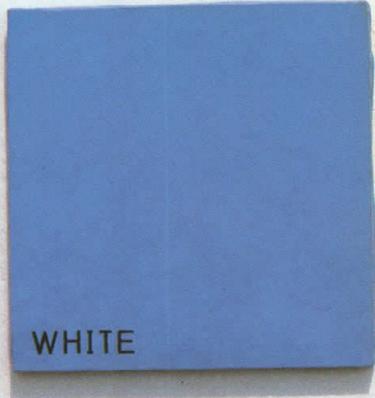

Dezinformacija, 1972.

ulje na platnu

90×140,5 cm

vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

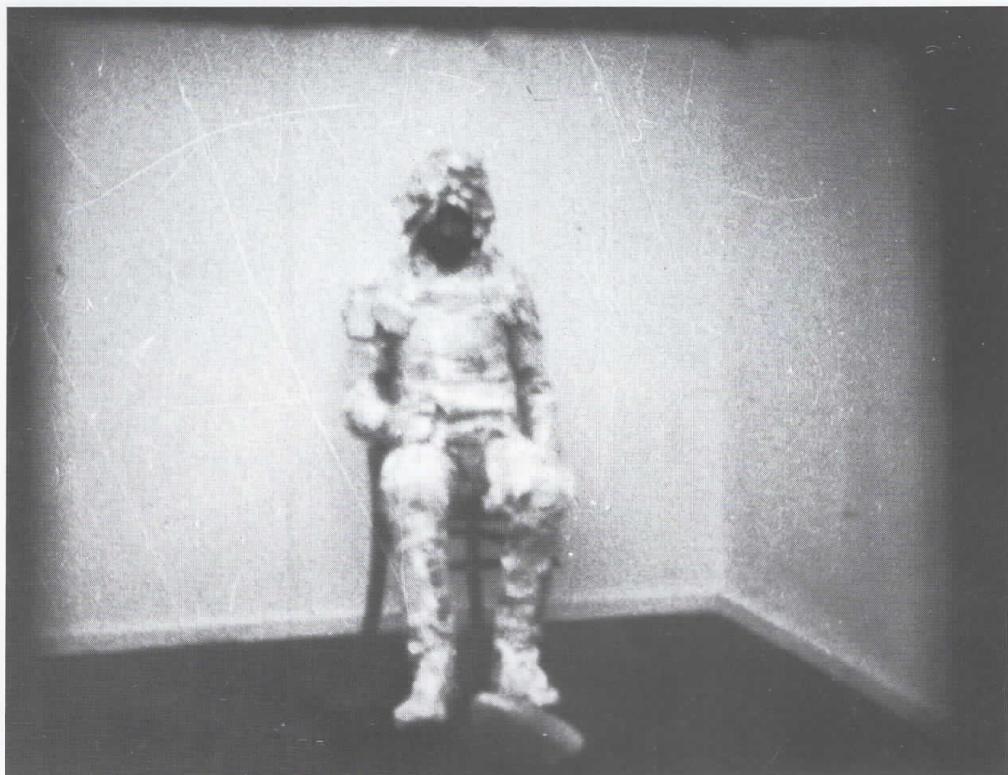

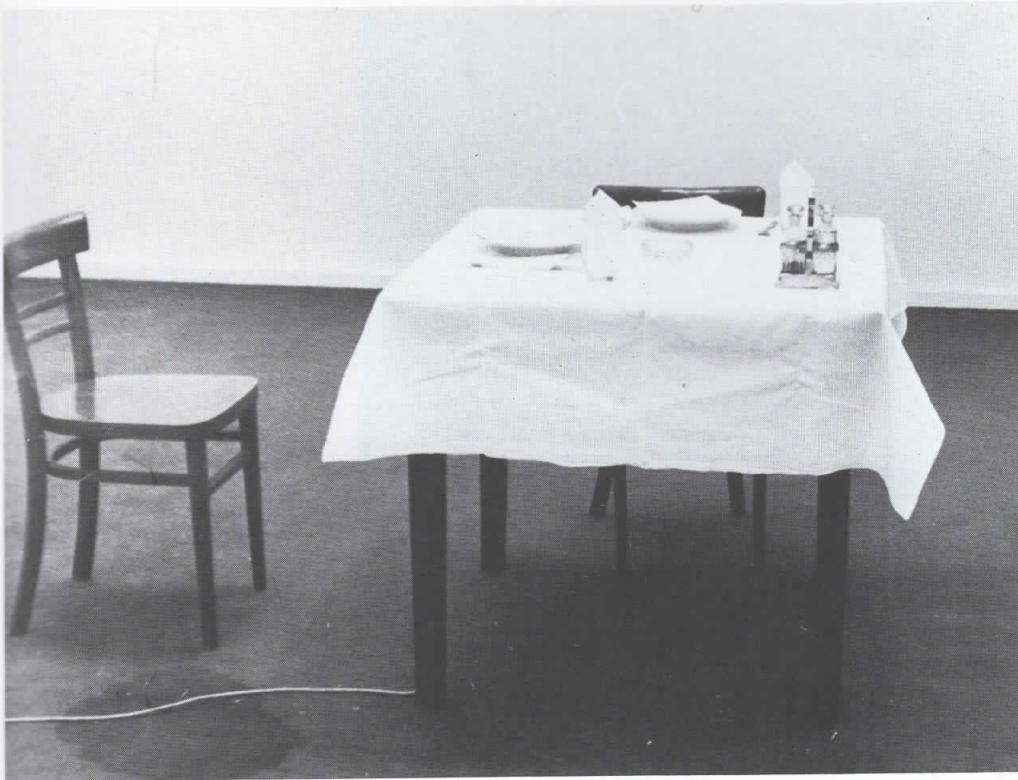
Dezinformacija — Green, White,
Black, 1975.

akril na platnu
40×40 (tri puta) cm
vl. Miki Raković, Beograd

Čovek od novina ili mogućnost
komunikacije, 1973.
*performans u Galeriji Studentskog
kulturnog centra, Beograd*

Večera, 1976.
performans u Galeriji Studentskog kulturnog centra, Beograd

Besplatno umetničko delo, 1974.
*akcija u Studentskom kulturnom
centru, Beograd*

Vreme 1863—1916—1922—1933—1938—

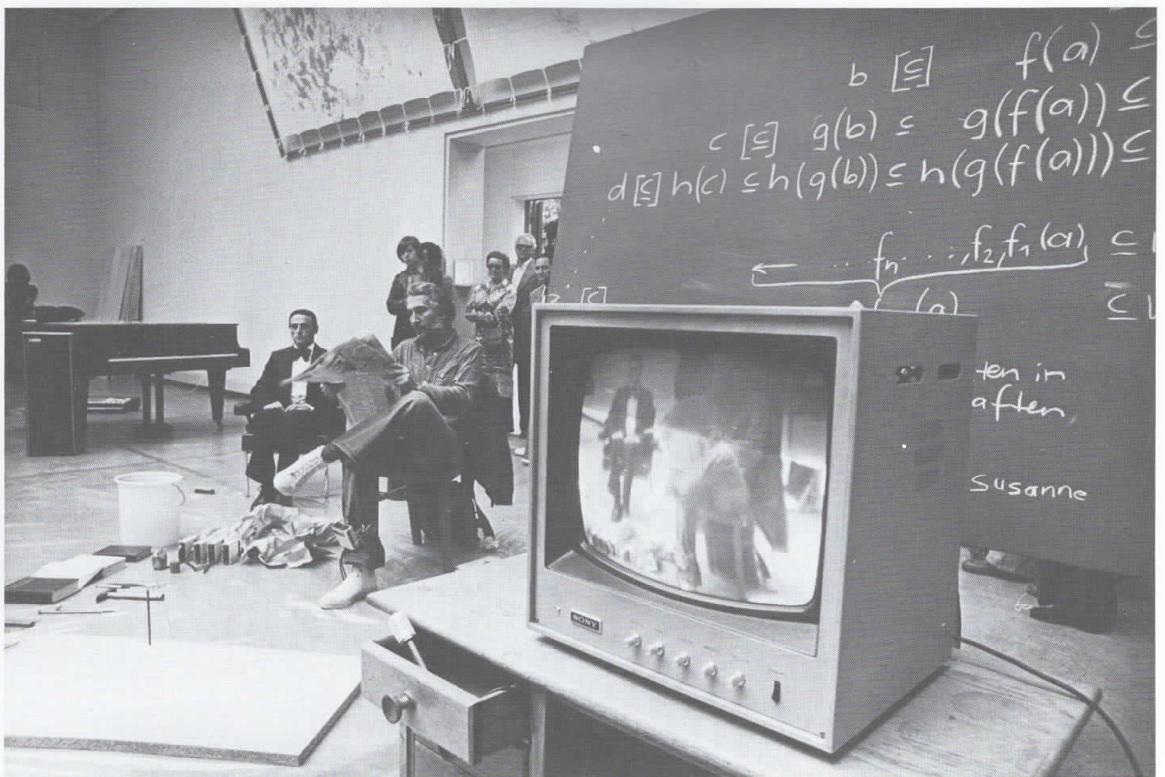
—1946—1949—1974, 1974.

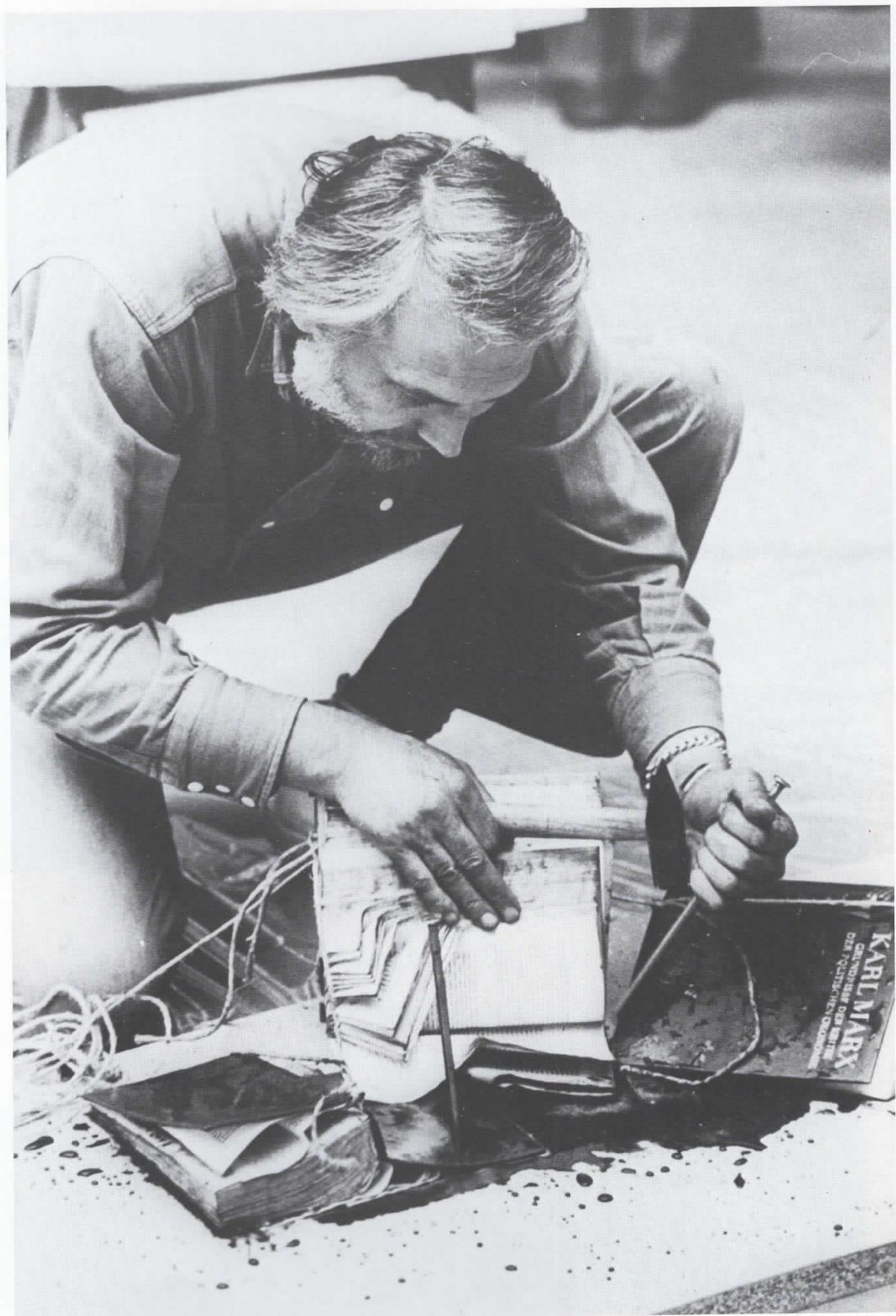
6 fotografija,

svaka 40×29 cm

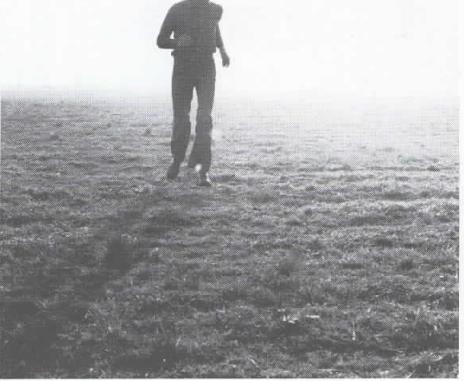
vl. Živojin Dacić, Tübingen

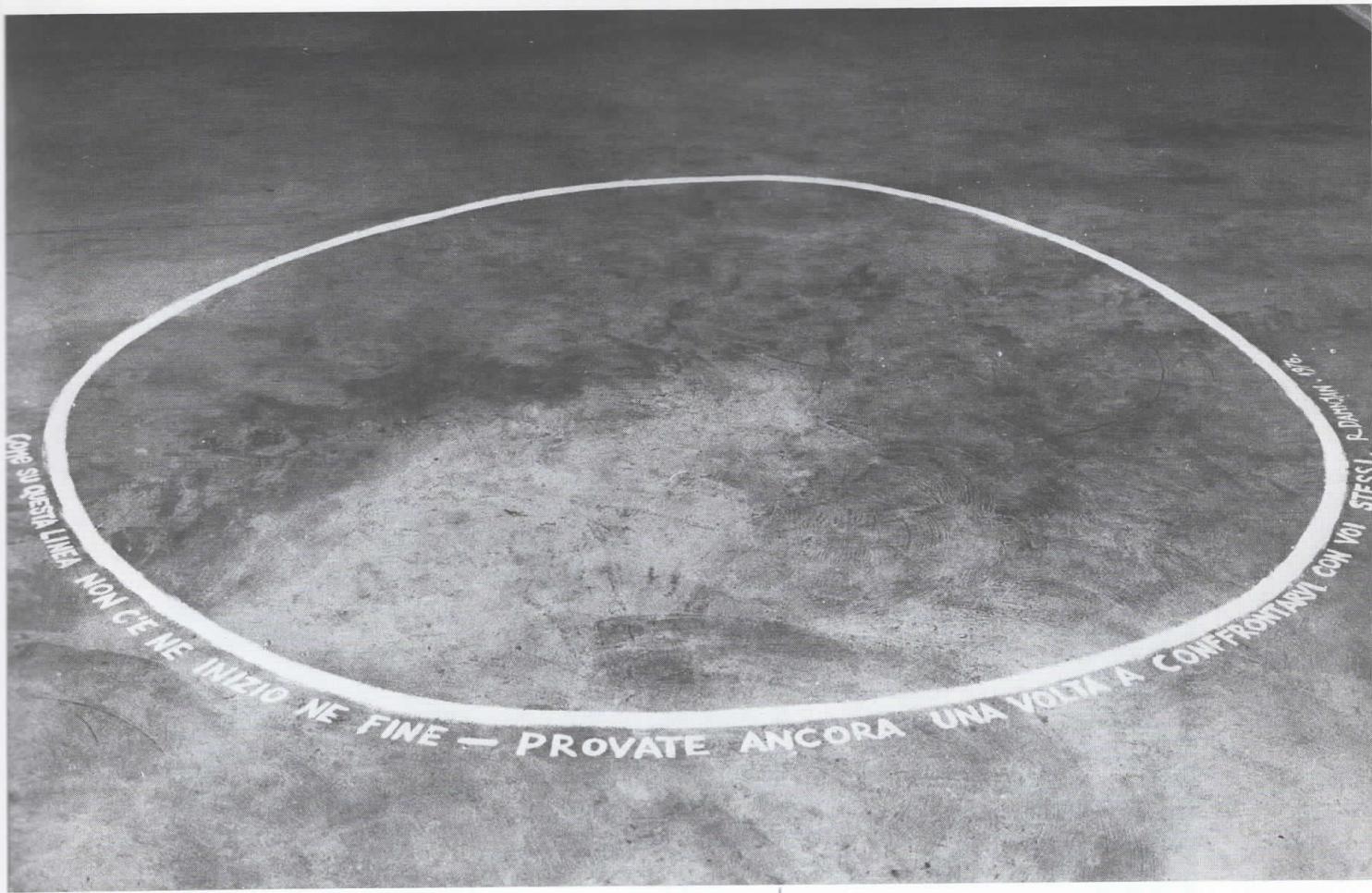

Identitet, destrukcija knjiga Marxa,
Hegela i Biblije, 1975.
performans, Grac

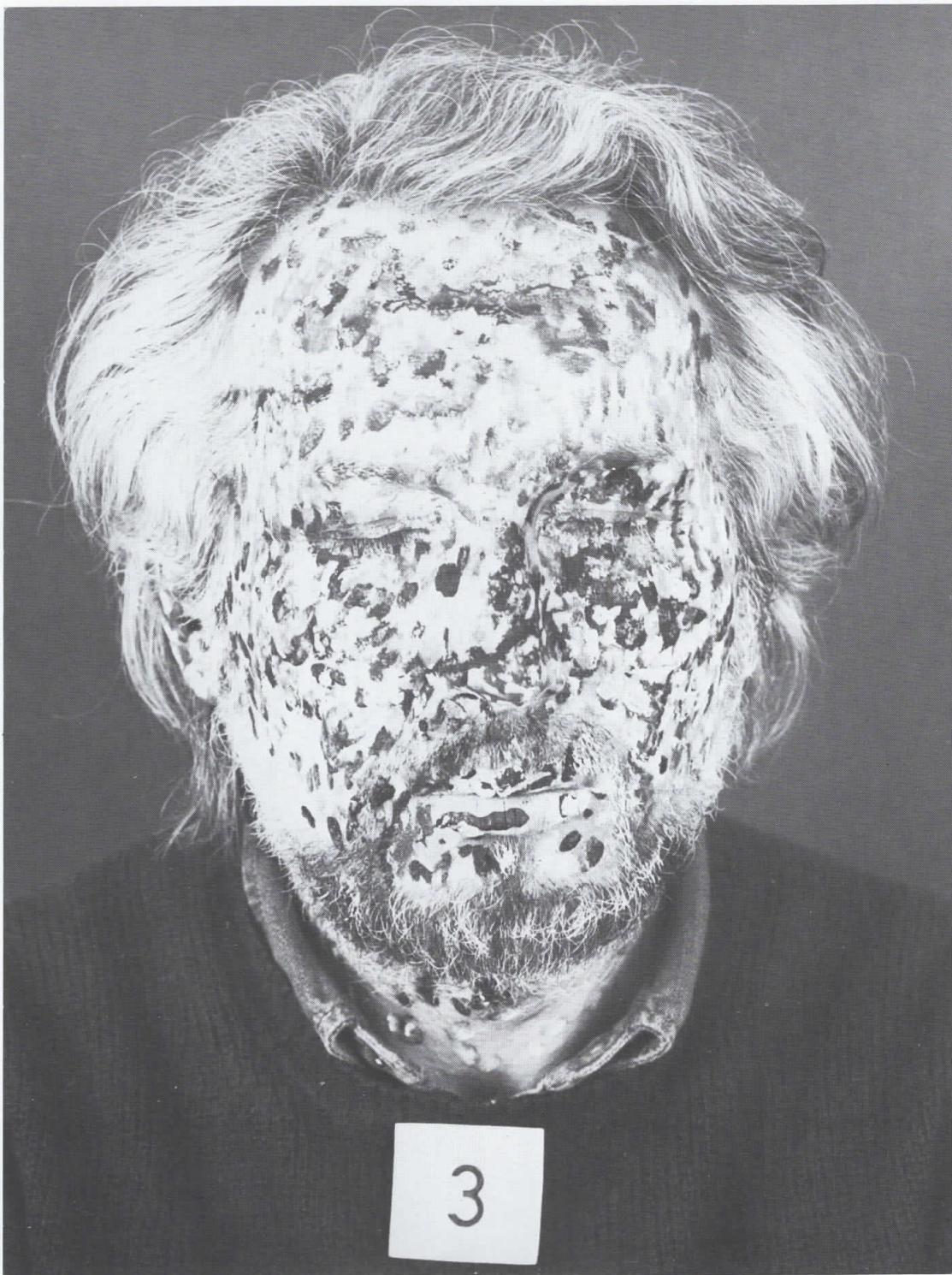

Kao što na ovoj crti nema ni početka ni kraja, pokušajte još jednom da se suočite sa samim sobom, 1976.

*r=500 cm, fotografija 93x130 cm
Bijenale u Veneciji
vl. autor*

Devet puta Damnjan, 1975.

*9 fotografija
svaka 41x33 cm, tekst
vl. Neue Galerie, Graz*

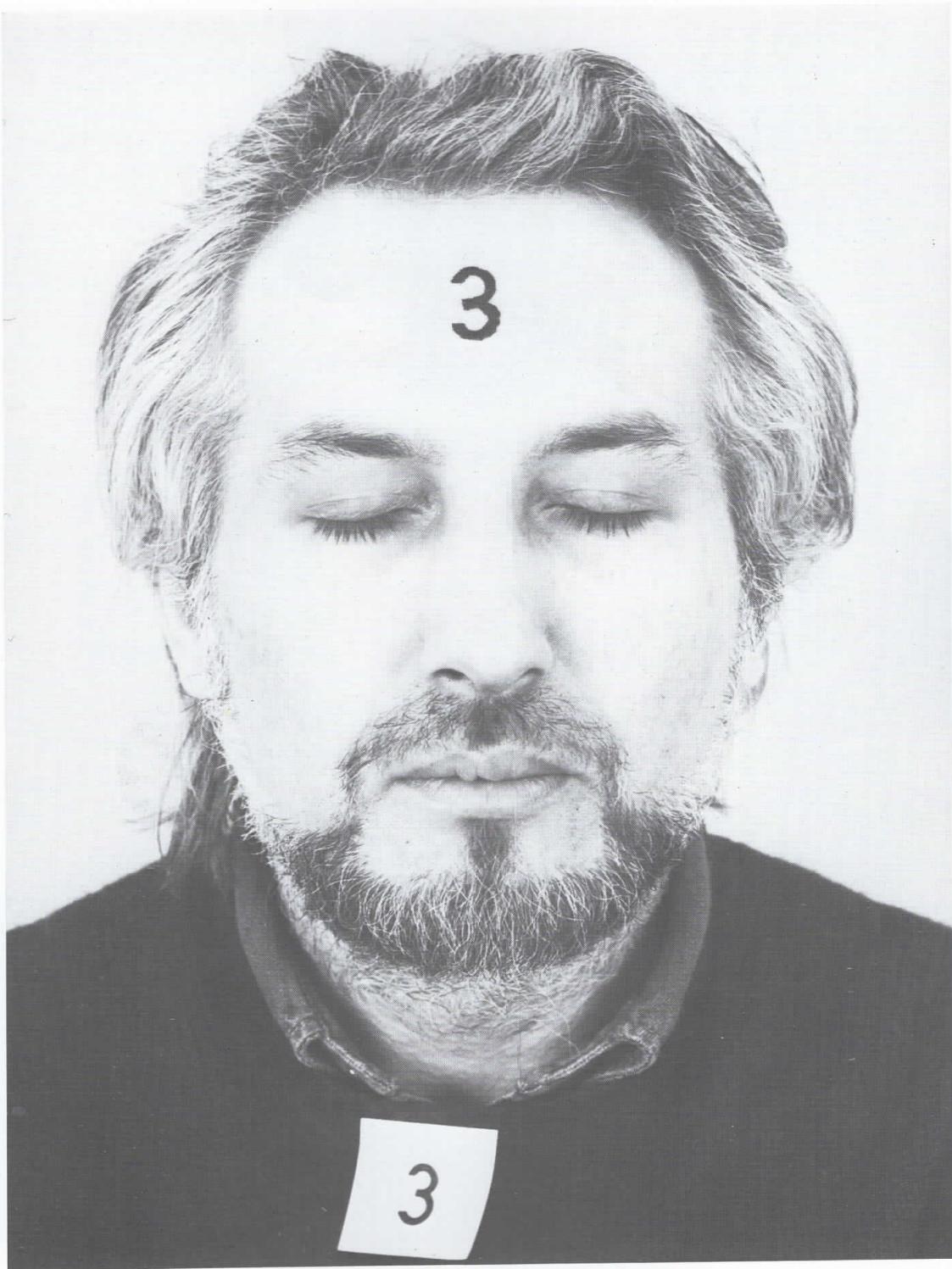
Ničeg suvišnog u ljudskom duhu,

1976.

16 fotografija

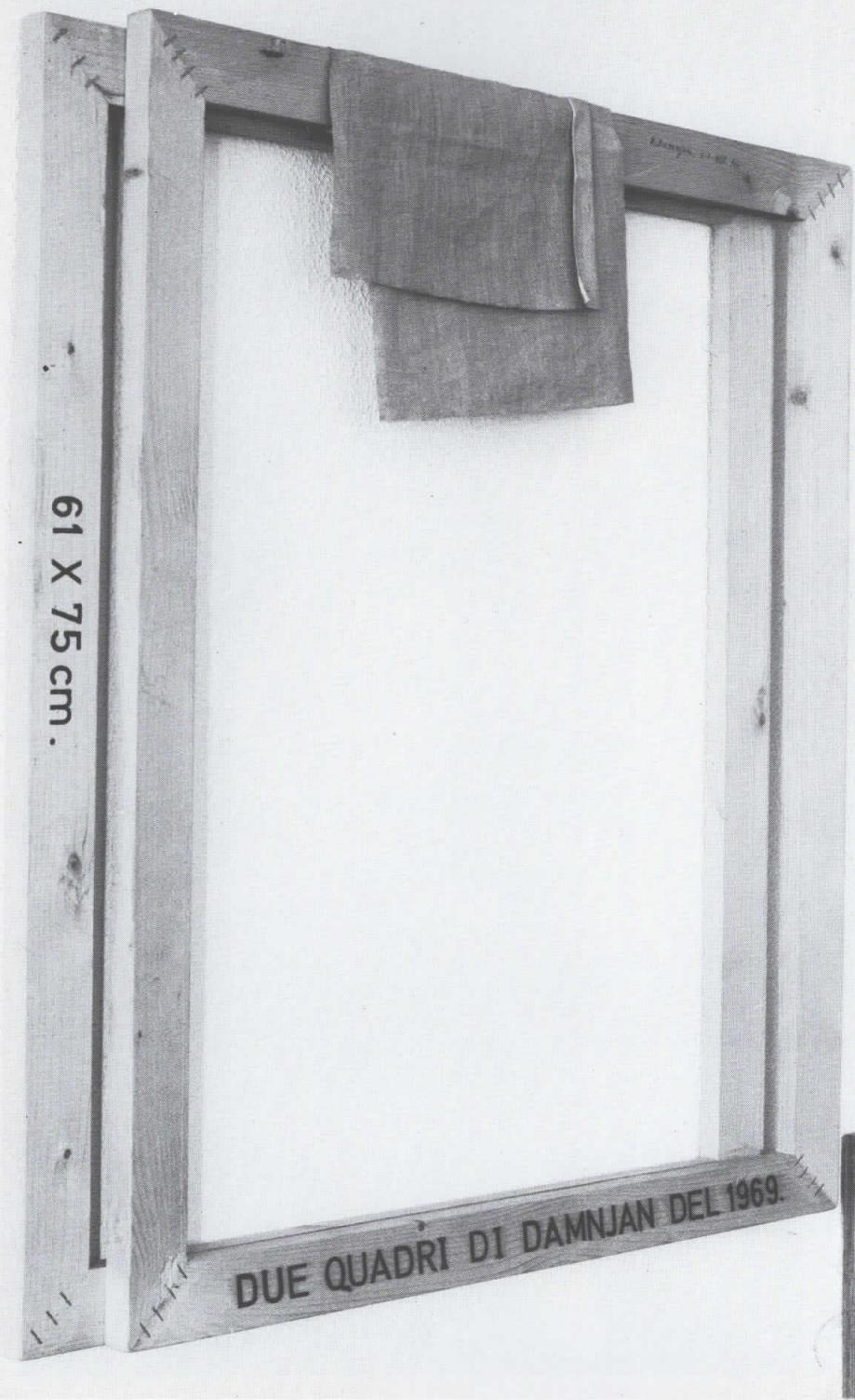
svaka 40×30 cm

vl. autor

Ničeg suvišnog u ljudskom duhu,
1976.
16 fotografija
svaka 40×30 cm
vl. autor

Due quadri di Damnjan del 1975.
75×61 cm
vl. autor

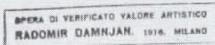

Postavka u Galeriji suvremene
umjetnosti, Zagreb, 1980.

BR. 396.

Ovo je delo od pravljene umetničke vrednosti.

Ovo je delo od pravljene umetničke vrednosti, 1976.

tuš i pečati na papiru

50×70 cm

vl. autor

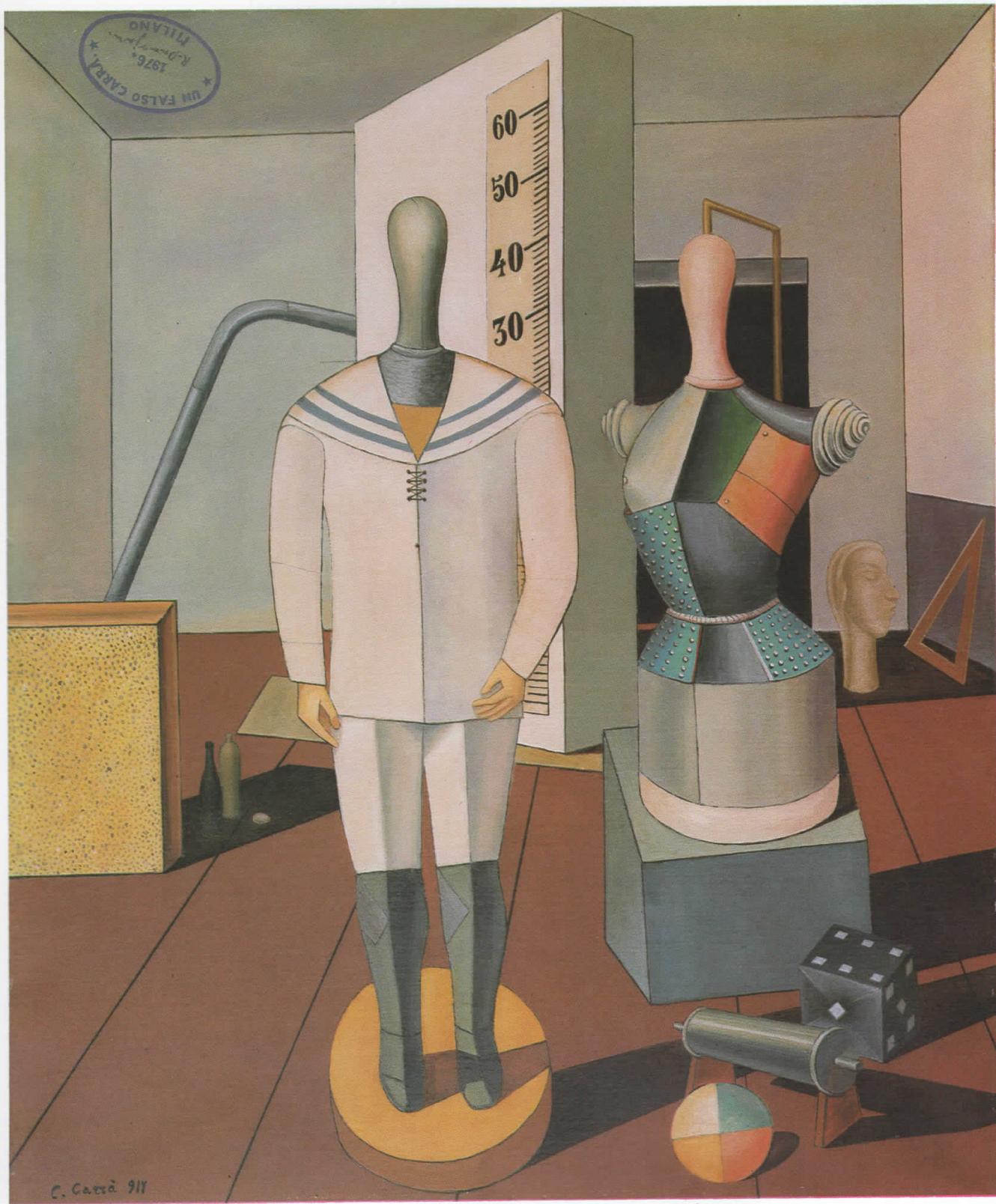
Samo nastavite, vaš život je
perspektivan, 1976.
fotografija, pečat
93x130 cm
vl. Ješa Denegri, Beograd

Un falso De Chirico — Le Muse inquietanti 1975.
ulje na platnu
105×75 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1975.
vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

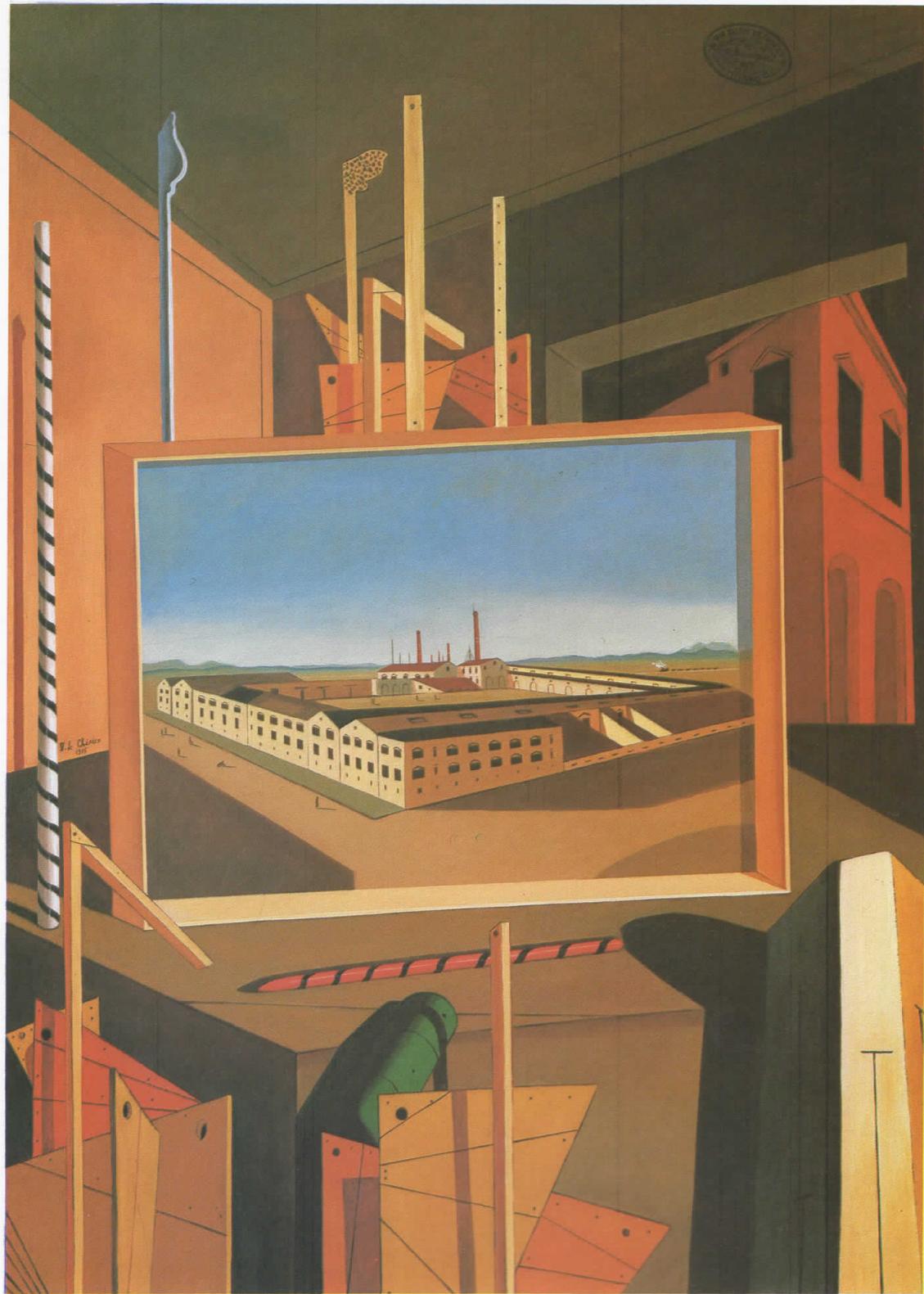
Un falso Carrà — Madre e figlio
ulje na platnu
72×61 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Miki Raković, Beograd

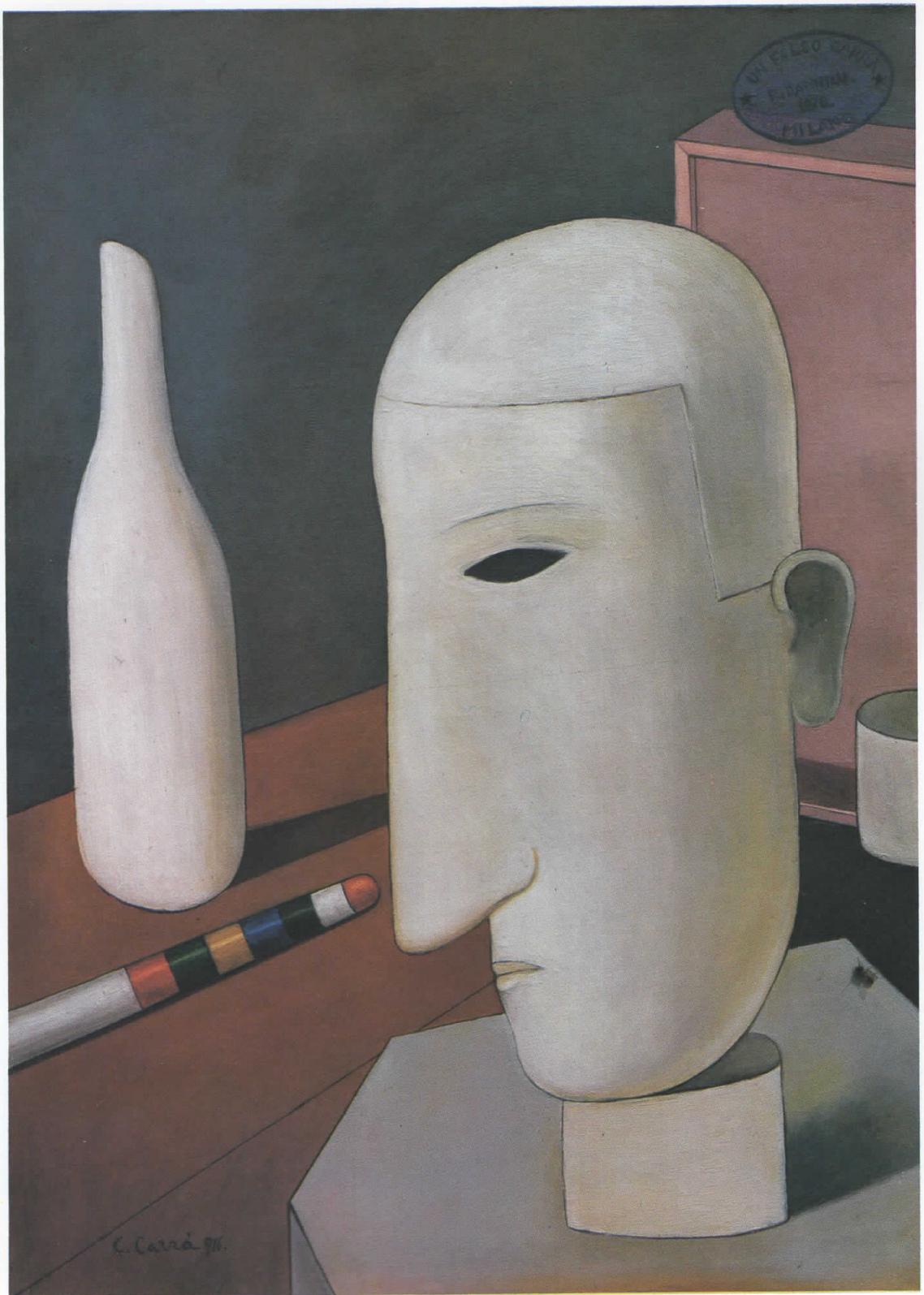
J. de Chirico

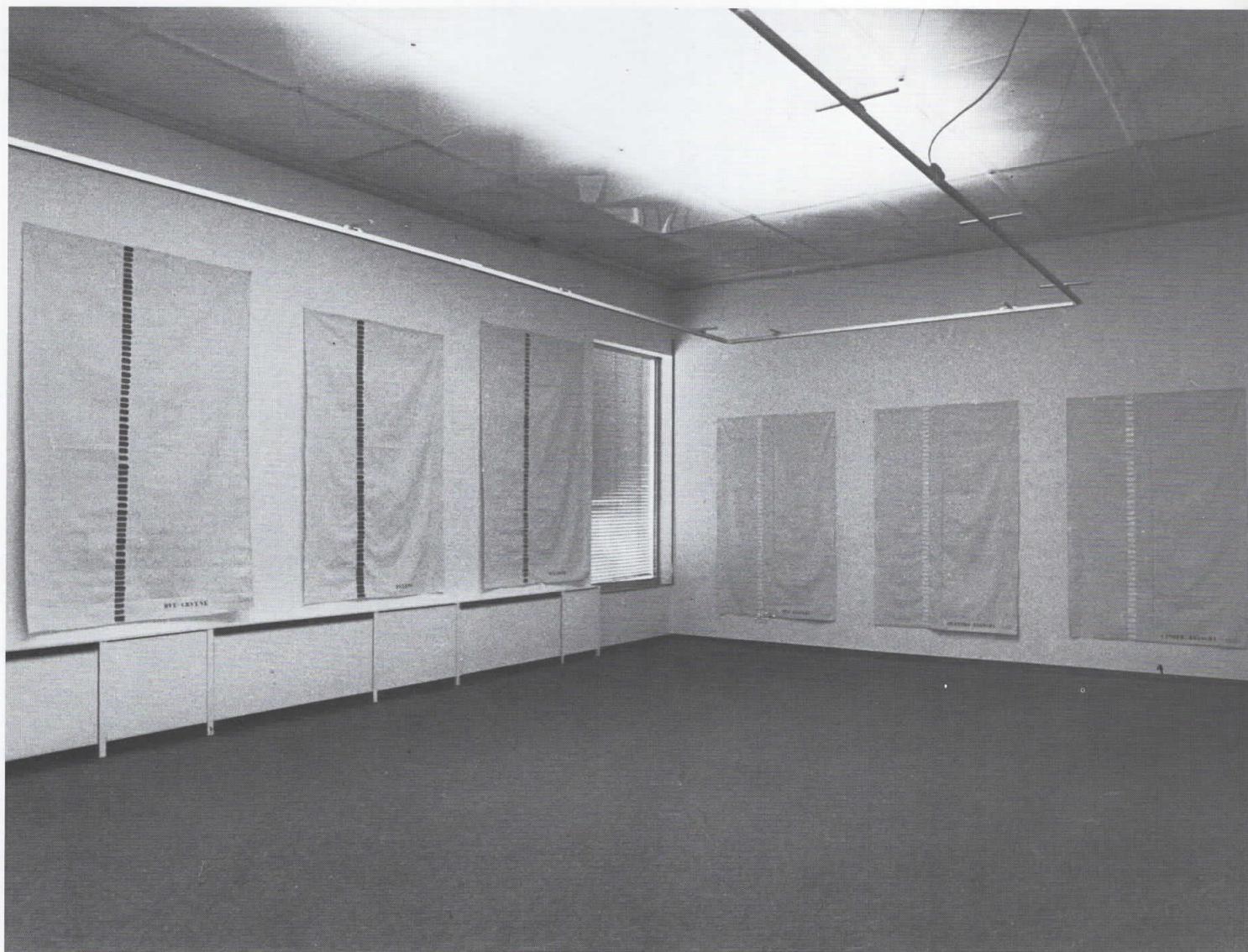
C. Carrà 911

Un falso de Chirico — innerno metafisico con grande fabbrica, 1919
1976.
ulje na platnu
90×125 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damnjan 1976.
vl. Miki Raković, Beograd

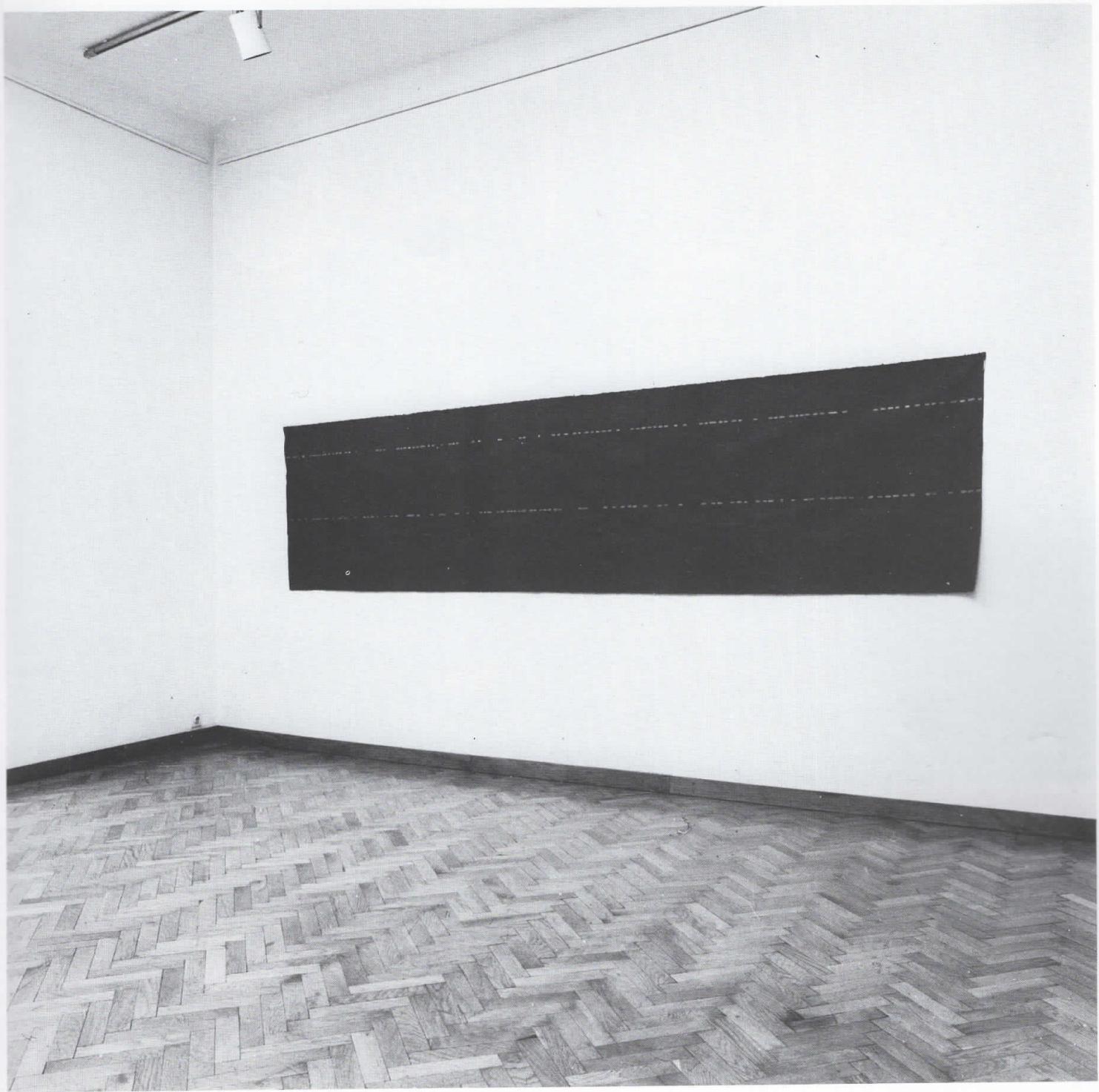

Um falso Carrà — Gentiluomo ubriaco
ulje na platnu,
70×50 cm
sign. na slikanom pečatu,
R. Damjan 1976.
vt. Miki Raković, Beograd

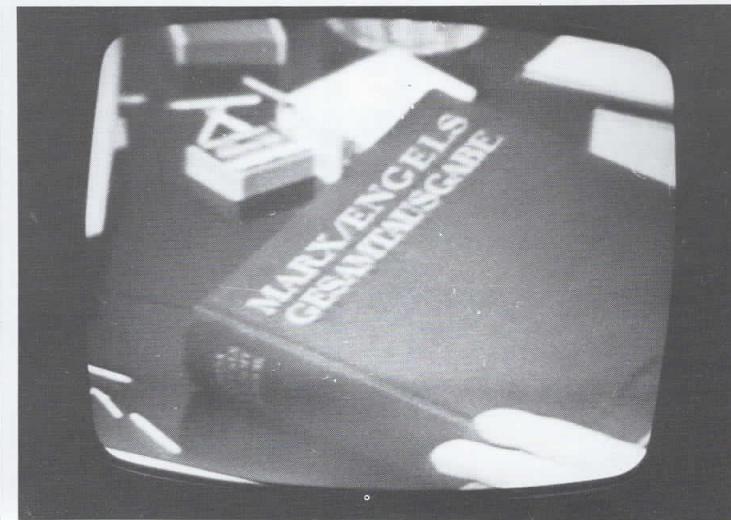
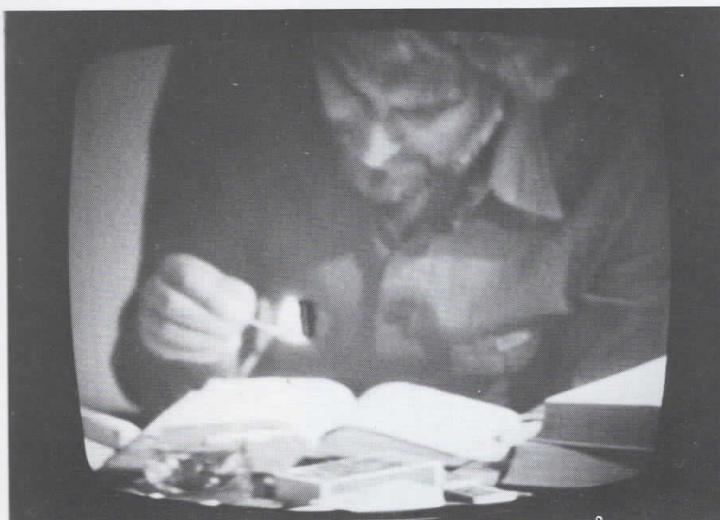
Postavka izložbe R. Damnjana,
Kunsthalle, Tübingen, 1979.

Velika plava slika, 1973.
akril na platnu
 100×400 cm
vl. autor
postavka izložbe u Galeriji
suvremene umjetnosti, Zagreb, 1975

Čitanje istog teksta, 1976.
video, c/b, 20 min, 3/4 inch.
PAL zvuk

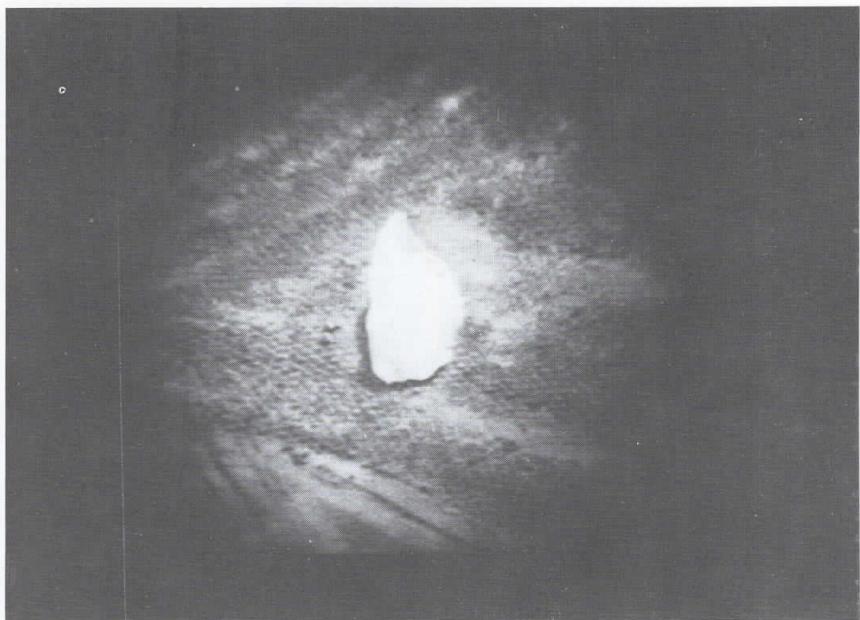

Čitanje Marxa, Hegela i Biblije uz zvetlost šibica, 1976.

video c/b, 30 min, 3/4 inch.

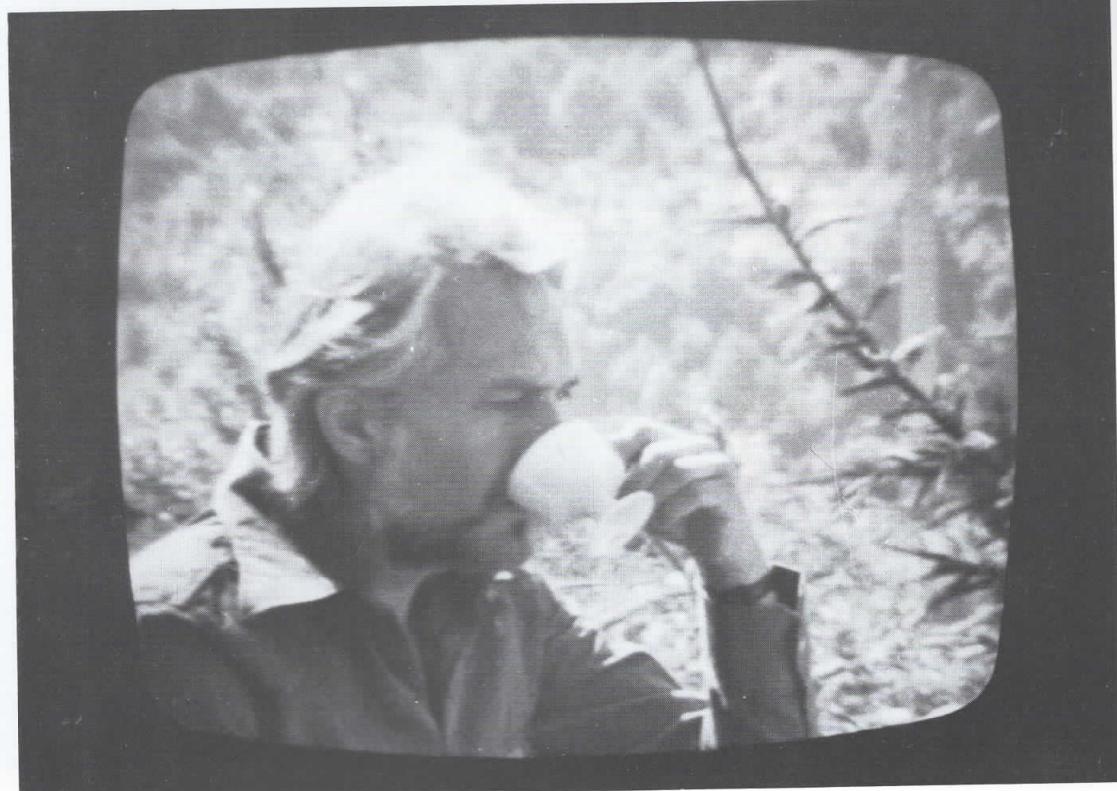
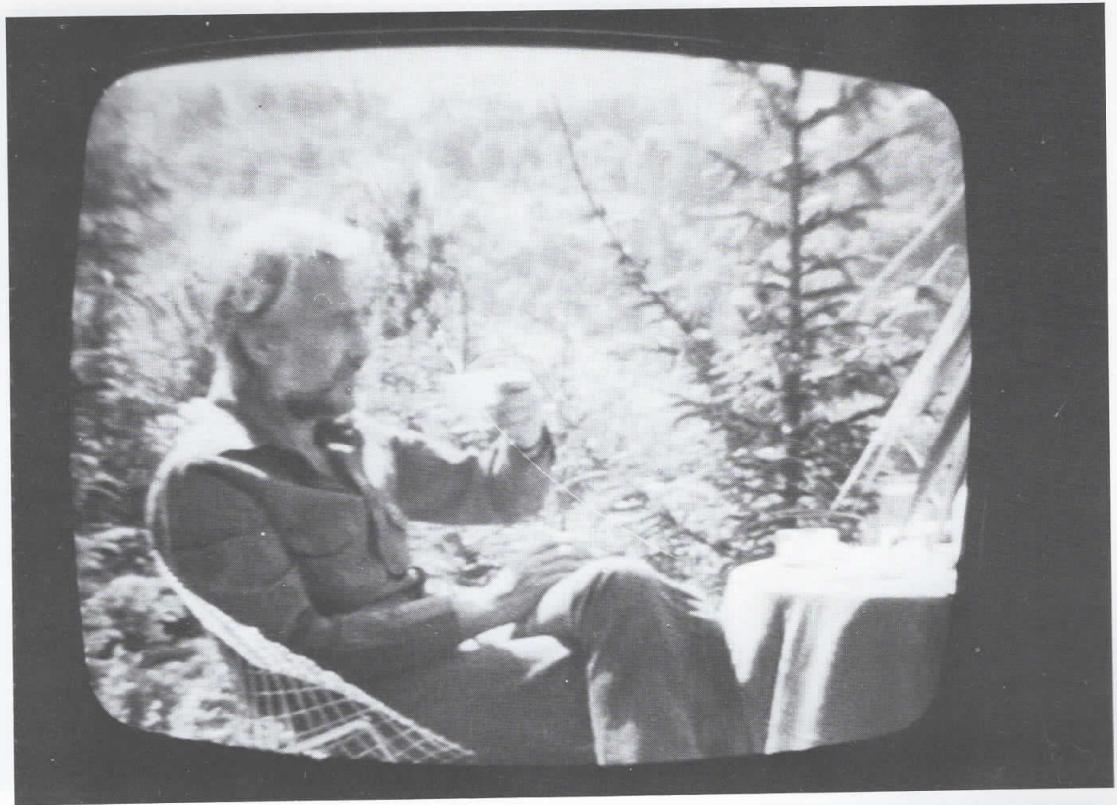
PAL zvuk

vl. Galerija suvremene umjetnosti,
Zagreb

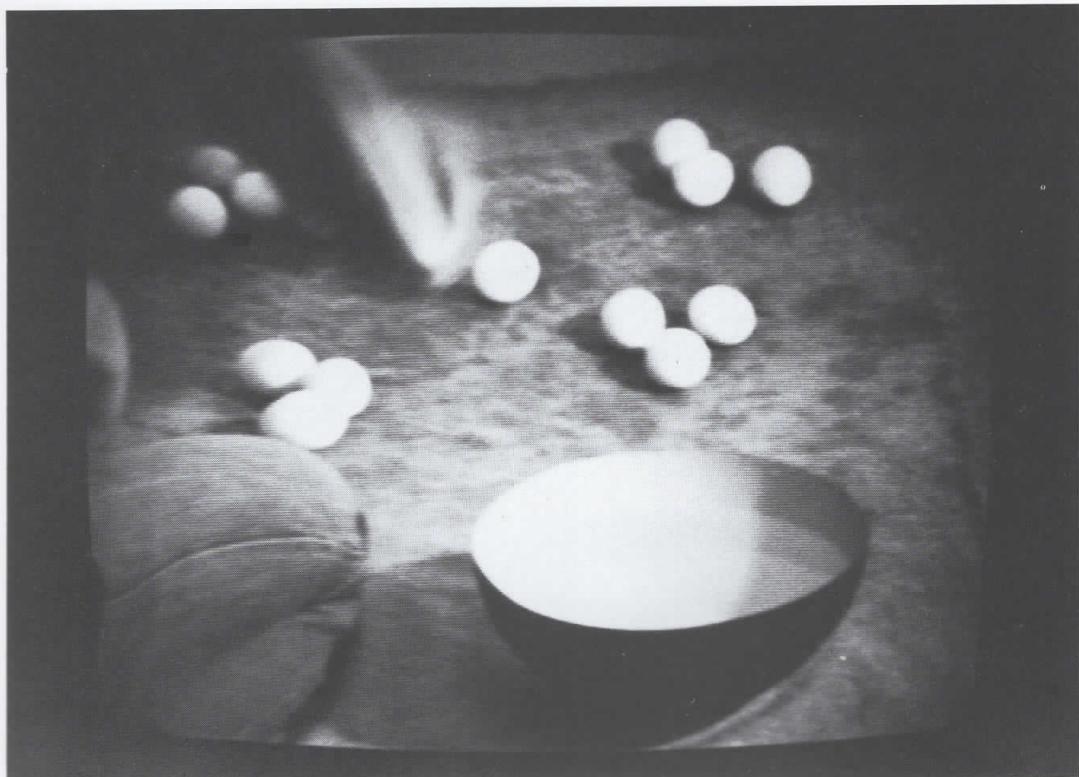
**Mrila u prostoru, ili položaj jedinke
u društvu, 1976.**
video c/b, 30 min, 3/4 inch.
PAL zvuk
vl. Živojin Dacić, Tübingen

Svakodnevni ritual pijenja kafe,
1976.
video c/b, 30 min, 3/4 inch.
PAL zvuk
vl. Živojin Dacić, Tübingen

Kretanje kao opšta potreba, 1977.
video c/b, 25 min, 3/4 inch.
PAL zvuk
vl. autor

Revolucija kao igra manjine, 1977.
video c/b, 17 min, 3/4 inch.
PAL zvuk
vl. Živojin Dacić, Tübingen

Od rada ka stvaralaštvu, 1977.
performans u Studio 16/e, Torino

Velika mrtva priroda sa flašama,

1980.

flaše, akril, platno

137×190 cm

vl. Galerija suvremene umjetnosti,
Zagreb

NATURA MORTA CON 37 BOTTEGLIE

Mrtna priroda sa 37 flaša, 1980.
flaše, akril, platno
103×197 cm
vl. autor

Ja sam savršeni rezultat
originalnog odnosa sa domovinom,
1980.
ulje na drvetu i metalu
 $36 \times 46,5 \times 30$ cm
vl. Srebreško Stojčić, Beograd

Mrtva priroda sa flašama, 1981.
ulje na drvetu i staklu
 $49,5 \times 28,5 \times 41,5$ cm
vl. autor

Mrtva priroda sa flašama, 1981.

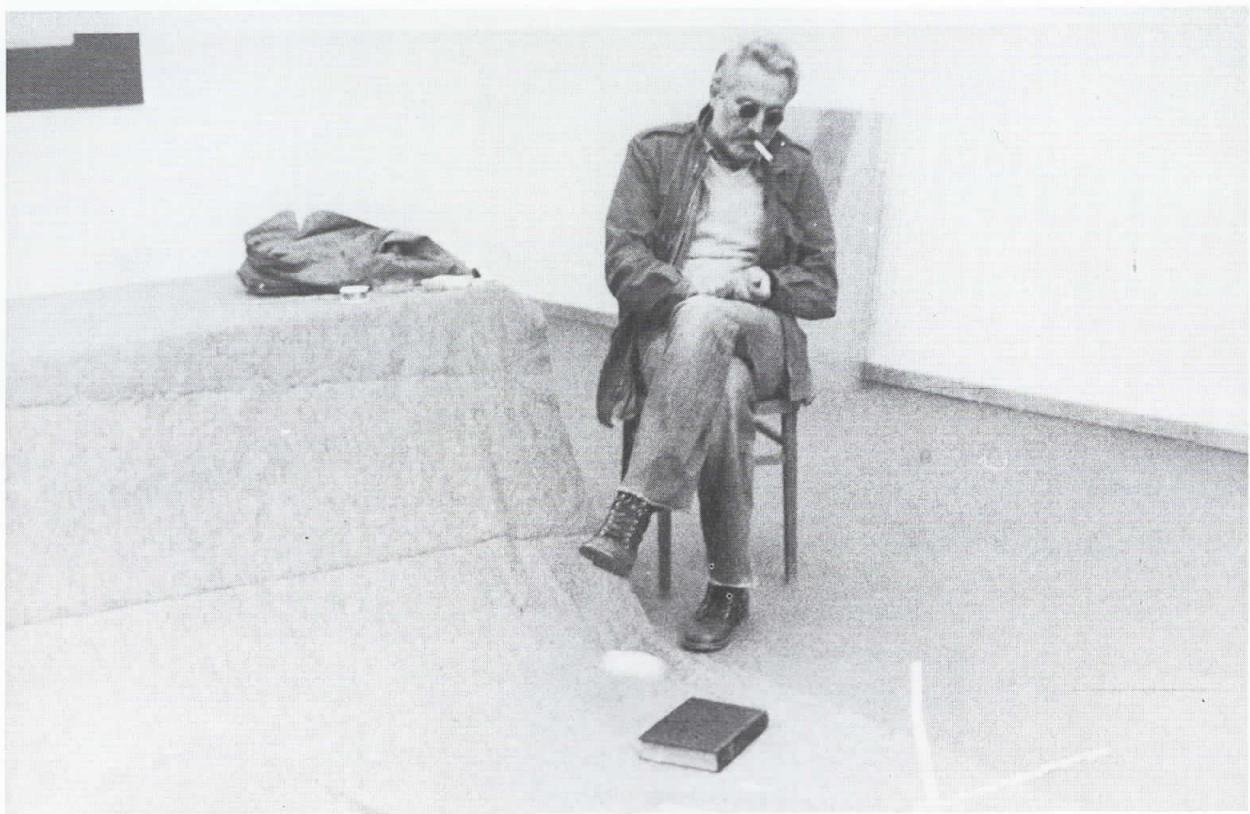
ulje na drvetu i staklu

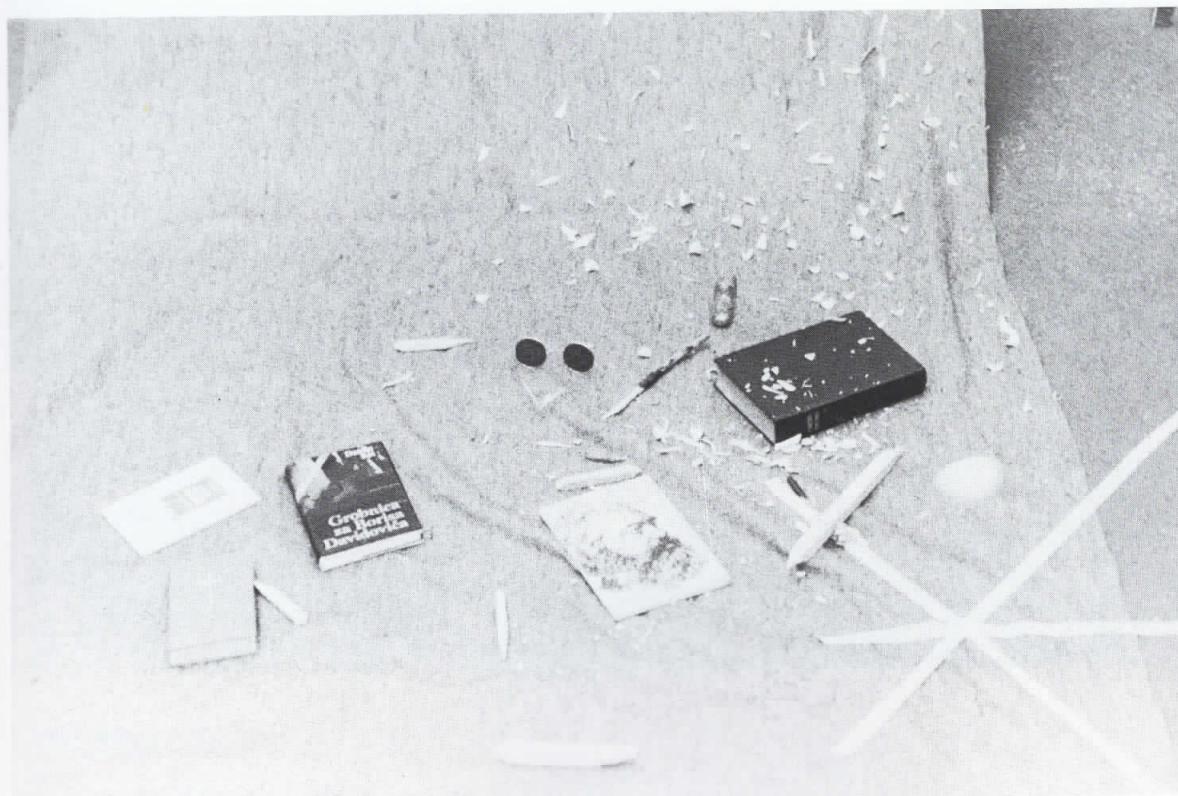
54×75 ×20 cm

vl. autor

Mrtva priroda sa flašama, 1981.
ulje na drvetu i staklu
54×75×20 cm
vl. Galerija Ruth Siegel, New York

Od rada ka stvaralaštvu, 1979.
performans u Studenskom kulturnom centru, Beograd

Mrtva priroda, 1979.
4 fotografije u boji
svaka 48×61 cm
vl. autor

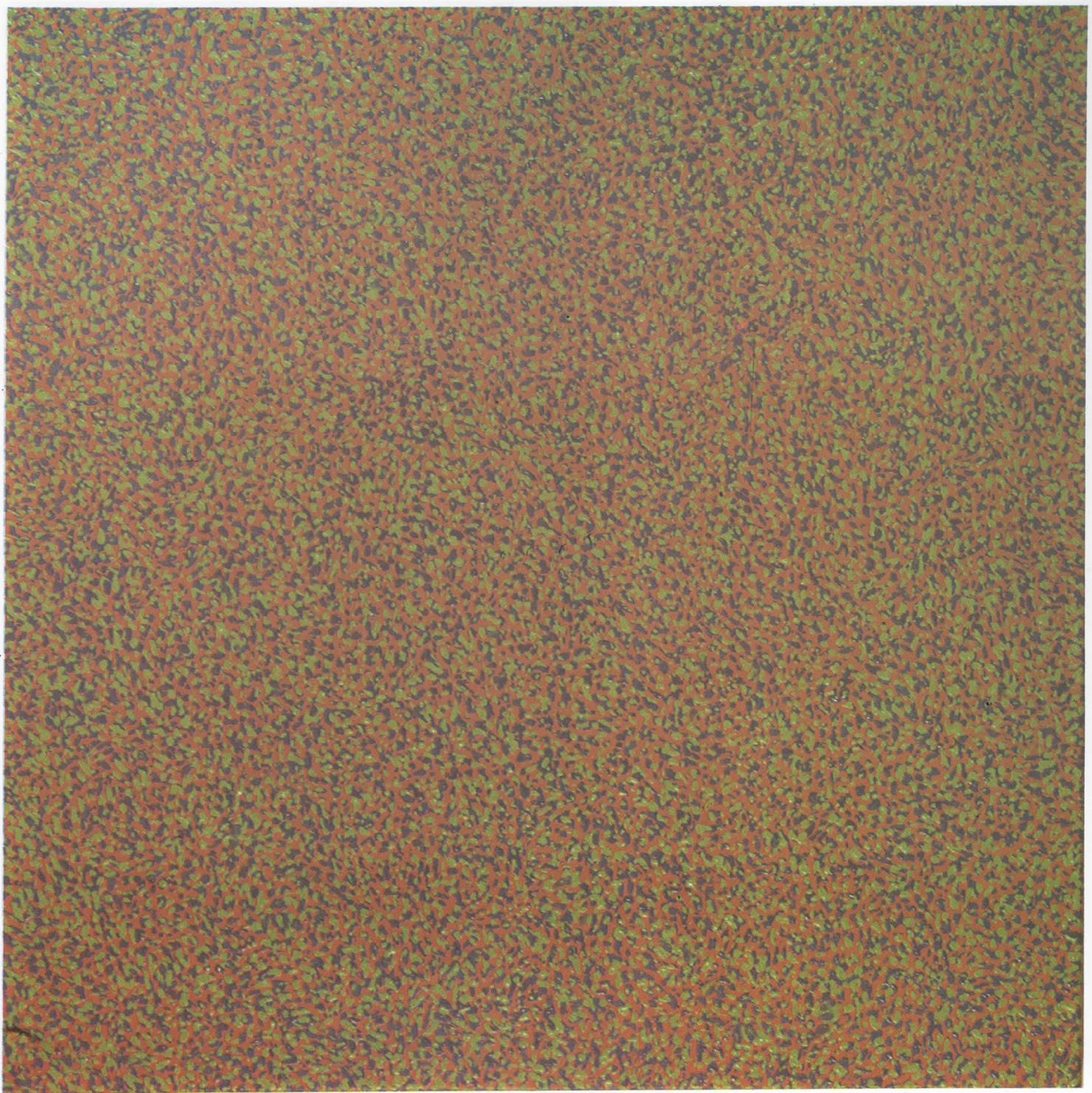
Deset autoportreta, 1979.
10 fotografija u boji
svaka 41×40 cm
vl. Dragoslav Damnjanović, Beograd

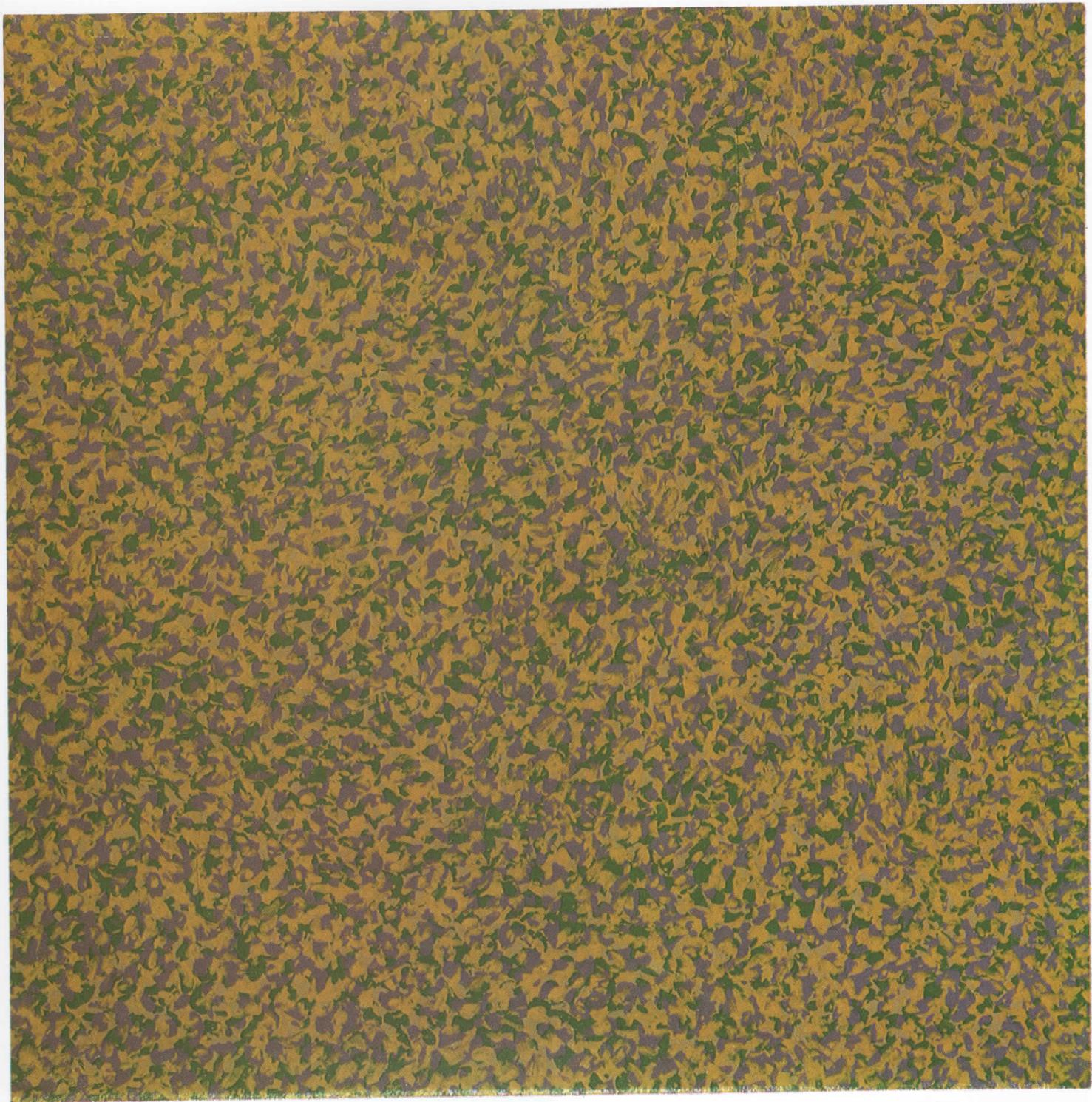
Slika, 1981.
ulje na platnu
90×80 cm
vl. autor

Slika, 1981.
ulje na platnu
90×80 cm
vl. autor

Slika, 1981—82.
ulje na platu
100×100 cm
vl. autor

Slika, 1982.
ulje na platnu
100×80 cm
vl. autor

**Velika mrtva priroda sa flašama,
1986.**
ulje na drvetu i staklu
 $130 \times 250 \times 150 \text{ cm}$
realizacija M. Raković-Damnjan
vl. Miki Raković, Beograd

SUMMARY
RIASSUNTO

Ješa Denegri

RADOMIR DAMNjanović DAMNjan: NOTHING SUPERFLUOUS IN THE SPIRIT

Radomir Damnjanović Damnjan was born in Mostar on December 10, 1936; he completed his studies at the department of painting of Academy of Fine Arts in Belgrade in 1957, and his post-graduate studies in 1959. His first one-man exhibition was in Belgrade in 1958. He held an one-man exhibition at the Salon of the Museum of Modern Art in Belgrade in 1962 and the same year another one-man exhibition was organised by the Gorgona group at Studio G. in Zagreb.

He took part at Documenta III in Kassel in 1964 and at the VIIth Biennale in São Paulo where he was awarded the "Vanda Svevo" prize. He was awarded the October prize of the City of Belgrade for his exhibition at the Gallery of the Kolarčev People's University in 1964. He exhibited twice in the Yugoslav pavilion at the Biennale in Venice in 1966 and 1976 and the IXth Biennale in Tokyo in 1967. In 1968 he was awarded a prize at the International Biennale Danubius '68 in Bratislava.

During 1971—72, he was on a study tour in the United States of America (Los Angeles, New York). Since 1974 he is living and working in Milan. He has had a number of one-man exhibition in Italy (Studio Carla Ortelli, Galleria Multipla, Galleria Gastaldelli in Milan, Galleria Stefanoni in Lecco, Galleria Civica in Modena, Studio 16/e in Torino, etc.).

In 1979 he organized an one-man exhibition at the Kunsthalle in Tübingen and Ž. Dacić published his book "Nothing Superfluous in the Spirit". In Zagreb at the Gallery of Modern Art he exhibited the works from the period 1970—1980. His works can be found in many collections and museums in Yugoslavia and abroad (Musée d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Paris; Narodni Galerie, Prag; Museum 20. Jahrhunderts, Wien; Städtische Kunsthalle, Bochum; Museo de Arte Contemporánea, Belo Horizonte; Collections Peter Stuyvesant, Amsterdam; Guggenheim Museum, Coll. McGraw Hill, New York, etc.)

Damnjan's activity is quite complex: during the thirty years of his artistic work he has acted in the fields of painting, drawing, graphic art, photography, film, video, performance. He was formed in Belgrade where he was successful painter of a particular type of landscape ("Sandy beaches", "Sunken cities"); following a coherent path that made him reduce to the heart his previous work, he arrived in the mid-sixties at type of abstract painting with minimalist features. At the beginning

of the 70's he was attracted by new expressive media and procedures (especially photography and video), still continuing to paint and acquiring some analytical characteristics. At the end of the 70's he returned to the classic themes of still life and self-portrait, with his installations and photographies. Since the beginning of the 1980's he has been working on his latest cycle of paintings in the style of "new pointilism".

If we observe him through his whole activity, Damnjan appears as an artist who has consciously experienced many expressive fields and tried out various procedures and techniques. Instead of concentrating on one problem only, he has chosen a peculiar "dispersion", heterogenous languages, "the nomadic behaviour" of the contemporary artist.

Despite the exterior divergences his work as a person who has gone through our uneasy times

keeping completely free both towards himself and the surrounding events, not sparing himself at any moment but exposing to the challenges he had to face in order to follow an interior call. Damnjan's work stands under the sign of the philosophical and ethical motto "Nothing Superfluous in the Spirit", that is the reasons for the coming about art are to be found in various existential events and fields.

To be active in the field of art means for Damnjan to fulfil completely the space of existence, to go into an adventure with no sure result, a voyage that does not follow the line of perfection but that of constant questioning. Today Damnjan suggests the image of the artist as the "last romantic", following his own vocation, in order words the image of the artist as a person with no sure haven in the contemporary world but the haven of his own sensibility, talent and professional responsibility.

Ješa Denegri

RADOMIR DAMNJANOVIC DAMNjan: NIENTE DI SUPERFLUO NELL'ANIMO

Radomir Damnjanović Damnjan è nato a Mostar il 10 dicembre 1936; ha compiuto gli studi di pittura all'Accademia di Belle Arti di Belgrado nel 1957 e gli studi di perfezionamento nel 1959. Ha tenuto la sua prima mostra personale a Belgrado nel 1958. Ha esposto al Salone del Museo di Arte Moderna di Belgrado nel 1962 e, nello stesso anno, allo Studio G a Zagabria in una mostra personale organizzata dal gruppo Gorgona. Nel 1964 ha partecipato a Documenta III Kassel e alla VII Biennale di São Paolo dove gli viene attribuito il premio »Vanda Svevo«. Per la mostra personale alla Galleria dell'Università popolare Kolarac nel 1964 gli è assegnato il Premio di Ottobre della città di Belgrado. Per due volte, nel 1966 e nel 1976, espone nel padiglione jugoslavo alla Biennale di Venezia e alla IX Biennale di Tokyo nel 1967. Viene premiato nel 1968 alla Biennale Internazionale Danubis '68 di Bratislava.

Durante l'anno 1971-72 compie un soggiorno di studi negli Stati Uniti a Los Angeles e a New York. Dal 1974 vive e lavora a Milano. In Italia ha realizzato numerose mostre personali (Studio Carla Ortelli, Galleria Multipla, Galleria Gastaldelli a Milano; Galleria Stefanoni a Lecco; Galleria Civica a Modena; Studio 16/e a Torino e altre). Nel 1979 ha esposto in una personale alla Kunsthalle di Tübingen dove ha anche pubblicato il libro »Niente di superfluo nell'animo«, edito da Ž. Dacić.

Alla Galleria di Arte Contemporanea di Zagabria ha presentato le sue opere del decennio 1970-80.

Le sue opere si trovano in molte collezioni e musei in Jugoslavia e all'estero: Musée d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, Parigi; Narodni Galerie, Praga; Museum des 20. Jahrhunderts, Vienna; Städtische Kunstagalerie, Bochum, Museo de Arte Contemporanea, Belo Horizonte, Collections Peter Stuyvesant, Amsterdam, Guggenheim Museum (Coll. McGraw Hill), New York, e altri.

Damjan è artista di attività molto complessa: durante la sua attività trentennale si è occupato sia di pittura, disegno, grafica, sia di fotografia, film, video e performance.

Si è formato a Belgrado dove ha avuto la sua prima affermazione come pittore di un tipo ben determinato di paesaggio (»Spiagge«, »Città sommersi«).

Con un processo coerente che lo porta verso una sempre maggior essenzializzazione, giunge durante la metà degli anni '60 ad un tipo di pittura astratta con caratteristiche minimalistiche.

All'inizio degli anni '70, è stimolato dai nuovi media e processi espressivi — soprattutto dalla fotografia e dal video — senza però interrompere la pittura che acquista caratteristiche analitiche.

Alla fine degli anni '70 si misura sui temi classici della natura morta, con le installazioni, e degli

autoritratti, con le fotografie, che preludono al suo più recente ciclo di pitture, dell'inizio anni '80, del »nuovo puntilismo«.

Considerando la sua opera nella globalità, Damjan appare come un artista che entra con piena coscienza in molti campi espressivi ed esperimenta processi e tecniche diversi; invece di concentrarsi su di un unico problema chiave, ha scelto una peculiare »dispersione«, un'eterogeneità di linguaggi, un comportamento »nomadico« di artista contemporaneo.

Nonostante le differenze esteriori la sua è l'opera di una personalità che ha attraversato i nostri tempi inquieti con una grande apertura verso se stesso e verso gli eventi ciostanti, senza risparmiarsi e accettando fino in fondo le sfide che gli venivano lanciate da una vocazione interiore. L'opera di Damjan è racchiusa nel motto filosofico ed etico «niente di superfluo nello spirito» per cui le motivazioni della nascita dell'arte si trovano in molteplici occasioni e campi esistenziali.

Fare dell'arte per Damjan vuol dire riempire completamente il tempo dell'esistenza, un'avventura senza esito sicuro, un viaggio che non segue un cammino di perfezionamento, ma una linea di continui interrogativi. Damjan oggi propone l'immagine dell'artista come «ultimo romantico» che segue unicamente la propria vocazione e che in questo mondo contemporaneo ha come porto sicuro null'altro che la propria sensibilità, il proprio talento e la propria responsabilità professionale.

YU ISBN 86-7101-006-6

MUZEJ SAVREMENE UMETNOSTI BEOGRAD